



Telve

2024 / 13

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

“Sabırla yeni yapraklar veririm
Yüzlerce kez kırılmış dallarımdan”



**60 YIL
JAAR
ANS**
60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA
KONFERANSI'NIN 60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA
KONFERANSI'NIN 60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA

**60 YIL
JAAR**
60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA
KONFERANSI'NIN 60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA
KONFERANSI'NIN 60. YILBA KUEANTAN KUSADA BELGİNİNDE TÜRK DİASPORA



DOSYA
HERMAN
HESSE

DENEME
Matbah-ı Âmire'den
Metaverse'e

ÖZEL BÖLÜM
Göşün 60. Yılında Hollanda ve
Belçika'daki Türk Edebiyatı

Telve dergisinden herkese merhaba

Birlikten güç doğar. *Telve*'yi yaklaşık dört yıldır aynı heyecan ve coşkuyla okur-yazarlarla buluşturan öz, bu üç kelimedede gizli. *Telve* çatısı altında toplanan, yazarın yalnızlığına meydan okuyan yazarlar olarak amacımız *ses vermek, ses almak, ses olmak*. Sesin yazıya aykırı düşmediğini, amacımıza her sayıyla biraz daha yaklaştığımızı aramıza katılan yeni yazar dostlarımızda ve sosyal medyadaki artan takipçi sayılarımızda görüyoruz. Farklı kıtalarda yaşayan yazarlar olarak derdimiz ilk günkü gibi Türkçe. Türkçe düşünüp Türkçe düşlediğimiz her eserde kendimizden bir parça sunuyoruz okurlarımıza. İnsan, derdini anlamayacak birine derdini açabilir mi? Bu yüzden kaleme aldığımız her yazının, verdiğimiz her sesin bir boşlukta kaybolmadığını; aksine çoğalarak bize döndüğünü görmek umudumuzu tazeliyor.

Hermann Hesse dosyamızla açtığımız *Telve*'nin 13. sayısı, belki de dergimizin artık kendi sesini bulduğunu işaret eden özel sayılardan biri. Bu sayıda Avusturya'dan Yasin Durat, "Quellenstrasse 46" öyküsüyle olağanın dışına davet ederken, Amerika'dan Tolga Atabaş, "Dairesel Zaman" adlı denemesiyle bizleri zamanın derinliklerinde bir yolculuğa çıkarıyor. Fransa'dan Şebnem Hamurcu ise "Dünyayı Durdurmak" adlı denemesiyle durup düşünmeye, zamanın sırlarının ötesine çağırıyor. Her zamanki gibi farklı coğrafyalardan yankılanan kalemlerle bulu-

şurken bu sayıda da okurlarımıza eserlerin ardındaki gizli kahramanları, yani yazarlarımızı tanıma fırsatı sunuyoruz. Belçika ve Hollanda'da doğup büyüyen yazarlarımızın duygu ve düşünce dünyalarına, göçün bu ülkelerdeki 60. yılı kapsamında gerçekleştirdiğimiz röportajlarla kulak veriyoruz. Her satır, her kelime, uzaklardan gelen bu seslerin yankısıyla *Telve*'nin kendine özgü ritmini oluşturuyor.

Telve çatısı altında Strazburg, İstanbul ve Kahramanmaraş'ta gerçekleştirdiğimiz yazarlık akademi-lerinde; öykü, şiir ve deneme alanlarında düzenlediğimiz çevrim içi atölyelerde; Avrupa'nın farklı şehirlerinde bir araya geldiğimiz okur-yazar buluşmalarında birbirimize yüksek doz ilham ve umut aşıyoruz. Kimi zaman çevrim içi kimi zaman yüz yüze yaptığımız buluşmaların ardından uzayıp giden sohbetlerden doğan düşünce fırtınaları, ruhlarımızı derinlemesine besliyor. Eserlerimize yansıyan ses de en nihayetinde bu ruhtan sirayet ediyor. Kimimiz doktor, kimimiz avukat, kimimiz mühendis ama ortak paydamız edebiyat. Kim bilir, belki bir gün bir şehirde siz kıymetli okurlarımızla da (yeniden) bir araya geliriz... O güne dek *Telve*'yi ve yazarlarını daha yakından tanımak için sosyal medya hesaplarımızı takip edebilir, Spotify'dan eserlerimizi kendi seslerimizden dinleyebilirsiniz.

Edebiyatla, yani umutla kalın.

Yasemin Kelkit

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren
Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri: Ali Işık **Yayın Danışmanı:** İsmail Yıldız **Editörler:** Firdevs Çağlar, Elif Neslihan Güney
Yayın Koordinatörleri: Ecem Tuba Hızarcı, Furkan Uzun **İçerik Editörleri:** Büşra Akyüz Tunç, Duygu Er Quilichini, Ecem Tuba Hızarcı, Ertuğrul Sabuncu, Furkan Uzun, Rumeysa Öztürk, Sena Şeker, Yasemin Kelkit, Zeynep Yaman, Zümra Ufuk **Tasarım:** Yasin Çetin, **İletişim:** Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00 Mail: telve@ytb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: "Sabırla yeni yapraklar veririm / Yüzlerce kez kırılmış dallarımdan" Hermann Hesse'nin, Ağaçlar adlı eserinden alınmıştır.

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Ekim 2024, **Baskı:** İhlas Gazetecilik A.Ş. Merkez Mh. 29 Ekim Cd. No: 11 A/41 (İhlas Holding Plaza) Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul Tel: 0212 454 30 00 Sertifika Numarası: 45589



Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Batı'nın yüz yıllardan bu yana birey, toplum ve insanlık adına savunduğu değerlerin önemli bir bölümü, dünyanın son dönemde girdiği kaotik burgaçlarda epeydir sarılıyor. Modernizmin hepimizi icbar ettiği düzensiz hava akımları Rönesans'tan, Aydınlanma'dan, Hümanizm'den, İngiliz, Fransız ve Amerikan Devrimlerinden sâdir olan birçok kavramın gerçekte ne kadar güçsüz, hakikatte ne denli sahipsiz ve savunmasız olduğunu hepimize defalarca kez gösterdi. İnsan hakları, demokrasi, özgürlük, eşitlik, kardeşlik, insanlık onuru, insanlık vicdanı, çok-seslilik gibi olguların, deyim yerindeyse, kolu kanadı kırıldı. Bu kavramların neredeyse hepsi zamana ve şartlara göre bir bir tevil edildi, tahrifat ve tahrifata uğradı, içleri boşaltıldı. Bugünün dünyasında, Batı'nın şimdiye dek yüksek derecede önem atfettiği bu mefhumların kısmı azamisinin tanınmayacak hâle geldiğini, hüviyet değiştirdiğini görüyoruz.

Değilse, Afrika başta olmak üzere, dünyanın neredeyse dörtte üçünü asırlar boyunca sömüren, tarlalarına, fabrikalarına, plantasyonlarına gemilerle köle taşıyan Sanayileşmiş Batı'yı nereye koyacağız? İnsanları topluma, hatta kendilerine bile yabancılaştıran *Medenî Dünya*'yı nasıl göreceğiz? Milyonlarca kişinin öldüğü iki cihan harbine nereden bakacağız? Hepsinden önemlisi, bir yılı aşkın süredir Gazze'de, Refah'ta, Ramallah'ta sürdürülen işgal ve soykırımı hangi gerekçelerle açıklayacağız?

Hermann Hesse, daha 20. yüzyılın başlarında bu acılardan kaçmaya, kendisini bu çıkmazdan kurtarmaya çalı-

şan yazarlardan biriydi. Mensubu olduğu, içine doğduğu dünyanın açmazlarından, çelişkilerinden berî olmak, dünyaya farklı bir pencereden bakmak istemişti. Hesse'nin anlam arayışındaki bu pencere, insanın içiydi. Çoğu zaman Jung'un gölge arketipini, kolektif bilinçdışını ve Doğu Mistisizmini de yanına alarak çıktığı mânâ yolculuğu, dönüp dolaşıp insanın içinde, ruhun derinliklerinde son buluyordu. Bu, şüphesiz kıymetli bir çabaydı, fakat yetersizdi. Batı'nın rasyonel aklı ile Doğu'nun (Hindistan ve Çin öğretileri) mistik düşünme biçimlerini harmanlayan savruk bir terkiple neticeleniyordu: *Bildungsroman* karakterinin yalnızca topluma değil, kendine de uyum sağlaması; güya kendiyile de barışması...

Telve yazarları, dergimizin 13. sayısında dosya konusu olarak Hermann Hesse'yi ele alıyor. Diasporadaki Türk gencinin sesi, yurt dışındaki millet varlığımızın edebî ve fikrî temsilcileri olan yazarlarımız, yine birbirinden kıymetli öyküler, şiirler, denemeler ve söyleşilerle selamlıyor okurlarını. Genç kalemlerimiz Hollanda, Belçika ve Avusturya ile imzaladığımız iş gücü anlaşmalarının 60. yılı vesilesiyle bu ülkelerdeki Türk Edebiyatına da ışık tutuyorlar. Hepsine tek tek teşekkür ediyor, yazı ve düşünce yolculuklarında kendilerine yürekten başarılar diliyorum.

Bu güzel sayının ortaya çıkmasında pay sahibi olan yazarlarımızın şahsında Türk Diasporasının her bir ferdine saygılarımı, sevgilerimi iletiyor; *Telve* okurlarına keyifli okumalar diliyorum.

ÖYKÜLER

- 6 /** Münire Eslem Bozkurt **Ahlar Topluluğu: İyi Bilirdik**
10 / Fatmanur Tülümen **Guimauves**
14 / Ecem Tuba Hızarcı **Yapboz**
17 / Havva Yaman **Bayan Rosenberg'in Lacivert Elbisesi**
19 / Hasibe Büşra Yüksel **Yeşile Çalan Kanatlar**
22 / Tolga Atabaş **Can**
24 / Yasin Durat **Quellenstraße 46**
26 / Esra Hanım Akdeniz **Ölümün Sesi**
28 / Nüket Durur **Ağır Abi**
30 / Ayşe Başhoruz **Hayaller Kütüphanesi**
32 / Şebnem Hamurcu **Kaç Litre Sevgi?**
34 / Yuseyrenur Yılmaz **635**
36 / Zeynep Zuhal Kılınç **Kargo**
38 / Esra Yıldırım **Denizin Gölgesinde**
40 / Şükran Meral **Türkler İçin Bu Durumlar Çok Farklı**



DOSYA

- 44 /** Mehmet Akif Çelik **Savaşın Gölgesinde Kalmış
Yalnız Bir Edebiyatçı: Hermann Hesse**
46 / Fatma Türk **Hermann Hesse ve İçindeki Ters Akıntı**
50 / Zeynep Yaman **Hermann Hesse'nin
Mitolojik ve Mistik Unsurları**

SÖYLEŞİ

- 54 /** Zümra Ufuk **"AVUSTURYA GÖÇÜ'NÜN 60. YILI FOTOĞRAF SERGİSİ
"Ben, Avusturya'da Rendelenen Kabuğu Türkiye'de Tazelenen Bir Limonum"**

ÖZEL BÖLÜM

- 62 / Meryem Özdemir **Hollanda'ya Göçün 60. Yılında Türk Edebiyatı**
68 / Büşra Akyüz Tunç **Belçika'ya Göçün 60. Yılında Türk Edebiyatı**
72 / **Hollanda ve Belçika'daki Türk Edebiyatı Söyleşileri**

ŞİİRLER

- 82 / Tuana Yüksel **Kulbe-i Ahzân**
83 / Nezahat Ceylan **Balık Gibi Konanlara**
84 / Yasemin Kelkit **Fukushima'da Bir Çocuk**
85 / Zümra Ufuk **Neydi İsmimiz?**
87 / Fatma Tuğçe Kıracı **İşim Leyla Olmak**
88 / Halil Aykut İnce **Taşlar**
89 / Ezgi Demirel **Bir Ömür Neye Bedel?**

DENEMELER

- 90 / Yasemin Kelkit **Matbah-ı Âmire'den Metaverse'e**
94 / Şebnem Hamurcu **Dünyayı Durdurmak**
96 / Nüket Durur **Bil Ki Var Zamanın**
98 / Zümra Ufuk **Lüks Bir Soru: Hayatın Anlamı?**
102 / Tolga Atabaş **Dairesel Zaman**
104 / Sena Şeker **Son Yankı**
106 / Esra Bayram **Yaşamından Vazgeçenler**
108 / Muhammed Yücel **Mesele Mücadele**

Ahlar Topluluğu: İyi Bilirdik!

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

Bizden sonra iyi bilin zira soracaklar. Nasıl, diyecekler, bilirdiniz? Bir taş olacak sırtımızı taşıyan bir de bilmediğimizi bildiklerimiz. Bir ah dahi çekmeyin bizden sonra, ne acılar geldi geçti. Biliriz, balık kavağa çıkmaz ayın son perşembesi de o gemi gibi... Ama biz yine el sallarız. Bunu da nereden biliriz ki? Ne de olsa yabancıyız.

İyi bilirdik!

Birden çıkıverdi mih gibi birbirine çakılmış dudaklarımın arasından şu iki kelime. Henüz sorulmamıştı üstelik. İlk cenaze namazımdı ve ben ölmemiştım.

Hep böyle olur zaten. Ölmem ben. Çizmemin fermuarı takılıp elimde kalmaz, pirincin taşı komşumun kafasını yarmaz. Susan yutkunur, konuşan bitmez. Mahalleye yeni biri gelmez, şehri terk eden de olmaz. Sonsuza dek mutlu mesut da yaşamayız biz. Fakat sizi

temin ederim ki buna talip de olmamışızdır. Biri yeni bir satıra başlamamaya karar vermiştir sadece. Bir paragraf daha eklenmemiştir sayfaya. O kadar. Ama hep böyle olmuştur. Oysa artık diri diri de gömülmüyordumdur...

İkinci namazını müteakiben dediler. Kırk dakika erken gelmişim. Cami avlusu hem her zamanki gibi hem değil. Bahçe tarafında bir topluluk var. Evet, merhum orada diyorum, Kur'an-ı Kerim sesine doğru yöneliyorum. Ağaçlar, yeşilini merhumun örtüsüne akıtmış gibi solgun, örtü de bir o kadar canlıydı. Sararmayı ancak bu denli asaletle taşıyabilirdi yapraklar, dallar gidilecek yönü işaret eder gibi sapasağlam eğilmişlerdi. Tabiat o gün tepeden tırnağa bir hayâ izharydı. Gün doğumundan bu yana sayısız renge bürünmüştü gökyüzü; insanlığa en yumuşak tonları talim ettirmeye yeminliydi. Rüzgâr etrafı kirden arındırmak için



yeteri kadar sert, yine de narin, yavaş yavaş esiyordu. Güneş ısıtıyor ama yakmıyordu. Belirli aralıklarla nazikçe çiseleyen yağmur, toprağı yeterince yumuşatıp haddinden fazla ıslatmamayı âdeta görev edinmişti. Mezar kolayca kazılsın fakat kapatılırken de toprak mümkün olduğunca hızlı kavuşsun birbirine diye yağmıştı o gün yağmur. Öyle gökyüzü ağladığı için filan değil yani. Tabiat bize yine itidali tembihliyordu.

Bu dünyadan olmayan o yeşilin etrafını saran ilk iki halka dışında kimse bir şey göremiyor olsa da herkes halkanın merkezine doğru yönelmiş, önündekinin sırtını izliyor. Dışa doğru seyreliyor topluluk. Bazıları kendi halkalarını kurmuş muhabbet ediyor. Uzundur görüşmemişler, buraya nasipmiş. Torun torba, iş güç, kâr zarar,... sohbet koyu. Bir de bahçenin tamamına serpiştirilmiş kameralar var. Merhumun yanına da koymuşlar bir tane. Her an ezkaza televizyona çıkı-

biliriz, üzerimize bir çekidüzen verelim, daha güzel ağlayalım.

Namaza kadar birkaç Yasin-i Şerif okumak için camiye girmeye karar veriyorum. Daha ayakkabılarımı çıkarırken kulağıma gelen ağıt sesleri cami akustiğinde dağılıp yankılanıyor. Nereden geldiklerini kestiremiyorum. Ses, sahibine işaret etmiyor. Toplanıyor, yükseliyor ve dağılıyor. Sahi, ses yükseldiğinde ne alçalıyor? Aynı kubbenin altında oturduk hep beraber hakkımızı helal etmeyi bekliyoruz, size soruyorum; kaos görünümlü bu mutlak dengede ses yükseldiğinde alçalan ne oluyor? Ölmeden gömmek, hangi ölü-yü mezarsız bırakıyor? Ben olmaklıktan çıkıyorum, buharlaşarak dağılıyorum etrafa. Kendime kadınlar bölümünde münasip, ne benim ne de ötesinin dengesi bozacak bir yer arıyorum. Bulamasam da bir yere

sıkışıyorum. Benim oturmamla kim ayakta kalacak, merak ediyorum.

Sensörlü güvenlik kameraları gibi nizami ve yavaşça bana doğru yönelen gözlerin birine eskaza denk gelerek tebessüm edip etmeme arasındaki ince çizgiyi tutturamamanın sıkıntısına bu kez zihnimde yer vermeyeceğim için katiyen kafamı kaldırıp etrafıma bakmıyorum. İtinayla insanların etrafındaki alanlara iliştiyorum bakışlarımı. Oysa sessiz bir “selamün aleyküm” görecektim işimi, ama bu gözler selam vermeyi de almayı da bekleyen gözler değil. Beklese bakmaz, verir. Sensörlülere aldırmadan Kur’an-ı Kerim’lerin dizili olduğu kitaplığa uzanıyorum. Bir Yasin-i Şerif alıp gömüyorum bakışlarımı içine.

Kırk dakikaya kaç Yasin sığar? Ömrümün en uzun, en eğreti ve en huzursuz kırk dakikası mı bu? Pek değerli cemaat, düşünceleriniz ağıtlarınızdan da sesli. Lütfen en iyi yaptığınız şeyi yapınız, düşünmeyiniz. Kırk dakikalığına lütfen düşünmeyiniz. Her gün diri diri gömülmenin yeni yeni versiyonları çıkıyor, takip etmekte zorlanıyorum. Belki de hâlâ ilk gömüldüğüm yerdeyim de çıktım zannediyorum. Bir sakın köşe istiyorum, çok mu? Bir sakın köşe... Acaba merhumun gömüleceği yere mi insem, şu an tek huzurlu olan toprak parçası orası sanırım. Etrafımdaki umursamaz uğultuya dayanamayıp avluya çıkmaya niyetleniyorum ki... İkinci ezanı. Kurtuluş.

Peki, tam şu an, burada, bu durumda ben neyden, kimden kurtulduğumu zannederek kurtuluşuma mâni oluyorum? Az önce etrafımdaki insanlar üzerinden

benimle uğraşan nefsim, şimdi doğrudan musallat oluyor. Düşme Nihal düşme, tuzağa düşme. Tuzağa düşmemeye odaklanmanı sağlayarak seni kıyamdan eden, rükûdan, secdeden edenin tuzağına düşme. Şu an düşündükçe düşüyorsun Nihal, düşünme. Düşünmemeye odaklandıkça da düşünüyorsun. Secdeye dön Nihal, secdeye.

Namazın akabinde güzel bir dua ettikten sonra imam, cenaze namazı için anons geçiyor. Az önce saftayken sağ ve sol yanındakilere değmemek için küçüldükçe küçülen, omuzlarını gırtlığına çeke çeke kendi içine kaçan cemaat şimdi birbirine yapışmış bir guruh hâlinde çıkışa doğru itekleniyor - ki bu iteklenmede fail her zaman arkadakilerdir, öndekilerin tek suçu önde olmalarıdır. “Arkadan ittiriyorlar abla” diyenin doğruyu söyleyip söylemediğini asla teyit edemeyeceğimiz bir sistem bu. Önümdeki sağ adımını atar atmaz benimki de arkadakinin hareketiyle birlikte âdeta benden bağımsız atılıyor. Güç nereye, yön oraya. Kimin yönettiğini bilmediğimiz büyük bir beden hâlinde cami avlusuna doğru ilerlerken ayakkabılarını bulup bir hamleyle eline alabilen derin bir oh çekiyor. Aksi takdirde ayakkabılarına ulaşmak için akıntıya karşı yürütmesi gerekecek, ki bunu yapacağına ayakkabısız yürütecek sayısız insan tanıyorum.

Uzun çabalar sonucunda, avluya açılan kapıdan aniden çözülveren sıkışmış bir fermuar gibi şadırvanın etrafına dağılıyoruz. Tanıdık bir yüz beliriveriyor kalabalığın arasında. Belli ki uzaktan görmüş, kurulu bir saat gibi bana doğru geliyor. Şu kalabalıkta nereden

bulduysa beni. Elimdeki pet şişeyi atacak çöp kutusu arama bahanesiyle kalabalığa karışmaya çalışıyorum. Ama yok, kaçamıyorum.

“Nihal! Sen misin gerçekten?”

Bu neyin coşkusu Allah aşkına. “Vealeykümselam.”

“Selamün aleyküm, selamün aleyküm. Ne zaman geldin sen ya? Hayırdır tatile mi? Uzun zamandır gelmiyordun değil mi? Sonunda nasip oldu demek. Ah ne güzel seni görmek. Bilet fiyatları baya yükseldi diyorlar, öyle mi? Ama tabii onu bir de TL’ye vurmak lazım... Neyse, gitmeden bir kahve içelim mutlaka! Dönüş ne zaman?”

Nefes almayı unutma... Diyecekken son anda kendimi tutuyorum. Hayırlılandığım tuzağa -yine- neredeyse kendim düşüyordum. Uyanmaktan bahsederken, iyi kötü demeden etrafıma uyuyordum. Artık *difüzyon* mu denir buna, *osmosis* mi yoksa *nefs gevşemesi* mi... Bilmiyorum. Ama ne olur, hiç değilse bugün unutma. Sana söylüyorum Nihal, başkasına değil. Eskiden mezarlıklar şehir merkezlerine kurulmuş, hatırlatmak için. Bugün mezarlığımızı içimizde taşıyoruz, yetmiyor. Cenazedeyiz, yine yetmiyor. İlla cenaze mi olmak lazım Nihal?

Ve tekbir sesleri. Yine tam zamanında. Tekbir seslerinin geldiği tarafı işaret ederek, en nazik tebessümümle “çıkışta konuşalım inşallah” deyip savıyorum bu arsız saldırıyı üzerimden.

Yeşil, omuzlar üzerine kalkmış. Son rota belirleniyor. Sürgün bitmiş, saflar yeniden diziliyor. Ve her türlü nafiye sözden sonra...

“Er kişi niyetine...”

“Allahu ekber.”

“Allahu ekber.”

“Allahu ekber.”

Bizden sonra iyi bilin zira soracaklar: Dönüş, diyecekler, ne zaman? Ve cevabı bizden çok önemseyecekler: Dönüş, diyecekler, ne zaman? Ama biz, ne de olsa yabancıyız: Gitmeye dönmek deriz, gelmeye dönmek. Ölmeye, dönmek.

Cami avlusunun iki çıkışına doğru hemen hemen eşit şekilde dağılan topluluğun tıkanıp yerinde, karınca adımlarıyla yürüyormuş gibi görünüp yerimizde sayarken yanımdaki arlanmaz sesin kayıtsızlığını ve susmak gerekliliğini inatla anlamak istemeyişine duyduğum bıkkınlığı sessiz bir iç çekişle kenara bıraktıktan sonra zihnimi yeteri kadar ruhumdan sarkıtarak sordum:

“Sizin dönüş ne zaman?”

“Nereye?”

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

Almanya - Nürnberg

Guimauves

FATMANUR TÜLÜMEN

Beklenen Aziz adam, Belçika'ya gemisiyle geliyordu. Sınıflar, çocukların heyecanla beklediğı bu an için en güzel süslerle donatılmıştı. Masum yürekler, tatlı umutlarını, Sinterklaas'ın getireceğı sürprizlere bağlamıştı.

Belçika'ya yeni yerleşmiş bir çocuk olarak Sinterklaas efsanesine dair pek çok hikâye duymuştum. Övgüyle bahsedilen, derslerine iyi çalışan ve uslu duran çocuklara, Sinterklaas'ın nezdinde birer ödül verdiğı anlatılırdı. Hatta öğretmenimiz Pina, bu gizemli adamın getireceğı şekerleri göstermek için bir torba hazırlamıştı. İçinde bir mandalina, Sinterklaas figürlü çikolatalar, marzipan ve renkli Guimauves şekerleri vardı. Guimauves'in ne olduğunu bilmiyordum. Görünüşü Maria heykeline benzer şekilde, farklı renklerde geliyordu: beyaz, pembe ve sarı.

Öğretmenimiz Pina, bana torbayı uzattı, içinden bir şeker seçmemi istedi. Parmaklarım hemen pembe şekere yöneldi. Onun tadı, hayal ettiğimden de mükemmeldi. Dilimde, âdeta şeker çiçeğı gibi eriyen bir zevk şöleni yaşıanıyordu. Tadını nasıl tarif edeceğimi bilemiyordum. Ahududu kokusunu andıran tat, lokuma benzer yumuşacık bir dokuya sahipti. Gözlerimi kapattım. O an, şekerden coşku, sevinç ve mutluluk tatları geliyordu.

Bu şekerleri kazanmak için âdeta sınıfta herkesle yarış içindeydim. Tüm gün uslu durdum. Öğretmenim bir soru sorduğunda, hemen elimi kaldırıp yanıtlamaya çalıştım. Cevaplarım bazen yanlış olsa da, cesaretimi kaybetmedim. Sesim çıktıkça düşündüm: "Acaba Sinterklaas sessiz çocukları daha mı fazla severdi?" Bir süre sessiz kalmaya karar verdim. Hatta öğretmen beni seçse bile sorularını cevaplamadım. Sonra kendimi tutamayıp tekrar konuşmaya başladım. Sonra birden ağızımı bıçak açmaz oldu. Belki de fazla konuşursam, Sinterklaas'ın yardımcısı Piet, ayaklarıma kırbaçla vurur diye düşündüm. Tüm günüm bu karmaşık düşüncelerle geçti.

Öğretmenimiz Pina, cumartesi akşamı Sinterklaas, yardımcısı Piet ve atı Amerigo için bir şeyler hazırlamamızı istedi. Bize ayakkabılarımıza havuç, şeker ve dilek mektubu koymamızı önerdi. Akşamları gökyüzüne bakmamızı da söyledi, çünkü o vakitlerde Sinterklaas evlerin çatılarında dolaşıyordu. Bu sözlerle, içimdeki heyecan bir kat daha arttı.

İçim içime sığmıyordu. Eve nasıl vardığımı hatırlamıyorum. Giriş kapısına âdeta uçtum. Bir an önce annemin ve babamın yanına koştum. Sinterklaas'ın gelişini, Guimauves'in tadını ballandıra ballandıra anlatıyordum. Sadece bir an sustum, o da yemek masasında ağızma bir kaşık çorba alırken. Babam, yeni girdiğı iş yerindeki deneyimlerini anlatarak konuyu

değiştirmeye çalışıyordu, ancak ben buna izin vermiyordum. Annem ise, okulda öğrendiğim Flamanca kelimeleri sorguluyordu. O da benim kitaplarımdan Flamanca öğrenmeyi seviyordu. Yeni geldiğimiz ülkede, henüz yerli ailelerle tanışmamıştık. Ne onlar bize gelmişti, ne de biz onlara gitmiştik. Annem, en azından fırından ekmek siparişi verebilmek için Flamanca kelimeler öğrenmeye çalışıyordu, ama yalnız dışarıya çıkmaya cesaret edemiyordu. Herhangi biri konuşursa, cevap verememe korkusuyla yaşıyordu.

O gece yatağa girmeden önce, Guimauves’a olan sevgimi anne ve babama tekrar söylemeye gidiyordum. Koridordan aralarında konuşmalarına şahit oldum. Sıkıntı içinde olduklarını söylediler. Babam, iş yerinin iflasın eşiğinde olduğunu, paramızın azaldığını belirtti. Duramadım yerimde. Gözyaşları içinde “Bizim paramız mı yok?!” diye bağırdım.

“Saçmalama Cahide!” dedi annem. Dolaptan eskiden kurabiye sakladığımız bir kutuyu çıkardı. İçi kahverengi madeni paralarla doluydu. Bir, iki ve beş sentleri önüme döktü. Bunların altın değerinde olduğunu söyledi. Hatta bu paralarla ev bile alabiliyorduk. Gözyaşlarımı sildim.

“Sinterklaas bizi parasız görse, hediyelerimi ve Guimauves getirmez,” dedim.

Annem de söz verdi, yarın cumartesi pazarından şekerleri alacağımızı söyledi.



Sonra yatak odama geri döndüğümde babamın sesi geldi.

“Yarın o lanet şekerleri yemezse ölmeyecek. Onu umutlandıрма!”

Annem de cevapladı: “Öyle deme bey. Yarını düşünülme-yen çocukların hayatı hep acı ve sıkıntılıdır.”

Ertesi gün akşama doğru, botlarımı giydim ve kapının girişinde beklemeye başladım. Sürekli “anne” diye bağıryordum. İlla pazarın son saatlerinde gitmek istedi. Bir yandan endişeliydim, ya şekerler kalmazsa? Annem, pazar çantasıyla gelince bir oh çektim, evin önündeki pazarı gezmeye başladık. Hızlı adımlarla ilerliyorduk. Anneme yavaş olmasını söyledim, ama kolumu çektiğimde acı hissediyordum. Üstelik hızımızdan şekerlerin nerede olduğunu göremiyordum.

“En son alacağız sana şekerleri” diyordu sürekli. “İyi-ce bak, ben bulamadım.” dedikçe beni kandırıyormuş gibi hissediyordum. Sebze ve meyve bölümünde durduk. Esnaf toparlanmaya başlamıştı bile. Pazarın sonuna yetmiş-tik. Bir masanın arkasında duran, her pazar alışverişimizde gördüğümüz Flaman adam vardı. Türkçeyi yarım yamalak konuşuyordu. Her zamanki gibi, pazarın sonlarına doğru yetiştik, yine sebzelerin arda kalmışlarına geldik. Bu sefer hiç de fena durmuyorlardı.

“Zaten ucuz abla, indirim yapamam.” diyordu satıcı. Annem de “Almıyorum o zaman.” deyince bizi geri çağırıyordu. Biliyordu ki, bizden başka kimse almazdı. Ben de oflayıp poflayıp duruyordum. Şekerlerin bitmesinden korkuyordum.

Ucuza kapattığımız için mutluydu annem. Artık mutlu olma sırası bana geldi. Annem sürekli aynı şeyleri tekrarlıyordu. Şekerleri benim arayıp bulmamı istedi ama kolumu hâlâ o kadar hızlı çekti-tiriyordu ki, bakmaya fırsatım olmuyordu. Sonra uzaktan renkli renkli torbaları gördüm. Annemin elinden sıyrılıp tezgâha koştum, bir şeker torbasını kapıp annemin yanına geldim.

“Bak anne, bunlar istediğim.” dedim.

Arkamdan satıcı kadının bağırdığını bile duymuyordum.

“Help mij, hier is een dief!”¹ diyordu kadın. Annem kolumdan tutup beni tezgâha götürdü. Kadın, geldi-

ğimize sevinerek bir oh çekti, ama herkesin gözleri bizdeydi. Annem el işaretleriyle torbayı alacağımızı söyledi. Kadın yalandan gülümsüyordu bana. Ben ise içten. Ta ki annem arkadan sıkıca saçlarımı kavrayana kadar. Başımı yukarıya doğru kaldırdım. Annem sah-te bir gülümsemeyle tepeden bana bakıyordu. Tüm hevesim bir anda kırıldı. Tüm heyecanımın saçları-mın ucundan sıyrıldığını hissettim.

Eve doğru her adımda, annemin gururunu incitmenin acısı hissedebiliyordum. Yol boyunca annem saçımı hiç bırakmadı. Eve vardığımızda annemin gururunun kırıldığını daha iyi anladım. O, hırsız damgasını bir türlü kendine yediremiyordu. Ben ise masanın altına, sandalyelerin arasına saklanıp sessizce ağlayarak Gu-imauves yiyordum. Şekerlerin tadı, okulda tattıkları-mız kadar lezzetli değildi. Her ısırışta üzüntü, utanç ve kırıklık tadını alıyordum.

Ama hevesim kırılmayacaktı. Bugün cumartesi akşamıydı. Dolaptan çıkardığım bayramlık ayakkabıları-ma özenle baktım. Birine sessizce buzdolabından al-dığım havucu yerleştirdim, diğerine ise küp şekerı bıraktım. Dilek mektubumun listesinden Guimauves’i sildim. Onu da havucun yanına yerleştirdim. Evin giriş kapısına doğru koştum. Çizdiğim Sinterklaas’ın kırmızı üçgen şapkasını kapıya astım, heyecanla beklemeye başladım.

Sürekli olarak bahçeye çıkıp çatımızı seyrediyordum, fakat gelen giden yoktu. Sinterklaas’ın, benim onu izlediğimi gördüğü için gelmediğini düşündüm. Sonunda yatağıma girdim. Uyumayacağımı söylememe rağmen, içimdeki direnç bir süre sonra kırıldı. Ertesi pazar sabahı ayakkabılarıma bir coşkuyla baktım. İçinden hiçbir şey eksilmemişti. Yoğunluğuna verip tüm gün beklemeye koyuldum. Bugün Sinterklaas’ın gelmesi için son şansımıydı. Fakat uzun müddet bekleyemedim. Ertesi gün okul olduğu için annem beni zorla erkenden yatağa yolladı.

Pazartesi sabahının sersemliğinden bayram ayak-kabılarıma bakmayı unuttum. Okula vardığımda sınıf arkadaşlarım Julien ve Emma’yla karşılaştım. Sinterklaas’ın onlara getirdiği yeni okul çantalarını gösteriyorlardı. Çok heyecanlanmıştım. Demek ki

Sinterklaas bana da uğramıştı ama sabah hediyeleri görmemiştim.

Sınıfa girdiğimizde, her çocuğun göstereceği yeni bir eşyası vardı. Nico, Sinterklaas'ın getirdiği yirmi avroyla hava atıyordu, Sam dijital saatinin verdiği ışığı gösteriyordu, Lieve renkli rujlarını gösteriyordu. Sınıfın en yaramazı, en kavgacısı Luca bile futbol kolyesiyle dans ediyordu. Üstelik sınıfta herkes evden bir torba şekerle gelmişti. Sinterklaas, uslu durdukları için Guimauves getirmişti.

Nico'nun elinde parlayan yirmi avroya baktığımda, onun sevincini anlamamıştım. Diğerleri sevdikleri oyuncaklarla dolaşırken, o mavi bir kağıtla yetiniyordu. Bizim evdeki kutudan beş sentliklerden dört tane çıkarsam, yirmi avrom olurdu. Hediyeler açıklandıkça, kavrayamadığım gerçekler bir bir ortaya çıkıyordu. Demek ki Sinterklaas, bir çocuğun değerini ailesinin gelirine göre ölçüyordu. Umarım, evimizdeki kutu dolusu sentleri fark etmiştir, bana da buna göre bir hediye hazırlamıştır.

O gün sınıfta hiç ağzımı açmadım. Uslu durmanın ne anlama geldiğini artık bilmiyordum. Öğretmen Pina'nın sorularını dahi cevaplamıyordum.

"Cahide, sen Sinterklaas'ı gördün mü?" dedi. Sustum.

Diğer çocuklar hemen atladılar.

"Evet, bizim havucumuzu atı yedi. Küp şekerleri yardımcı Piet aldı. Onu çatımızda gezerken gördüm. Hediyeler getirmiş bize!" diye yemin eden çocuklar oldu.

Eve geldim sonra. Giriş kapısına doğru yürüdüm. Sinterklaas haftasının son günüydü. Son bir heyecanla bayram ayakkabılarıma baktım. Dilek mektubum hiç açılmamış, koyduğum şekerler karıncalanmış, havuçlar ise soğuktan buruşmuştu.

Sonra anladım ki, Sinterklaas uslu çocuklara hediyeler getiriyor. Sinterklaas yaramaz çocuklara da hediyeler getiriyor. Sinterklaas'ın tek hediye getirmediği çocuklar yoksul çocuklardı.



FATMANUR TÜLÜMEN

Belçika - Brüksel

dipnot

1 Yardım edin, hırsız var!

Yapboz

ECEM TUBA HIZARCI

Gökyüzünü her gün benim için boyar. Sabahın ufuğunda çiçek gibi açan güneşin renklerini, mavinin tüm dalgalarını, dünyanın pembeleştiği pamuk anları ve karanlığın sihrini alıp yıldızlara hapsedtiği tüm gökyüzlerini... Hepsini gördüm. Hiçbir ressam bu kadar gerçekçi olmamıştı ondan önce. Sihirbaz, ressamım gerçekler fırçasına sahipti ancak paletinde yabancı bir rengin yalanı saklanıyordu.

“Bugün hava bulutluydu, çok yağmur yağdı. Hiçbir renk görmedim.”

“Belki yarın yine sis eşliğinde turuncu bir manzara boyarsın? Renkleri bulanık bir perdenin arkasında görmek çok büyüleyici. Bazen kendimi rüyada hissettiriyor.”

Son cümlesi içimde bir ürperti uyandırdı. “Belki...” iç geçirdim, “Ben yokken yapbozu bitirdin mi?”

“Hayır,” dedi gözlerini zemine dikerek, “Oldukça zormuş, bana yardımcı olur musun?”

“Ben dışarıdayken sıkılma diye verdim, beraber yaparsak hiçbir anlamı kalmaz ki.”

“Hep gidiyorsun. Sadece resimlerini göstermek için geliyorsun.”

Sesi titriyordu. Parmaklarıyla oynamaya başladı. Sessiz kalmayı tercih ettim. Tüm renkler karıştığında ortaya çıkan sevimsiz renk gibi yalanlarım karışmıştı.

Yıllar boyunca yalan söyleyerek en çirkin rengi elde etmiştim. Siyaha ulaşmak istemiyordum. Yapboz parçalarını birleştirmeyen ama yine de ortaya bir resim çıkartandım ben. Başka ne yapabilirdim?

“Geri döneceğim. Her zamanki gibi. Belki bu sefer sen gelirsin?”

Sessiz kaldı. Bazen merak ediyordum, biliyor olabilir miydi? Çıkamadığı o rüyanın sandığından ne kadar korkunç olduğunu anlamış olabilir miydi?

Döndüğümde yapbozun sadece beş parçasını birleştirmişti. Elindeki bir parçayı havaya atıyor, sonra yakalıyor ve yine başlıyordu. Hep tekrarlarla dolu bir dünyaya girmiş gibiydim. Dünya renklerle doluydu ama onları bir odaya hapsediyordum. Son zamanlarda içimde hoşuma gitmeyen, ismini söyleyemediğim bir renk dolaşıyordu. Azlin’in davranışları da değişmişti. Eskiden boyadıklarım ona şaheser gibi gelirken artık herhangi bir gökyüzüne bakar gibi bakıyordu. Renklerin anlamı kalmamış gibi.

“O parçayı neden yerleştirmiyorsun?”

Kafasını kaldırıp bana baktı, tepkisizdi. Neden mutluluğu her gün azalıyordu? Elime bir fırça ve palet alıp yüzünü neşeyle kaplamak istiyordum. Gözlerini ışık, göz kapaklarını yıldızlarla süslemek, gülüşünü hafızamdaki eski mutluluklarıyla boyamak istiyordum. Ama hâlâ içimde farklı bir boya akıyordu. Bir



terslik vardı, sanki artık geceyi güneş aydınlatıyor ve gündüzü ay gözlemliyordu.

“Neden gelip de sen yapmıyorsun?” dedi. Kayıtsız duruyordu. Benimle aynı odada olmasına rağmen gözüme çok uzak duruyordu. “Bugün duvarları boyayalım mı?” sorusu beni rahatsız etti. Odanın renklerine yavaş yavaş gölgeler yerleşti.

“Yapamam, biliyorsun.”

Güldü. Yine kişiliğinden uzak bir ifade. Yine boğazımı düğümleyen yabancı bir his.

“Bilmiyorum. Söylesene, duvarları neden boyamak istemiyorsun?”

“Azlin, yeter artık. Boyalarım yanımda değil ve boyanacak duvar yok.”

“Tam da öyle. *Duvar yok*. Burası senin belirlediğin kadar hapis, çıkmak için anahtara bile ihtiyacın yok.”

Duygularımı anlamsız bir sinir boyarken hayalî bir kapıdan çıktım.

“Azlin?”

Sesimi duymazdan geldi.

“Sana bir sürprizim var.” Hiç kıpırdamadı ve sinirlendim. Utanmış da olabilirdim. Azlin, rüyada asılı kalmış

gibiymi. Evrenin kapısını açıp çıktım. En kötüsü de bugün uzun zamandır gördüğüm en pembe gökyüzünü çizmiştim.

Doktorun söylediklerini duyduğum anda dünyanın tüm renkleri soldu. “*O iyi mi?*” Sessizlik. Son resimleri görmemişti. Şimdi gidemezdi. “Bir saat önce durumu kötüleşmeye başladı.” Doktorun sesi uzaklardan geliyordu, sanki işiten ben değil gibi...

Tekrar uyanmadan gitmemeliydi. Azlin’in yerinde olmadığım için kahroldum. Yapbozu bitirmesi gerekiyordu. Yapbozu bitirmeden hafızası yerine gelmeyecekti ve *uykumuzdan* kaçamayacaktı.

“Azlin? Özür dilerim.”

“Bugün iyi hissetmiyorum. Başka bir gün konuşalım.”

“Ben senden kaçmıyorum, sadece...”

“Mavi olsun.”

Şaşkınlıkla ona baktım. Ayağı kalkıp yarım kalmış yapbozu parçaladı. Yüreğim sızladı ve koşarak bileklerini tuttum. Yapboz yine ayrılmıştı, her adım yine silinmişti.

“Neden? Azlin, *neden*?”

“Mavi olsun! Pembe! Pembe de ekle. Siyah olsun karanlık olsun ben karanlık istiyorum. Uykum geldi karanlık olsun!”

Artık beni dinlemiyordu. Onun dışarıyı görmemesini kabullenmiştim ancak artık beni duymaması zehir gibiydi. Duygularımda asit dolaşıyordu. Artık ben de sadece karanlığı görmek istiyordum. Her defasında gidiyordum, Azlin gözlerini kapattığından yana kalbime gece çökmüştü. Renkleri görüyorum ama eskiden olduğu gibi hissetmiyorum; maviyle eflatun arasında duygular sonsuzluğa kayarken artık sadece iki buzlu, birbirine yakın renk görüyordum. Ancak Azlin gözleri kapalıyken bile onları hâlâ hissediyor. Merak ediyorum, acaba Azlin değil de ben mi o yatakta aylardır çıkmaz bir uykudayım?

Her gün ona gökyüzünü boyadığını inandırdım. Söyleyemedim. Ona sadece her gün gördüğüm manzaraları bir alet sayesinde aktardığımı, sahtekâr bir ressam olduğumu itiraf edemedim. Onunla sadece rüyalarda buluştuğumuzu, çünkü onun yıllardır uyanmadığını söyleyemedim. Renkler tepemde canlanırken, siyah güneşi sakladığında, turuncu bulutlara dokunduğunda, mavi okyanusla bir olduğunda... Her göğün altında manzaraları tekrar kendi gözleriyle görmesi için dua ettim. Yapbozu bitirmesini istedim, çünkü yapbozu çözerse uyanacaktı, zihninin güç bulamadığını biliyordum ve yapboz onu iyileştirecekti ama Azlin onu sonuna kadar yapmadı. Her birleştirdiği parçayı bozdu, tekrar yapıp bozdu, son bir parça kalasıya kadar yapıp son parçayı bulamayacağı bir yere fırlattı. Neden uyanmak istemiyordu?

“Artık dayanamıyorum, lütfen uyan, seni çok özleyorum Azlin...” Çaresizdim. O kadar yalnız ve yarım hissediyordum ki. Ben zamanla bitmemiş yapboza

benzemiştim, bir parçam eksikti ve Azlin uykusundan çıkmadığı sürece boşluk daima sürecekti. “Sensiz yapamıyorum, Azlin lütfen, tüm renkler soldu.”

“Anlamıyorsun, değil mi?” Gözleri doldu, damlalar teker teker gözlerinde yansıyan okyanustan taşıtı. “Son parçayı bulmak istemiyorum, onu asla eklemeyeceğim, *asla*.”

“*Bana bunu neden yapıyorsun?*”

Gözlerini kapadı. Arkasını dönüp yatağın altından ona getirdiğim resimleri çıkardı. Gün batımında çizdiğim turuncu renkli kâğıdı bana gösterdi. “Bunu gösterdiğin gün, gök griydi,” Sonra başka bir tanesini eline aldı. “Bu? O gün gök pembeydi ve sen yağmurlu bir dünya gördün.” Arka arkaya resimleri gösterip onları teker teker yere attı. Masanın üstünde duran yapboz parça parça çatladı. Ses odayı kaplıyordu. “Eğer son parçayı tamamlarsam bir daha seni göremeyeceğim. Anlamıyorsun, uyuyan ben değilim Mattheo, *sensin*. Buraya gelip her gün seni görüyorum çünkü seni özledim, çünkü sensiz renkler aynı değil. Gök çatlıyor, ağlıyor, parçalanıyor ve sen hâlâ o hastane odasında yatıyorsun. Bekliyorum, göklerimiz, beraber olabileceğimiz tek yer, sen uyuduğun sürece ben yapbozu bitiremem, nefesini kesemem.”

Sadece bir parçası eksik olan yapboza baktım.

İçimde akan renk birden gözlerimde canlandı. Azlin her gün ona gökyüzünü boyadığını inandırmıştı, yalan söyleyen ben değildim. Karşımda duran yapboz ise gözleri kapalı, hastane yatağında uyuyan benden başka bir resim değildi.



ECEM TUBA HIZARCI

Fransa - Lille



Bayan Rosenberg'in Lacivert Elbisesi

HAVVA YAMAN

Güzel havalarda Bayan Rosenberg perdelerini sonuna kadar açar, göz kamaştıran aydınlıkta kitap okurdu. En çok sevdiği kitap *Küçük Prens* değildi. Bunu, insanları geçiştirmek için söylerdi. Zaten insanlar onu bir türlü anlamazdı. Çattık kaşlılığı da onu sinirli bir insan yapmazdı. Bayan Rosenberg'in sakin bir hayatı vardı. Sabahları kırmızı gelincikli bardağına kahvesini koyar, yeşil koltuğuna oturur, küçük bir düşünme molası verirdi. Ardından okula gitmek için hazırlığını yapardı. Kimi zaman

derste anlatacaklarını evde çalışır, aynada kendisine anlatırdı, kimi zaman da konuları bana anlattığı olurdu. Onu dinlerken başımı sağa sola oynatırdım. Lacivert elbisesini giydiği günler üzgün olduğunu anlardım. Omzunu okşar, ona şarkılar söylerdim. Akşamları piyanosunda *Für Elise*'yi ça-





lardı.

Onu dinler,
bazen de eşlik eder-
dim. Bazı günler üzgün gelirdi
eve. Benim yanıma gelir, konuşmaya başlardı. Tek
arkadaşı benim diye düşünürdüm. Her konuştuğunda
bana, benim yerimde olmak istediğini söylerdi. Bunu
ara sıra ziyaretine gelen yeğeni Lisa da söylerdi. O da
benim yerimde olmak isterdi.

Konuşurken benim onu anlamadığımı zanneder, ben-
se onu anladığımı göstermek için çırpınırdım. Soğuk
kış günleri üşümemem için beni kaloriferi yanan oda-
ya götürdüğünde göğsümü kabartır sessizce oracıkta
tünerdim. O da yüzünde samimi gülümsemesiyle ışı-
ğışığı kapatır, bana iyi geceler dilerdi. Üşüdüğü akşamlar
taktığı yeşil atkısıyla onu kendime benzetirdim. Om-
zuna attığı atkısıyla, dağınık topuzuyla pencerenin
yanına oturur caddeyi izlerdi. Bazen beni de pence-
reye yaklaştıtır, dışarıyı izlememi isterdi. Ben arkamı
döner pencereyi görmezden gelirdim.

O gün üzerinde lacivert elbisesiyle geldiğinde yerim-
de çırpınmaya başladım. Bana uzun uzun bakıp tebes-
süm etti. Beni pencerenin yanına götürüp kapımı açtı.
Heyecandan kalbim pır pır atıyordu. Kalp atışlarım
Bayan Rosenberg'in hissedebileceği denli kuvvetliy-
di. Bir sorun vardı, biliyordum, onun üzülmelerini de
istemiyordum. Birkaç kez başımı ona çevirdiğimde
bana bakmamaya çalıştığımı fark ettim. Bir gün bu
anın geleceğini biliyordum. Ona kırgındım. Bana

“Artık hürsün, ka-
natlarının seni götür-
düğü yere uç!” dediğin-

de ne yapacağımı şaşırdım. Kanatlarımı kontrol-
süzce çırpınmaya başladım. Evden hızla uzaklaştığımı
fark etmedim bile. Gökyüzünde dengemi kaybetmiş
gibi kanat çırpıyor, yere düşmemek için çaba gösteri-
yordum. Bir süre sonra etrafıma baktığımda büyük bir
sis bulutunun içinde olduğumu, evden oldukça uzak-
laştığımı anladım.

Bayan Rosenberg bazı akşamlar hâlâ dağınık topu-
zuyla pencerenin kenarında oturuyor. O caddeyi izli-
yor, ben de uzaktan onu izliyorum.



HAVVA YAMAN

Almanya – Minden

Yeşile Çalan Kanatlar

HASİBE BÜŞRA YÜKSEL



ıymetli dostum Pia,
Sana, yaşadığım çok tuhaf bir durumdan bahsetmeliyim. Eğer anlatmazsam herhâlde aklımı kaçıırırım.

Konuya nasıl başlasam, bilemiyorum.

Çünkü anlatacaklarım akılla mantıkla kavranabilir gibi değil. Bana söz vermelisin, diyeceklerim aramızda kalmalı.

Dün akşam sütümü içip en sevdiğim mavi geceliğimi giydikten sonra yatmaya gittim. Öncesinde yorganın yüzünü değiştirmiş, yeni yıkanmış yasemin kokulu çarşafı sermiştim yatağıma. En güzel uykunun garantisidir temiz çarşaf. Odayı da havalandırmıştım. Evimiz ormana yakın olduğu için odamın baskın kokusu, mis gibi temiz havayla yer değiştirmişti. Ciğerlerim, bayram etti.

Sabah alarmını 06.00'a kurmuştum. Fakat alarm saatinden evvel uyandım, daha doğrusu uyanmak zorunda kaldım. Odam her zamankinden çok daha sıcaktı. Hâlbuki pencereyi aralamıştım. Üzerimde anlamlandıramadığım bir ağırlık vardı. Aralık bıraktığım pencereden odama geceleri ay ışığı yansırı. Gözlerim her zamanki gibi, odanın içerisinde bir eşya veya bir kişi görme umuduyla, o pencereyi aradı ama nafile. Zifiri karanlıktı.

Uzandığım yerde hareket etmeye çalıştım. Sağa döndüm, sola döndüm... Nereye dönsem kafam yumuşak bir cisme çarpıyordu. Bir türlü düzgün hareket edemiyor, aradığım rahatlığı bulamıyordum. Yavaş yavaş korkmaya başlamıştım. Hızlanan kalp atışlarımı duyuyordum. Boncuk boncuk terlemiş, sırlılıkam

olmuştum. Paniklemin işe yaramayacağını düşünerek derin derin nefes almaya başladım. Sakince olayı idrak etmeli, meselenin ne olduğunu anlamalıydım. Ellerimi oynatamıyordum, ayaklarım çarşafa takılıyordu. Ama çarşaf, mis gibi yasemin kokuyordu. O hâlde üzerimdeki ağırlık yorgan olmalıydı ama yorgandan çok daha ağırdı. Üzerime en son attığım ağır yorgan anneannemin köydeki yün yorganıydı.

Yorganın altından yatağın kenarına sürünmeye çalıştım, başardım da. Yorganın altından kafamı çıkarmamla yere düşmem bir oldu. Kolumun, bacağımın acıacağını zannederken ayaklarımın üstünde durduğumu fark ettim. Korkuyla kıstığım gözlerimi açtığımda yine odamın penceresinden ışıyla yüzüme vuran bembeyaz dolunayı görebiliyordum. Saatin kaç olduğunu öğrenmek için baş ucumda duran komodinin üzerindeki saati aradım. Görünmüyordu. Ya eşyalarım devleşmişti ya da ben küçülmüştüm? Söylesene hangisi daha olası? Tabii ki hiçbir! Ama emin olduğum tek şey yolunda gitmeyen bir şeylerin olduğuydu. Yatağımın ayak ucunda duran boy aynasında kendime bakmak geldi aklıma. Evet, ben küçülmüştüm!

Çok şaşkındım, inanmakta hâlâ güçlük çekiyorum. Ben bir kuştum! Bir kuşa dönüşmüşüm! Hani gagası olur, tüylü kanatları, pençeli ayakları ve dahası... Bil-diğin tüm paket. "Saçmalama Erva," dediğini duyar gibiyim. Ama inan bana böyle bir şeyi ben bile hayal edip uyduramam. O hâldeyken durumu sana ispatlayabilmek için bir özçekim yapamadım, kusuruma bakmayacaksın artık. Ama dur! Anlatacaklarım bitmedi, devamını dinle. Sonra bana inanmaktan başka bir seçeneğin olmayacak...



Ha-
tırlar gi-
biyim, derslerin
yoğun olduğu bir gündü.

Hikâ-
yemin de-
vamına geçmeden
önce, aynada gördüğüm
kuşa nasıl hayran kaldığımı an-
latmalıyım. Biliyorum, o kuş benim
ama konu ben değilim. Başımın üstü masmavi tüy-
lerle süslenmiş, gövdemdeki tüyler sarıya boyanmış.
Hatta gözlerime sürme gibi çizgi çekilmiş. Ayna kar-
şısında kanatlarımı biraz daha incelerken açtım, şimdi
de toplanmak bilmiyor. Ben de meraklısı gibi, hay Al-
lah, kaldım öyle. Biraz uğraştıktan sonra ancak toplayabildim. Hayran kalmamak elimde değildi. Neyse...

Konu; benim bir kuşa dönüşmüş olmam, orasını anladım diyelim. Şimdi, nasıl ve neden sorusunun cevabını bulmam gerekirken sence ben ne yapmışımdır? Tabii ki uçmayı denedim ya da uçmak istedim diyelim. Durum ne kadar sıra dışı olursa olsun, ânın tadını çıkarmayı tercih ettim. Hayat da bizden bunu beklemiyor mu?

Beni bilirsin, ertesi gün ne giyeceğimi belirlemeden uyuyamam, evden de “yapılacaklar listem” olmadan çıkmam, çıkamam. Öyle bir dönemdeyim ki hayatımı yakından ilgilendiren gelişmelerle insanlar beni zorluyor, sabrımın ince tellerinde âdeta türküler çalınıyor. Herkes güle oynaya güneşin tadını çıkarırken benim parçalı bulutlarım başımdan ayrılmıyor.

Geç saatte kütüphanedeydim, derse dikkatimi vermek yerine yılgınlıkla camdan dışarıyı seyrediyordum. Binanın etrafı çam ağaçlarıyla çevriliydi. Ben de gözüme lişen ilk ağacın iğnelerine odaklanmış, inceliyorum: Muazzam detayları seyrediyorum. Eski iğneleri tozlanmış, koyu yeşile бүrүnmüş, rüzgâra başkaldırmış. Çam iğnelerinin uçları taze, yemyeşil filizlenmiş, onlar da herhâlde eski iğnelere başkaldırmış olsa gerek. Tam o sırada dal üzerine konmuş kuşu fark ediyorum. Ne de güzeldi. Ve elimde olmadan mırıldanıyorum: Bir kuş olup uçsam buralardan!

Baştankarayla göz göze geliyorum. Devamlı uçsun diye bekliyorum. Hâlâ “beni seyrediyor” yoksa “bakışıyoruz” mu demeliyim, bilemem ama yerinden kımlıdamadığı gibi bakışlarını da benden ayırmıyor. Sanki söylediklerimi duymuş, bir şey anlatmak ister gibi... Bakışlarındaki derin sessizliği okuyordum ki biri bana sesleniyor. Sesin geldiği yöne bakıyorum, sonrasında baştankarayı yerinde bulamıyorum.

Ve şu an, o gün gördüğüm baştankaraya benziyorum. Çok çılgın bir durum değil mi, Pia? Biraz gayretten sonra gerçekten uçmayı başarıyorum. Önce elbise dolabının üstüne sonra çalışma masama konuyorum. Masanın üzerinde günlüğümün son sayfası açık duruyor: “Özgürlük istiyorum.” Evet, özgürlük istiyordum. Özgür olmak istiyordum. Fakat özgürlüğün bile sınırları olduğunu daha yeni öğrenmişim, hatta sınırlarından



öte
özgür
olmanın şart-
ları vardı. Özgürüm
demekle özgür olmuyordu insan.

Ama artık bu benim için geçerli değildi. Dualarım kabul olmuştu, bir kuş kadar özgürdüm. Dört duvarın içinde durur muyum, aralık bıraktığım pencereden aya doğru uçmaya başlıyorum. Havada taklalar atıyorum. Keşke beni o hâlimle görseydin Pia. Hiç olmadığım kadar mutluydum.

Evimiz çam ormanı yakınlarında. Hemen ormana atıyorum kendimi. Daldan dala zıplıyorum, öyle dertsiz tasasız. Sadece yiyecek ve güvenli yuva bulmam lazım. “Hallederim” düşüncesiyle fazla yormuyorum kendimi. Aksine çok merak ettiğim başka bir şey var: Acaba bir kuşun gözünden insanlar nasıl gözüktür? Duygularıyla düşünceleri anlaşılıyor mu yüzlerinden? Mutlulukları, üzüntüleri, öfkeleri, merhametleri veya beklentileri... Ben, yemyeşil ormanlara aitken, onlar yüksek binalarında gerçekten huzuru bulabiliyorlar mı? O yüksek binalardan doğayı görebiliyorlar mı acaba?

Ertesi gün merakımdan orman kıyısındaki binalara yaklaşma cesareti buluyorum. Bir ağacın dalından binada olup biteni izleyebiliyorum. Binanın içerisinde bulunan insanları gözlemliyorum. Her biri diğerinden habersiz soluklanıyor hayatın bir köşesinde. Cam kenarında oturan bir kızla göz göze geliyorum. Heyecandan yerimde öylece kalakalıyorum. Kalbim birazdan ayaklanıp kaçacak gibi hızlı çarpıyor. Gözleri, batan güneşin yansımasıyla ıslık ıslık olmuş, yanakları güneşin

yan-
sımasıyla
parıldamıştı. Bina-
nın duvarları bile engel
değildi onu içten içe tırmala-
yan canavarın duyulmasına. Görüyö-
rum, dudağının kenarına bahar da uğramış, içinde bir
yerlerde bir umut kırıntısı hâlâ varlığını sürdürüyor,
onunla her daim aynı bedeni paylaşıyor gibiydi. Ora-
da öylece durup yüzündeki bir yudum nefesi seyre-
diriyorum...

Saygıdeğer dostum Pia, sana yazarken fark ediyorum masanın üzerindeki çam iğnelerini. Yemyeşil başkal-
dırmış ezberindeki kaidelere.



HASİBE BÜŞRA YÜKSEL

Almanya – Recklinghausen

Can

TOLGA ATABAŞ

Bir anne gördüm bu şehrin ruhunda. Kar, kış demeden kendisini çocuklarının üzerine atmış, onları dağlar kadar geniş olan kollarıyla bağrına basmıştı. Bir aileyi değil, bir köyü değil, bir şehri değil, bütün bir milleti koruyordu. Hepsini kendi çocuğu olarak görüyordu, hepsini sahiplenmişti. Ondaki gönül, Kaf Dağı'nın ötesine uzanan, ucu bulunmayan, dünyaları kapsayan bir gönül. Zaferi her zaman kazandıran, iyileşmenin mutlaka bir yolu olduğunu gösteren bir gönül. Tıpkı emperyalistlere karşı savaşan gönüllüler gibi, Sütçü İmamlar, Sezai Karakoçlar gibi, bu şehirde herkes hâlen gani gönüllü, dinç duruyor. Kahramanlığıyla bilinen, Kahramanmaraş'ın gönüllü bu.

“Can!” diye seslendi çocuğun annesi, “Hadi uyku-ya! Saat geç oldu!”

Can yatağına doğru koştu, yorganı bir kenara itti, kendisini de yatağın içine attı. Annesi de peşinden yorganını omuzlarına kadar çekti, “soğuk girmesin, üşütürsün sonra.”

Annesi çantasına kitaplarını, defterlerini yerleştirdi. Bir de *Hamle* dergisini koydu. Dergicilik hevesini okul yıllarında işlemek istiyordu oğluna. Can'ı alnından öptü, ışıkları söndürdü, kapıyı da hafif açık kalacak bir şekilde bırakıp odadan çıktı. Can

kapı arasından süzülen ışıktan beliren çizgiye bakarken uyuyakaldı.

...

Birden gözlerini açtı, kendisini karın içinde buldu. Etrafında sirenler, ışıklar, bir türlü dinmeyen sesler. Yerde yatıyor, etrafa bakıyordu. Bakışları bir taraftan diğer tarafa zıplıyordu. Bir yere bakıyordu, bir de göğe.

Sonra gözleri annesinin gözlerini buldu, birbirlerine kitlendiler. İçi rahatladı, bir sıcaklık hissetti. Gönül gönüle bağlandılar. Annesinde bulduğu gönül rahatlığını başkasında bulmuyordu, bulamazdı. Gözlerinden süzülen damlalar kar tanelerini eritiyordu.

...

Geçen günlerde annesinin yanından ayrılmadı. Annesi sadece onu değil, ihtiyacı olan herkesi bağrına basıyordu. Can'ın okul arkadaşlarını topladı, hepsini kanadının altına aldı. Hiçbir çocuk onun sıcakkanlılığından, sevgisinden mahrum kalmadı. Çocukların hepsi dev gönüllü annenin gölgesinde dinlendi, huzur buldu. Can'ın annesi sadece çocuklara değil, herkese hediye ediyordu bu sonsuz şefkatini. Bu şefkatin altında çocukların bazıları emeklemeyi hatırladı, bazıları da yürümeyi deneyecek kadar rahat hissetti. Emekleyerek ve yürüyerek dünyayı yeniden tanıyacaklardı ama tabii desteğe ihtiyaçları vardı.

...

Soğuktan, düşüp kalkmaktan annesinin bünyesinde morluklar belirmişti. Omuzunda koca bir yara vardı, üzerine düşen beton parçasının bıraktığı bir iz belki. Buna rağmen annesi onları koruyor, gittikçe daha da fazla bağrına basıyordu. Onun koruyamadıkları Allah'a emanetti.

...

Annesinin yaraları kabuk bağlamaya başlamıştı fakat yaraları ağırdı, iyileşmesi zaman alacaktı. Yaralar artık vücudunun bir parçasıydı, hikâyesini anlatan yekpare bir harita. Vücudu bunun üzerine yenilenecekti elbette. İçinde can, hayat olduğu sürece, baharlar yeniden açacaktı.

Zaman zaman Can'ın annesi kazağını boynuna kadar çeker, kollarını sonuna kadar uzatırdı. İzleri kapatırdı. Ama bu izleri asla unutmazdı.

...

Gitgide kanadının altında barındırdığı çocuklar tek tek güçlerini biriktirip yürümeye başladılar yeniden. Başta dağ gibi gözüken yokuşları kolaylıkla çıkmaya başladılar. Tarih kitaplarına yeni sayfalar eklediler, başarıya yeni anlam verdiler.

O küçük elleriyle yazmaya başladılar: "Maraş Bize Mezar Olmadan Düşmana Gülzâr Olamaz!"



TOLGA ATABAŞ

ABD -Philadelphia

Quellenstraße 46

YASİN DURAT

Her salı olduğu gibi son dersten çıkıp Furkan’la beraber yola koyulduk. Ona Laxenburger Straße üzerindeki otobüs durağına kadar eşlik edip yürüyerek eve gidecektim. Havadan, sudan ve Fenerbahçe’nin hâinden konuşarak yavaş yavaş durağa kadar geldik.

Konuşurken yaşlı bir çiftin üzerime doğru geldiğini görünce kenara çekilip onlara yol vermek istedim. Bu sevimli ikilinin asıl amacının soru sormak olduğunu çok geçmeden anladım.

Elinde küçük bir not kâğıdı tutan adam “Oğlum şu adres nerede bir deyiverin hele” dedi. Küçük kâğıdın yarısı bir ilaç reklamı ile kaplıydı. Diğer yarısında ise güzel bir el yazısı ile “Kardiologe, Quellenstraße 46” yazıyordu.

“Yakınmış dayı, 10. Viyana’da” dedim. “Şu 67 tramvayı ile iki durak aşağı doğru gidin, orada bulursunuz 46 numarayı.” Adresin yakın olduğuna biraz olsun sevinse de yüzündeki endişe tamamen kaybolmadı. Sonra biraz daha yaklaşıp rica eder gibi “Oğlum sen bizi oraya götürürsün” dedi.

“Tamam ama benim biletim yok ki.”

“O da sorun mu yahu” dedi ve bilet çekmek için cebinden iki avro çıkarttı. Ben Furkan’ı yolcu ettikten sonra “67” tramvayının yolunu tuttuk.

“Talebe misin oğlum sen?” diye bir sohbet açtı yaşlı adam.

“Evet, biz de okuldan çıkmıştık.”

“Aferin oğluma. Okuyun, okuyun da bizim gibi olmayın. Söyle bakalım nerelisin sen?”

“Sakaryalıyım” dedim.

“Burada Sakaryalı olur mu ya?”

“10. Viyana’da Sakaryalı ve Yozgatlıdan başka kimse yok galiba. Siz nerelisiniz amca?”

“Biz Uşaklıyız oğlum.”

“Tanıştığım ilk Uşaklı oldunuz amca.”

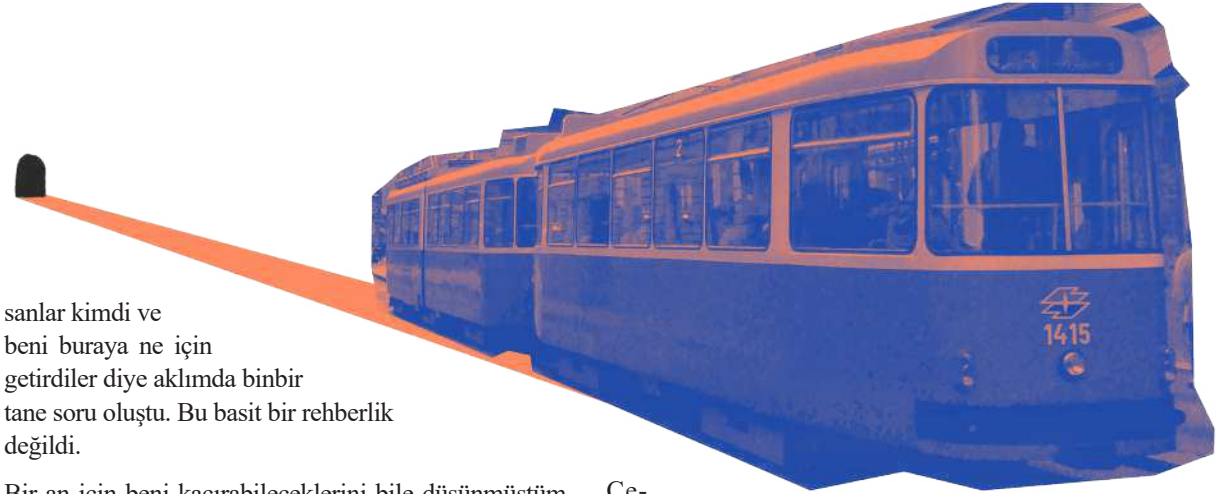
İki durak sonra indiğimizde varış yerine aslında yakın olmadığımızı anlamam uzun sürmedi.

Sonra “6” tramvayı ile üç durak daha gitmeleri gerektiğini anlattım. Amca yine aynı ricacı tavırla “Oğlum sen bizi oraya götürürsün” dedi. Tatlı bir tebessüm ile yapılan bu ricayı yine kıramadım ve atladık tramvaya.

Nihayet tramvay durağa gelmişti. Geldiğimiz yerin doğruluğunu teyit etmek için tekrar not kâğıdını istedim yaşlı amcadan. Kâğıdı elime alıp adresi gördüğümde başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Elime aldığım kâğıt önceki ile aynıydı. Aynı ilaç reklamı, aynı renkler ve birebir aynı el yazısı ama tek fark adrestir. Uzak bir yere ait bambaşka bir adres. Bu bir şaka olmalı diye düşünüp sağa sola bakındım. Şaka değildi ve bir bilinmezin ortasındaydım.

Hemen başımı kaldırıp amcanın yüzüne baktığımda tuhaf bir gülümseme gördüm.

Bu gülümsemenin yanına bir de espri ekledi “Sadece kalbi olanların geleceği yer!” Espri içimi ürpertti. Bu olay iyice korkutucu bir hâl almıştı benim için. Bu in-



sanlar kimdi ve
beni buraya ne için
getirdiler diye aklımda binbir
tane soru oluştu. Bu basit bir rehberlik
değildi.

Bir an için beni kaçırabileceklerini bile düşünmüştüm.
Allah korusun daha kötüsünün olabileceği ihtimali bile
kafamda canlandı.

Elimden geldiğince soğukkanlı olmaya çalıştım. Sonra
kekeleyerek bir soru sordum: “Amca bu adres doğru
mu?” Sakin bir tebessüm ile “Çok doğru oğlum” dedi.

Bu cevap beni darmadağın etmişti. Neredeyse bu amca-
nın Azrail olduğu fikrine kendimi inandırmıştım.

Sanki her şey ağır çekimde akmaya başladı. Hareketsiz
beklerken etraftaki insanların, araçların hatta objelerin
bir bir kaybolmasını bekler gibiydim. Bir müddet bekle-
dikten sonra yaşlı amcanın “Oğlum, iyi misin?” demesi
beni tekrar uyandırdı. Elimdeki kâğıdı uzatarak ancak
“adres” diyebildim.

Adam gözlerini kısıp kâğıda baktı ve bir hışımla karısı-
na dönüp “Bunu değil, diğerini vereceksin geri zekâlı”
dedi.

Her ne kadar söyleyiş şekli ve kelime tercihi hoşuma git-
mese de olayın benim açımdan aydınlanması beni sevince
boğdu. Doğru adresi bir türlü bulamamak beni iyice üz-
müştü. Sonra beni üzgün gören amca omzuma dokunda
ve “Tamam oğlum bundan sonrasını biz hallederiz” dedi.

Ce-
bime dö-
nüş yolu için bilet
koydu ve veda ettiler.

Tramvaya bindim ve onları izlemeye
koyuldum sonra bileti basmadığım aklıma gel-
di ve elimi cebime atıp bileti çıkarttım. Bileti bastım ve
arkasında bir not yazılı olduğunu gördüm. Notta şu ya-
zıyordu “Bu kadar korkup üzülme evlat, hangi yoldan
gitsen de hangi tramvaya binsen de son durak ahiret bu
değişmez.” Bütün bu olan biten sadece saniyeler sürdü.
Hemen başımı kaldırıp baktığımda yaşlı çift ortalıkta
yoktu.



YASİN DURAT

Avusturya – Viyana

Ölümün Sesi

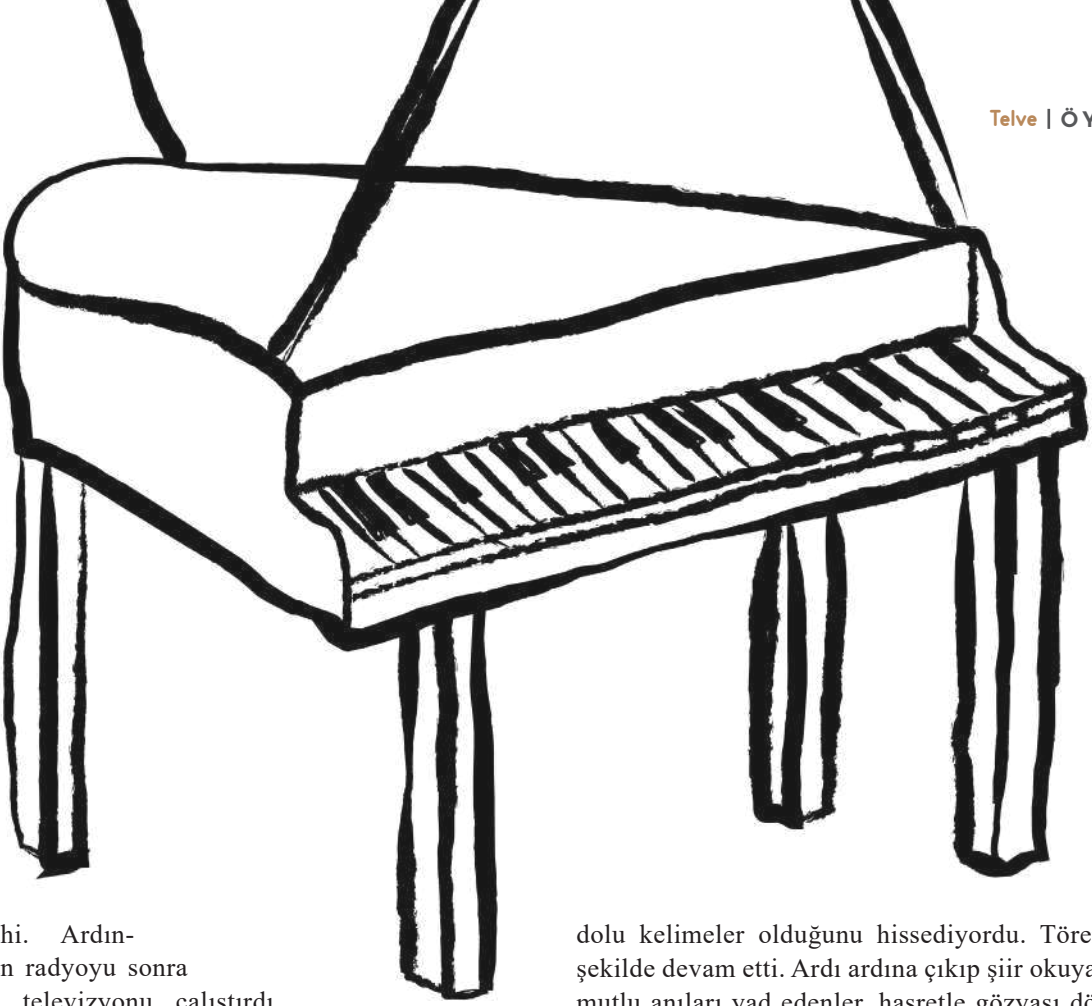
ESRA HANIM AKDENİZ

Doktor raporlara göz atarak: “Bay Koop sonuçlar tahmin ettiğim gibi. Hastalık tüm vücudunuza yayılmış, her an ölebilirsiniz.” dedi rahatlıkla. Yaşlı adam elini alnına götürüp düşüncelere daldı. Yüzünde, sorularına cevap bulamamanın ızdırabı vardı. Gözleri kısık, kaşları endişeyle çatılmış, dudakları ağzının içine gizlenmişti. Doktor bu kadar sessizliğe dayanamayıp sanki uzun süre kalırsa ölümüne şahitlik edecekmiş gibi onu bir an önce odadan göndermek gayretiyle “Sorunuz yoksa sıradaki hastayı alabilirim” dedi. Bay Koop kendisini allak bullak eden soruya cevap bulacağını umarak cansız sesiyle: “Ben...ben öldüğümü nasıl anlayacağım?” diye kocaman gözlerle doktorun yüzüne baktı. Bu absürt soru karşısında kahkaha atan doktor ayağa kalkıp kapıyı açtı. “Bay Koop merak etmeyin farkına dahi varmayacaksınız.” diyerek sıradaki hastaya seslendi.

Yaşlı adam çaresizce evinin yolunu tuttu. İnsan selini andıran kalabalık caddelerde yürürken, ayak uçlarına odaklanmış: “Nasıl anlayabilirim?” diye mırıldanıyordu. Her an ölmüş olabilmek ve bundan bihaber olmak onu korkutuyordu. Bay Koop inançlı biriydi. Büyükanesi ona, insanın kendi ölümünü ancak toprağa verildiğinde algılayabileceğini anlatmıştı. “Belki de ölmüşümdür,” diye iç geçirdi. Bir demet çiçek alıp dertleşebildiği tek insanın yanına gitti. Mezarın başında öylece oturup topraktan izinsiz baş kaldıran yabancı otları kopardı. Elleriyle taşıyı sildikten sonra “Meggie” dedi iç çekerek,

“Sen öldüğünü nasıl anladın?” Yokluğa dert yanan Bay Koop ölmekten değil, vaziyetinden habersiz olmaktan ne denli korktuğunu karısına gözyaşları eşliğinde anlattı. “Ah ufacık bir işaret, küçücük bir delil” diye yalvarıyordu. Yorgun düşen yaşlı bedeni alaca karanlığın çökmesiyle iyice üşümüştü. Kendini toparlayıp karısına veda etti. O sırada tuhaf kılıklı bir adam: “İhtiyar, piyano başladığında öldüğünü anlarsın!” diye seslendi. İşittikleri yaşlı adamı bir anda canlandırmıştı. Bedenine yaşam ateşi yayılan Bay Koop: “Nasıl? Piyano mu?” diye karanlıkta kaybolan kişinin arkasından bağırdı. Uzaktan gelen son bir yankı: “Başladığında anlarsın!” diye tekrarlardı. Bay Koop sevinç gözyaşları döküyordu. Şükür duası yapıp Meggie’yle mutluluğunu paylaştı. Ona öpücükler atıp rahatlamış bir şekilde evinin yolunu tuttu.

Ertesi güne kocaman bir gülümsemeyle uyandı. Hiç bu kadar huzurlu uyuduğunu anımsamıyordu. Isık çalarak banyoya gidip elini yüzünü yıkadı. Bugün yüzü çok solgun görünüyordu, gözlerinin altını da hiç bu kadar morarmış görmemişti. Ama keyfini hiçbir şey bozamazdı. Yüzünü kremledi hatta bir çılgınlık yapıp Meggie’nin kireç rengi pudrasıyla göz altlarını pudraladı. “Gerçek bir ölüye benzedin seni kerata” deyip gülümsedi. Keyifle mutfığa gitti. Aslında hiç iştahı yoktu, dolaptaki her şey de küflenip kokmuştu. Sonra temizlerim diye düşünerek apartman kapısını açıp kulak kabarttı. Bir müddet öylece bekledi. Hiçbir ses işitmedi, nefesini



dahi. Ardından radyoyu sonra da televizyonu çalıştırdı. Ümit ettiği sesi duyamamıştı. Yine de moralini bozmadı çünkü artık bilinmezlik içinde değildi. Hangi işareti beklediğini bilmek, onun için evliliğinden sonra en büyük mutluluk kaynağıydı. Yaşadığı bu iç huzurla ertesi gün tüm mahallenin davet edildiği bir tören için en şık kıyafetini ütüledi. Bu iş onu epey yormuştu. “İhtiyarladın Bay Koop” diye kendine takılarak yatağına geçti.

Sabah yine aynı keyifle uyandı. Banyoya gidip hazırlandı. Evde iki gündür kötü bir koku alıyordu. Kendisinden yayıldığını anlamıştı. Mahcup bir şekilde duşunu alıp morluklarını pudraladı. Ütülü kıyafetlerini giyip kokuyu bastırmak için bolca parfüm sıktı. Aynanın önüne geçip saçlarını taredi, gururla kendini seyretti. “Hiç fena değil Bay Koop” dedi gülümseyerek. Paltosunu alarak evden çıktı.

Ellerini kollarını sallaya sallaya ilerliyordu. Üzerinde bir hafiflik vardı. Sanki yürümüyor uçuyordu. Salona girdiğinde herkes çoktan yerini almış kürsüde konuşanı dinliyorlardı. Arka sırada boş bir sandalyeye sessizce oturdu. Buz gibi olan ellerini bacaklarının arasına koyup anlatılanları dinlemeye çalışıyordu. Sesleri net işitemese de güzel, övgü

dolu kelimeler olduğunu hissediyordu. Tören bu şekilde devam etti. Ardı ardına çıkıp şiir okuyanlar, mutlu anıları yad edenler, hasretle gözyaşı dökenler... Bay Koop tatlı bir gülümsemeyle algılayamadığı bu merasimi seyrediyordu. Uykusu gelmişti. Gözlerinin kapanma isteğine zar zor direniyordu. Bu güzel seremoniyi kaçırmak, bu kadar hazırlığa saygısızlık etmek istemiyordu. Fakat direnişi pek de işe yaramıyordu. Gözlerini yumup uzanma hissi daha ağır basıyordu. Tam o anda bir kız çocuğu sahneye çıktı. Bay Koop bulanık gözleriyle onun oturduğunu ve ellerini siyah bir nesnenin üzerine yerleştirdiğini gördü. Bir anda ihtiyarın nefesi kesildi. Kızın minik parmakları tuşlara temas etti. Bay Koop huzurla: “Hah, piyano başladı!” diyerek gözlerini ebediyen yumdu.



ESRA HANIM AKDENİZ

Almanya – Münih

Ağır Abi

NÜKET DURUR



ahallede boy göstermek istedi Yiğit Ağa. Evin kapısını kapatıp meydana doğru yol aldı. Yanından geçtiği her kişiye ters ters bakıp hadlerini bildirdi. İnsanlar onu görünce önünde eğilip yol veriyor o ise yaylana yaylana ilerliyordu.

Meydana ulaştı. Etrafta onu aradı. Her yerden o cılız, Sivri Sinek lakaplı adamın vızıltısı duyuluyordu. İşte oradaydı. Duvara konmuş gibi sırtını çürük kahvehaneğe doğru yaslamıştı. Yaylanmasının şiddetini artırarak ona doğru yürüdü.

Sivri Sinek başını çevirdi, bakarken çayından bir yudum aldı. O da ona göz oyucu bir bakış attı. Çayını masaya koyup caddenin ortasına dikildi.

Yiğit Ağa bu daveti geri çevirmedi. Epeydir aralar kızışmamıştı. Azıcık arada mesafe bırakarak o da onun karşısına geçti. Kollarını açarak meydan okudu. Öylece bakıştılar. Akıllarından manalı düşünceler geçirdikleri besbelliydi.

Sivri Sinek onu korkutmak için ayağıyla bir solucanı ezdi ve vızıltılı bir gülüş attı. Yiğit Ağa bunun altında kalmadı. Deminden beri gözünü oymaya çalışan bir kara sineği havada kaptı. Avucunu kulak hizasına kal-

dırıp hayvanı sıkmasıyla çıkan patlama sesini zevkle dinledi.

Birbirlerine ilk gözdağını vermiş ikiliye köy ahalisi de ilgi duydu. Kapışmalarına şahit olmak için etraflarında bir çember oluşturdular.

Toplanan insanların ilgisiyle daha da coşan Yiğit Ağa yeminini bozmak üzereydi. Kalabalıktan YİĞİT – AĞA, YİĞİT – AĞA tezahüratları geliyordu. Elini beline götürdü sonra geri çekti. Alnından boncuk boncuk terler süzüldü. Sivri Sinek öyle bir vızıldadı ki kulaklarına inanamadı. Yeminini bozacaktı.

Herkes Yiğit Ağa'nın eline bakıyordu. Ağa da baktı sonra elini beline götürdü. Bir oyalı mendil çıkardı. Muntazam katlanmıştı. Katlarını açtı. İçinden emane-tini çıkardı. Köylülerin bakışlarında hayret ve korku vardı. Mendilin içinden tehlikeli bir şekerleme çıktı. Bir sapın üzerinde bir toptu. Çilekli bir lolipop.

Köy ahalisi sesli bir vah çekti. Yiğit Ağa kararlıydı. Bu adama haddini bildirecekti. Sivri Sinek sendeledi ama sonra sabit durdu. Gördüğü şekerleme karşısında terledi, ağzı da sulandı ama fark ettirmedi.

Yiğit Ağa lolipodu yavaşça yalamaya başladı hatta yere oturup bağdaş kurdu. Yedikçe yumuşadı. Yerken



kafasını bir çocuk gibi salladı, tatlı tatlı şarkılar mırıldandı. Şarkısının ritmine başıyla uydu. Arada karşısındaki adam hâlen duruyor mu diye bakarak emin oldu. Köylüler vahladılar. Ağanın rakibine acıyarak bakıyorlardı.

Sivri Sinek'in vızıltısı iyice inceldi. Dengesini kaybedip yere yuvarlandı. Bacaklarını öne doğru uzattı. Kollarını arkasından güçlkle dik tuttu.

Yiğit Ağa şekerlemeyi hâlen yalıyordu. Sonra lolipopu rakibinin gözüne nişan alarak konuşmaya başladı.

"Elimdekinin anısını belli ki unutmamışsın."

"Nasıl unutturum, ölüyordum," dedi Sivri Sinek.

"En sevdiğin değil mi? Çilekli lolipop. Pis adam, vetken, her gün üç tane yiyordun.

Fadime vardı, ikimize de yâr olmadı. Bir sabah benim okul sırama çileklisinden koydu. Evet, sen aldın onu, yedin! Ondan sonra bayıldın, herkes gördü. Allah'ın sopası. Sen rezil oldun, hastaneyi boyladın. Hastanede bir daha yememen gerektiğini söylemeleri de cabası -alerjiymiş. Beni de Fadime'den ettin!" dedi Yiğit Ağa.

"Dayanamıyorum, yeme. Bana bir şeyler oluyor..."

Sivri Sinek yığılıp kaldı. Köy ahalisi başına toplandı. Onu uyandırmaya çalışsalar da bir türlü kalkmıyordu. Utancından uyanmak istemiyordu.

Yiğit Ağa hareketlendi, kollarını kabartarak yürüdü. Kalabalık açıldı, ona yol verdi. Bazıları "Yeminini bozmasaydın Ağam" diye arkasından seslendiler. O hiç bu kadar kabarmamıştı. Emanetinin geri kalanını mendilin içine sarıp cebine koydu. Biraz daha boy gösterip konağına bir zaferle döndü. Biletini kesmişti.



NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Hayaller Kütüphanesi

AYŞE BAŞHORUZ



éverie Kütüphanesi yirmi dört dakika önce açıldı. Her çarşamba olduğu gibi kendimi kütüphanenin beşinci katına çıkarken bu-

luyorum. Her katta farklı bir çalışanla karşı-

laşıyor, *Bonjour!* diyerek yoluma devam ediyorum. Beşinci kata varınca bir anda kendimi yerimde hissediyorum. Kitaplar teker teker dizili, okumak isteyenler için her koridorun sonunda rahat bir koltuk bulunuyor. Bu kat, koyu tonlardaki dekorasyonu ile modern ve endüstriyel bir tasarıma sahip. Renk paleti genellikle siyah ve gri tonlarında. Bununla birlikte, mor ve lacivert renklerle süslenerek ışığı sınırlı bir atmosfer yaratılmış. Bu katın sorumlusu Zoé, girişin tam sol tarafında bulunuyor; kitapları plastik korumaya alırken kapıdan girenleri selamlıyor. Onu görünce sessizce ve tebessümle *Bonjour!* diyorum. Makinelerin çıkardığı mürekkeple kitap kokusu kendimi daha iyi hissettiriyor. Her katta farklı türden kitaplar bulunurken, bu katın diğer katlardan tek farkı iki odalı olması. Bir odada yetişkin kitapları öteki odada gençler için kitaplar bulunuyor. Çatı katı olduğu için tavanla zemin arası yüksek olmasa da gezinirken biraz küçük bir mekânda gezinmek insana evindeymiş hissi veriyor. Raflar ince, demirden, kitaplar alfabetik sırayla dizili. Klasik roman okumayı sevdiğimden kendimi bu bölümde buluyorum. Parmaklarım Maupassant, Musset... gibi yazarların kitaplarından geçiyor, bir gözümü kısıp kafamı hafif büküp kitapların isimlerini okumaya çalışıyorum. Sessizliğin içinde bir anda kitap okuyan bir gencin sesini işitiyorum. Rafların arasında diğer odanın ışığını görüyorum. Orada olmalı. Odaya girdiğim anda odanın sarı, yeşil, mavi renkleri gözlerimi kamaştırıyor. Köşede kahverengi saçlı, simsiyah giyinmiş bir genç kız görüyorum. Puf koltuğa oturmuş kitap okuyor. Sonra bir anda arkaya doğru uzanıyor, ben de yanına kıvrılıyorum. Ne okuyor diye

göz atarken tavandaki kuşları, güneşi ve bulutları görüyorum. Tavan cam olduğundan gökyüzüne açılan bir manzarayla karşı karşıyayım. Daha sonra kıza yöneliyorum. Kollarını paralel uzatmış, kitabı gökyüzünü saklar gibi tutuyor ve okumaya çalışıyor. Antoine de Saint-Exupéry'nin *Küçük Prens*'ini okuduğunu fark ediyorum. *Le Petit Prince*. Fransızca okuduğum ilk kitap olduğu için heyecanlanıyorum ve bu kitap hakkında konuşmak istiyorum. Kız önce davranıyor ve bana soru sormaya başlıyor:

- Neden *Küçük Prens*'in arkadaşı yok?

- Çok çalıştığı için arkadaşları vardır ama göremiyordur.

Soruyu bana bakmadan soruyor. Dişleriyle dudaklarını kemirirken, gözlerini kitaptan bir an olsun ayırmıyor. Gözleri bir boşluğa bakar gibi... Onunla iletişim kurmaya çalışıyorum.

- İleride ne olmak istiyorsun?

Bakıyor ve yüzünde hiçbir ifade belirmeksizin,

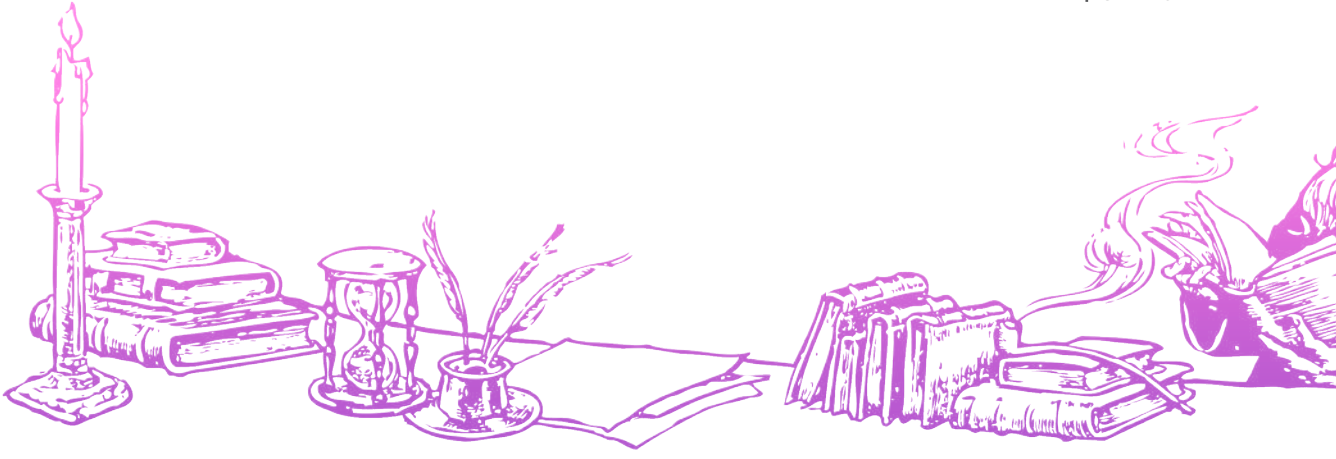
- Pilot olmak istiyorum.

- Gökyüzüne bakmadan nasıl pilot olabilirsin? Kitabı yüzünden çek, yukarıda neler var bir bak bakalım.

Yüzü gülmüyor, ergenliğin verdiği tedirginlikle sormalarını sormaya devam ediyor lakin cevaplardan hiç tatmin olmuyor. Genç olduğu için fazlasıyla gelecek kaygısı taşıyor. Onu bu hâlde görmek içime huzursuzluk veriyor. Hiç gülümsemeyen bir gençle sohbet ediyor gibiyim. Dünyadan kopmuş, tebessümden mahrum bırakılmış gibi.

*

Kütüphane sorumlusu camı açıyor. Rüzgârın esmesiyle hemen uyanıyorum. Rüzgâra eşlik eden kuşların



seslerini de duyuyorum. Kuş sesleri kulağımda bir melodi gibi çınlıyor.

Kütüphanenin köşesinde uyuyakalmışım. Odanın ışığı öyle sert vuruyor ki gözlerimi açamıyorum. Hemen az önce kitap okuyan kızın nerede olduğuna bakıyorum. Yanımda *Le Petit Prince* bulunuyor ama kendisi ortalarda yok. Şaşkınım! O kız burada mıydı, yoksa gördüklerim bir rüya mıydı? Sonra şaşkınlığımı etrafımdaki binlerce kitapla sonlandırıyorum. Raflar beni mâziye götürüyor. Kalkıp raflardaki kitapları incelerken lise dönemlerimde bu odada ne kadar çok vakit geçirmişim, diye düşünüyorum. Odanın her köşesine dalıp dakikalarca anılarımı tazeliyorum. Koltuğa oturup inatla geleceği düşünür, sınav stresinden uzaklaşmak için kendimi bir hikâyenin içinde kaybederdim. Bazen bir aile sofrasına misafir, bazen bir ormanda avcı, bazense gökyüzünde pilot olurdu. İlk hayallerimi kurduğum bu odada vakit geçirmeyeli ne kadar uzun zaman olmuş. Aklımda cevap bekleyen ne kadar çok soru vardı. Gelecek kaygıları zihnimin büyük bir kısmını kaplamıştı. Burada oturup dünyayla bağımı keserdim. Bu ülkede, bu şehirde yaşamının zorluklarını düşünür ama bir o kadar da ailede okuyan ilk genç olmanın gururunu yaşardım. Ne büyük sorumluluk! İki kültürle büyümenin heyecanı olmasına rağmen içimde bir şeyler hep eksikti. İki kültür arasında kayboluyordum. Derslerle ödevlerin yanı sıra burada her şeyin ilkinin başarma zorluğu da vardı. Önümde bir örneğim yoktu, bana yol olabilecek biri yoktu, danışabileceğim bir yetişkin yoktu. Kendi sorularımın cevapsızlıklarıyla büyüdüğümü sanırken adım adım öğrenerek büyüdüğümü anladım.

*

Gençken okuduğum kitapları inceliyorum. Her kitap, hayatımın bir dönemini vurguluyor ve beni zamanda

bir yolculuğa çıkarıyor. Tam o anda Zoé, kütüphaneyi otuz dakika içinde kapatacaklarını, sessizce bana bildiriyor. Daha sonra, Zoé'ye seslenip:

- Hatırlar mısın, bu kitapları günlerce okuyup sonra sana sorular sorardım?

- Evet, bu kitapları çok severdin ve soruların eksik olmazdı, ama sen en çok burada bulunmayı ve çocuk kitaplarını alıp tekrar okumayı severdin.

Gözlerim doluyor, boğazımda bir düğüm oluşuyor ve kaybettiğim genç beni arıyorum. Tekrardan o koltuğa oturup genç bana bakıyorum gözyaşları içerisinde, hayal ettiğim beni. Öyle soğuk ve tedirgin ki onunla iletişim kurmak kolay değil. Gençliğimde bakmadığım ve sakladığım gökyüzünü şimdi uzun uzun seyre diyorum. Bir anda kafamı çevirip gençliğime bakıyorum, onu sözlerimle rahatlatıyorum ve hep aradığım nasihatleri veriyorum. Öyle bir huzur kaplıyor içimi, rahat ve özgür hissediyorum kendimi. Artık anlıyorum ki gençken aradığım o yetişkin aslında benim. Kalkıp, tuttuğum *Le Petit Prince* kitabını ödünç alıyorum ve bu kattan ayrılıyorum.



AYŞE BAŞHORUZ

Fransa – Strazburg



Kaç Litre Sevgi?

ŞEBNEM HAMURCU

Yavaş yavaş yürüdüğü yolları şimdi koşar adım geri dönüyordu. Ezberindeydi artık. Yoluna çıkan her bir taşı, her bir engeli öğrenmişti. Hatta sevinç ve heyecan nidalarıyla attığı adımları şimdi büyük bir sessizlik içinde atıyordu. Bu yol şimdi onundu çünkü. Yeni değildi, bilindikti. Yolu yeteri kadar benimsediği ve içselleştirdiği için adımlarını da azami derecede dikkatli atıyordu. Sonia artık bu yolun yolcusu değil, müdavimi olmuştu.

Şehre taşınmasının üstünden aylar geçti. Neredeyse her gün yürüdüğü bu caddede yine de her seferinde

bir şeyler dikkatini çekmeyi başarıyordu. Bugün de evden çıkmak için hazırlandı. Üşüdüğü için kalın giyindi. Aslında hava o kadar da soğuk değildi ama çok çabuk üşürdü Sonia. Çocukluğundan beri böyleydi. Üzülürdü daha fazla üşürdü. Ama buna hiçbir zaman anlam veremezdi.

Evden çıkıp yola koyuldu. Caddeye geldiğinde her zamankinden daha canlı bir atmosferle karşılaştı. Esnafları bile zaman zaman dükkanlarından çıkarttıracak bir canlılık vardı. Sonia merak ettikçe yürüdü, yürüdükçe merak etti. Yol kenarında gösteri yapan sanatçılar vardı. Renk renk kostümler

giymiş dansçılar, esrarengiz tavırlarıyla dikkat çeken sihirbazlar... Biraz ilerledikten sonra Arnavut kaldırımları üzerinde tüm sıra dışılığıyla duran bir performans sanatçısına rastladı. Tüm sanatçılar çeşitli aktivite ve gösteriler yaparken bu adam sadece duruyordu. Öylece duruyordu. Diğerleri gibi renkli giyinmemişti, dikkat çeken hiçbir numarası yoktu. Biraz da bu yüzden

Sonia'nın dikkatini çekmişti. Sokaktan gelip geçen insanlar adamın önünde bir süre durup ona sarılıyordu. Daha önce buna benzer bir videoya rastlamıştı internette. Amerika'da insanların birbirine sarılabilmeleri için bir uygulama başlatılmıştı. O video epey ilgisini çekmişti Sonia'nın. İnsanlar nasıl güvenip birbirine sarılabiliyor diye geçirmişti içinden. Hâlâ merak içinde olan Sonia, giderek adama yaklaşıyordu. Vasat denilecek kıyafetler giymiş adam elinde küçük bir pankart tutuyordu. Sonia pankartı okuyabilmek için biraz merakla biraz da ürkerek adama yaklaştı. Gözlerini hafifçe kısarak üzerindeki yazıyı okudu: *Bir litre sevgi*.

Dakikalarca yürüdü. Üzerine aldığı şala daha sıkı sarıldı. Üşümesi epey artmıştı. Sokakta gördüğü performans sanatçısı aklına takılmıştı. Adımları düşüncelerini takip ediyor, her bir adımı sanki bir taşı daha yerine oturtuyor gibiydi.

"Kaç litre sevgi lazım çiçek açmak için? Kaç litreyle yeniden yeşerir solanlar?"

Hem kendi kendine sorular soruyor hem de cevapsız kaldıkları için daha da derin düşüncelere dalıyordu.

"Sevgiyle ekilen tohumlar mütemadiyen açar mı? Kaçtır bunun yanılma payı? Dargın değilim sevgisizliğe. Olamam da. Dargın değil, müteessirim. Müteessirim tüm açmadan solanlardan. Emekle sulanmamış her çorak topraktan. Doğru sevgiyle sarılmamışlardan. Muhabbetsizlik tesiriyle yiten tüm umutlardan. Müteessirim."

Varacağı yere yaklaşan Sonia, önünü daha sıkı iliklerken buldu kendini. Artık sonu gelmeyen düşüncelerine müzikle ara vermek istedi. Kulaklığını almak için elini ceketinin cebine attığında cebinde başka bir şey daha olduğunu hissetti. Merakla çıkarıp baktı. Gördüğü an hatırladı. Bir hafta önce evin önünde bulduğu turuncu çiçekti bu. Renginden ve parlaklığından çok etkilenerek almıştı yerden onu Sonia. Muhtemelen birileri koparıp yere atmış diye düşünmüştü. Ne gariptir ki, çiçek cebinde solmamış, ilk günkü canlılığıyla parlıyordu.



ŞEBNEM HAMURCU

Fransa - Hagenau

635

YUSEYRENUR YILMAZ



eni mazilere götüren ateş kokusu şehrin en büyük gizemi idi. Ne polisler ne dedektifler bu kokunun kaynağını bulabilmişlerdi.

Kıvrımlı yollardan kokuya doğru ilerliyordum. Hava karardıkça ormandaki ağaçların gövdeleri karanlığa bürünüyordu. Yürüyüşe bir süre devam ettikten sonra sol yanımda yoğunlaştılar. Yolu bitirdiğimde kokunun geride kaldığını düşündüm. Fakat tekrar dönmeme rağmen aynı şeyi hissedince oraya küçük kanalın karşısındaki ağaçları aşarak varabileceğimi anladım.

Tam yolun ortasında aralarından sığabileceğim iki ağaç gövdesi buldum. Bir müddet ağaçlarla çevrili yeşil sahayı izledim. Gökyüzü bir ışık gibi duruyordu üzerinde. Koku oradan geliyor olmalıydı. Havanın tamamen kararmasıyla yerin altından yoğun dumanlar yükseldi. Artık doğru yerde olduğumdan emindim.

Böyle bir şeyin nasıl mümkün olabileceğini düşünürken aniden bir ses duydum. Bu, dumanın yükseldiği yerin ilerisinden geliyordu. Yeryüzüne âdeta sert yumruklar atılıyordu.

Hemen sonra çimle kaplı bir kapı yükseldi ve insan sesleri duyuldu.

“Oh hava mis gibi.”

“Yaz akşamları kaçırılmamalı diyorum size. Gelin, hava kararmışken keyfini çıkaralım.”

Gördüklerime inanamıyordum. Yerin altından tek tek insanlar çıkıyor, uzun bir uykudan uyanmış gibi bedenlerini esnetiyorlardı. Her birinin kolunda numaralar yazılıydı. Yüzlerini görünce âdeta kalbim duracaktı. Bu insanların her biri gazetelerin ön sayfasında bulunmuş, kayıp vakalardı. Kimsenin çözemediği bu gizem dünyanın en doğal şeyiymiş gibi gözlerimin önündeydi. Yerin altında ne yapıyorlardı? Neden kollarında numaralar vardı ve yakılan şey neydi?

Aklıma gelen sorular korkumu artırıyor, insanlar sahaya dağılıyordu. Her an yaklaşıp beni fark edebilirlerdi. Kaçamazdım.

“Tarif edemediğim bir özlem var içimde.”

“Geçen sefer de öyle demiştin. Hatırlarsan o zaman yeraltı sakinleriyle yeterince tanışmadığını düşünerek bir kaynaşma partisi organize etmiştin.”

“Güzel olmuştu ama, doğru söyle.”

“Aramızda bu kadar dışa dönük birini görmek harika, alışılmadık bir durum tabii.”

Yabancı olduğumu anlamamaları gerekiyordu. Onlar gibi görünebilmek adına ceketimi ve çantamı çıkardım. Kollarımdaki boşluğun dikkat çekmemesi için kalemimle numara yazdım. Silinebilir endişesiyle onu cebime koyup diğer eşyalarımı ise kanala bıraktım.

Bulduğum tarafa doğru bakmadıklarından emin olduğumda alana girdim. Sırtı dönük olan bu iki kişinin yanına yürüdüm. Beni tanıyamadıkları yüzlerinden okunuyordu. Ardından biri koluma bakıp: “635 numara? Sen var mıydın partide?” diye sordu.

Korkumu gizlemekte zorlanmama rağmen inandırıcı olmaya çalışarak, “O kadar mı sessizim?” diye cevap verdim.

“Demek ki yeterince kaynaşmamışsınız, 635 numarayı partide gördüğümü ben de hatırlıyorum.”

“Doğru söylüyorsun. Hadi o zaman bugünkü ziyafeti değerlendirilelim.”

Toplaşıp hep birlikte merdivenden indik. Kapı kapandı. Artık yerin altındaydık. Otele benzeyen bir tarafı vardı ama her şey topraktandı. Koridor iki tarafa çıkıyordu: ortak alan ve hücreler. Bazıları hücrelerine çekilirken biz bir arada oturduk. Sohbet önceki hayatlarımızın aksi-

ne yalnızca yer altında yaşananlar ile ilgiliydi. Oysa gazetelerde okuduğum kadarıyla ortak bir yönleri vardı: Hepsi felsefe ile ilgileniyordu.

Bir müddet sonra yanı-mıza elinde et bıçağıyla biri geldi. Ucundaki kan yere damlarken sitemle, “Arkadaşlar ziyafet istiyor ama hiçbir iş yapmıyorsunuz. Hiç olmazsa odun taşımaya yardımcı olun” dedi. Endişeyle diğerlerini takip ettim. Bir hücreden kucağımıza odun alıp ateşin yandığı yere götürdük. Tavanında oyuklar vardı. Bu delikler çimene basan birinin fark edemeyeceği kadar küçüktü.

“Nereye bırakalım, efendim?”

“Kenara bırakabilirsiniz. Biriniz de şu kesime yardımcı olun. Ama beynine dokundurmam. Onu ben halledeceğim.”

Neler olup bittiğini anlamaya çalışırken hepsi bakışlarıyla beni süzüyordu. Dikkat çekmemek için: “Ben yardımcı olurum” dedim. Diğerleri gidince kolunda numara olmadığını fark ettiğim kişi elime bir bıçak uzattı. Bu sırada, “635 numaraydı değil mi? Sen kimin yanında kalıyordun? Son zamanlarda çok unutkanım” dedi. Elime bir insan kolu verdi ve kesme tahtasını işaret etti. Kolun üzerinde 634 yazılıydı. Bunu görünce nefesim kesilecekmiş gibi hissettim.

“Ayrıca diğerlerine henüz söylemedim ama 634’ün odası boşaldı, isteyen geçebilir. Herkesin orada gözü var sonuçta” dedi. Bu kişinin neden numarasız olduğunu

sorguladım ve beni tanıyıp tanımadığını merak ettim. 634 numaralı kişinin eli avucumdaydı.

“Alışsın diye en güzel odayı ona verdim. Ama kıymet bilmedi ve sorularında ısrarcıydı. Her zaman en korkulan kişiler soru soran kişilerdir. Bunu en iyi sen bilirsin 635.”

Bu sözlerinden sonraki bakışı bana İngilizce hocamın hediye ettiği ve tren yolculuğunda âdeta bir solukta okuyup bitirdiğim *Sofi’nin Dünyası* kitabını hatırlattı.

Ne tür bir son ya da başlangıç seçtiğimi bilmiyordum. Olabildiğince kararlı bir şekilde “O odada ben kalacağım” derken. Kalbimden birinin eşyalarını bulup beni bu vahşetten kurtarmasını diledim.



YUSEYRENUR YILMAZ

Hollanda – Lahey

Kargo

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ



Isabelle koltukta kıpırdamadan yatıyordu. Bakışlarını ahşap tavana dikmiş öylece duruyordu... Göz altları morarmıştı. Kenarlarında yaşlar vardı.

Odanın iki büyük penceresinden biri açıktı; beyaz tül perde bir ileri bir geri, bir dışarı bir içeri sallanıyordu.

Beyaz tüllerin ikinci kattaki bir apartman dairesinden bu hızda girip çıkması kalabalık bir caddede pek dikkat çekmiyordu. Ancak kara kışta, çetin bir soğuğun kol gezdiği bir mevsimde, “Bu soğukta da pencere mi açılır?” diye aklına geliyor-du insanın.

Sabah on buçukta, kapının ziline ilk kargocu basardı genelde. Ali İhsan, bu caddeye posta ve kargo dağıtımı için ilk kez gör e -

ve başladığında, Isabelle’in kaldığı apartmanda kapıyı kimse açmayınca tek tek zillere basıp birinin kapıyı açmasını beklemişti.

Bir keresinde bütün zillere birden bastığında üçüncü katta kalan emekli bir polis üşenmeden aşağı inmiş ve onu tehdit etmişti. Hatta yakasına yapışıp boğazına basacak kadar da ileri gitmişti.

Ali İhsan, güler yüzlü bir gençti. Ek iş olarak postacılık yapıyordu. Isabelle ile ilk defa apartman kapısının önünde karşılaşmıştı. Isabelle elindeki ağır alışveriş çantasını düşürdüğünde hemen yardımına koşmuştu delikanlı. Ona teşekkür etmek isterken bunu tam anlamıyla yapamamıştı, bir yandan başıyla kulağı arasında telefonu tutmaya çalışıyor bir yandan da poşetleri toparlamaya çalışıyordu.

Bir keresinde kargoyu daire kapısının önüne bırakmak için asansörü beklerken tam asansörde karşılaşmışlar, Isabelle “Bir kahve ikram etmek isterim, biraz vaktin var mı?” diye sorunca, Ali İhsan sevinmiş ve bu nazik kadını kırmamak için bir kahve molası vermişti.

O gün Ali İhsan’ın içtiği kahvenin tadı bir başkaydı. Birisiyle karşılıklı oturup iki laf etmeyeli hayli zaman olmuştu. Öğrenci olarak geldiği bu yabancı şehirde esmer teniyle arkadaşlık kurmak onun için kolay olmamıştı. Üniversitede birkaç Faslı arkadaşı vardı ama onlarla da çok yakın bir ilişki kuramamıştı. Bütün arkadaşları Genk’te kalmıştı. O ise Gent’te üniversite okuyordu.

Ali İhsan’la vedalaşırken “Yine beklerim” demişti Isabelle. Bu gencin çalışma azmini sevmişti, üniversitedeki derslerine yardımcı olabileceği konular olursa çekinmeden kendisine sorabileceğini de eklemişti.

Zamanla hem kahve içmek hem de sözlerinden bilgelik süzülen Isabelle ile konuşmak için haftada iki kez uğrar olmuştu Ali. Gide gele Isabelle’i daha iyi tanıyan genç, onun neredeyse her şeyini biliyordu artık. Nerede doğduğunu, anne

babasının bir zamanlar varlıklı ve tanınmış kişiler olduğunu, kendisinin uzun yıllar üniversite öğrenimi için İngiltere’de yaşadığını ve profesörlük ünvanını aldıktan sonra tekrar Belçika’ya dönüp tarih öğretmenliği yaptığını ve bu görevini de geçen yıl itibarıyla bıraktığını artık biliyordu.

Ali İhsan, Isabelle’in yaşadığı evin dışında mükemmel bir hayatının olabileceğini düşünüyordu. Emeklilik yaşı değildi. Elli beş yaşındaki bu bilgili ve yetenekli kadının evden dışarı çıkmamasını anlayamıyordu. Bu kadını evde tutan şey, onun varlıklı bir aileden gelmesi ve bir mirasyedi olması da değildi. O kendisini düpedüz hayattan geri çekmişti. Ama Isabelle’in neler yaşadığını hiçbir zaman sormamıştı.

Isabelle de geçmişinden pek söz etmeyi sevmiyordu. Birkaç cümleden sonra o da susuyordu. Onun sözünü ettiği şeyler daha çok Ali’nin dikkatini çekeceğini düşündüğü şeylerdi. O, bu gencin kargo şirketinde çalışmasını hem sindiremiyor hem de iyiki de Ali İhsan o şirkette çalışıyor da paketlerini bu akıllı genç getiriyor diye sevinmiyordu.

Aralarındaki dostluk epey ilerlemişti. Ali İhsan, iş dışında da uğruyor ve ona herhangi bir ihtiyacının olup olmadığını soruyordu. Isabelle’e Türkçe de öğretmeye başlamıştı. Bazen kelimeleri telaffuz ederken yaptığı yanlışları düzeltiyordu ama yine de vazgeçmiyordu Isabelle.

Bu dostlukları altı ay kadar sürmüştü ki gencin ilgisini çeken bir şey olmuştu, Isabelle artık eskisi kadar çok sipariş vermiyordu. Ara sıra postalanmak üzere birkaç mektup sıkıştırıyordu eline o kadar.

Bir akşam Ali’yi akşam yemeğine davet etmişti Isabelle, ona annesinin ve babasının resimlerini göstermişti. Ailesinin hikâyesini anlatırken gözleri dolmuştu. Bütün ailesini bir yangında kaybetmişti ve çok uzun zamandır yalnız yaşıyordu.

Yemek yedikten sonra Isabelle rahatsızlandı. Kalbinin sıkıştığını söyledi. Ali İhsan elinde ne var ne yok bir kenara fırlatıp Isabelle’in yanına koşarken istemeden masadaki örtüyü çekince her şey yere düştü. Ambulansı aradı ve Isabelle’i rahatlatmaya çalıştı.

Isabelle’i hastanede hemen acil müdahale odasına aldılar. Ali İhsan kapıda beklerken evin kapısını açık unuttuğunu hatırladı. Hemşirelere numarasını bırakıp acil bir işinin çıktığını ve hemen geri döneceğini söyledi.

Eve geldiğinde dairenin kapısı hatırladığı gibi ardına kadar açıktı. Hemen içeri koştu. Etrafı kolaçan etti. Her şey yerli yerindeydi. Mutfığa girdiğinde biraz önceki telaşı sebebiyle yere dökülenleri gördü. Hemen toplamaya koyuldu. Biraz toparladı ve yerdeki cam kırıklarını süpürmek için süpürgeye bakındı.

İki oda bir salon evde odalardan biri Isabelle’in yatak odasıydı zaten. Diğerinde ise eski eşyalar vardı, öyle demişti Isabelle. Süpürge belki oradadır diye içeri bakmaya karar verdi. Kapıyı açtığında, odanın ağzına kadar kendi çalıştığı kargo şirketinin paketleriyle dolu olduğunu gördü, hiçbirini açılmamıştı.



ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

Belçika – Genk



Denizin Gölgesinde

ESRA YILDIRIM

A

ylardan Eylül.

Yağmur yağıyordu. Umutla güneşin çıkmasını beklerken bir kuş kondu kemerli pencereme. Kuşa ekleğimden bir parça verdikten sonra uçup gitti. Yanıma uzun zamandır kimse uğramamıştı... Acaba beni unuttular mı? Gömleğimi giydim, en sevdiğim lacivert kravatımı taktım. Bugün de eşimin zahmetle hazırladığı kahvaltıdan ağızma bir lokma bile koymadan evden çıktım. Siyah ve çizgili şemsiyemi yanıma aldım. Evde artık iki kişi kaldık, çocuklar uçup başka dallara kondu.

Çıkarken siyah, çizgili şemsiyemi yanıma aldım.

“İstanbul umut dolu bir şehir,” derler...

Yürüyorum, aynı zamanda yanımdan geçen insanları izliyorum. Kimileri güneş gözükmemesine rağmen çok mutlu... Şaşırdım.

Sahi mutluluk nasıl bir şeydir?

Yazarım. Fakat uzun zamandır yazamıyorum. Salih Hatun da ne yapacağını şaşırmış durumda. “Benim, sana sevdiğin elmalı turtalardan yapayım mı,” dediği günlerde bile canım istese de dilimden sadece bir “Hayır, teşekkür ederim” dökülüyor.

Hanım da beni böyle gördükçe üzüldüğü hâliyle.

Çalıştığım yayınevi beni darlıyor. Napayım ben de bilmiyorum ki. Yazmak beni mutlu ediyor ama... Olmayınca da olmuyor. Bunu onlara anlatamıyorum, sadece kafamı sallayıp işime koyuluyorum. Bir insan, bir ses, bir gülüş veya bir karınca bile ilham olarak yeter iyi bir yazara. Artık düşlemek bile zor geliyor...

Yol boyu düşünüp durdum. Yazdığım kitapların temaları neydi, nasıldı? Uzun bir yürüyüşün ardından eve varmışım: “Acaba girmesem mi?” diye soruyorum kendime. Bu düşler kafamı kurcalarken kendimi içeride buluyorum.



Gidip yerime oturuyorum. Bu ellerden kelimeler dökülmezse belki de işimden olurum. Uzun zamandır bir yazı çıkaramadığımı belirtmiş miydim? Saatler boyunca ben kâğıda, kâğıt da bana baktı... Ama yok, olmuyor! Yazamıyorum.

Karanlık çökünce yıldızlar parlıyor, ay yine çok güzel görünüyor. Montumu giyip sahile doğru yol alıyorum. Oturuyorum, izliyor, düşünüyorum. Denizin yüzeyinde ayın ışığı yansıyor. Dalıyorum.

Aslında mutlu olmamak için bir sebebim yok. Etrafım ilham verici şeylerle dolu. Sorun bende mi?

Ümitle izlediğim deniz de bana bir şey sunmuyor. Uzun bir yürüyüşün ardından eve varıyorum yeniden. Eşim beni bekliyor. Gözleri beni arıyor, belli. Ben de kendimi arıyorum zaten. Böyle uzun arayış süreçlerinde bile hizmette kusur etmiyor. Oturma odasında kocaman bir meyve tabağıyla beni bekliyor.

Aklıma tanıştığımız günler geliyor. Ne kadar da çok şiir yazardım ona. Gülüşüne, bakışına, saçlarına...

Ve derken satırlar kendiliğinden kâğıda dökülüyor. O an anlıyorum.

İnsan yanlış yerde aradığı zaman bulamayabiliyor.



ESRA YILDIRIM

Almanya – Duisburg

“Türkler İçin Bu Durumlar Çok Farklı”

Ş Ü K R A N M E R A L

Kulaklarına dolan uğultuya irkildi. Sonradan fark etti konuşma sesleri olduğunu. Sesler yaklaştıkça birilerinin Kur'an-ı Kerim okuduğunu da duymaya başladı.

Niçin Kur'an okuyorlar? “Abdestim yok benim” diye düşündü.

Kime aitti bu sesler?

Birden yıllardır çektiği ağrıların da dindiğini fark etti. Hasta olduğundan beri kızı bakıyordu ona. Tüm koşuşturması arasında bir de anne babasına bakıyor diye düşünerek çektiği ağrıları belli etmeye çalışsa da konuşma zevkini dahi köreltmmişti acıları. O yüzden her zaman sustu. Ama tam da şimdi susmaksızın konuşmak, yıllardır içinde biriktirdiği tüm cümleleri söylemek geliyordu içinden.

Tam bir şey söyleyecekken duyduğu sese irkildi:

“Zeynep, Zeynep'im, pamuğum!” diye yankılanan o tanıdık sesi duydu. Yıllardır her gün duyduğu o kalın ve derin ses. Elini tuttu sımsıkı.

O konuşunca herkes dinlerdi. Herkes onu otoriter, adı gibi doğru ve sert bir adam, mesafeli bir baba olarak bilirdi. Ama o hiç kimseye aldırmazdı, hatta biraz da gurur bile duyardı böyle bilinmekle. Yalnızca Zeynep bilirdi içinde nasıl muzip, pamuk kadar yumuşak ve şefkatli bir çocuğun yattığını. Hatta ara ara “beni babamın evinden kaçırıp ta Almanyalara sen getirdin. Söylediğimi yapmazsan vay haline. Herkese anlatırım bak ne kadar yufka yürekli olduğunu” diye takılırdı ona.

Evet, kaçmışlardı. Zeynep'i kaçırmaya bir tek o deli yürek cesaret edebilmişti çünkü gençliğinde “erkek” gibi kızdı Zeynep. Hatta yeri geldiğinde erkeklere bile taş çıkartırdı. Beline kadar uzanan saçlarıyla köyde at üzerinde gezerdi hep. Ağa kıydı o. Deli yürekti. Ve çok güzeldi.

Masallara konu olan prenseslerden bile daha güzel ve delikanlı olduğu için belki de kimse ona yaklaşmaya bile cesaret edememişti. O hariç...

“Ah can parçam. Bensiz gitme” diyen o ses karşısında irkildi yine.

“Kim gidiyor yahu” dediyse de duyan olmadı. Hatta gözyaşları çoğaldı. Anlam veremiyordu ve “yıllar sonra tekrar konuşmaya başladım niye kimse cevap vermiyor” diye kendi kendine sinirlenirken düşüncelerini bozan o kalabalık sesleri bulamadıkça daha fazla sinirlendi.

Etrafına bakınsa da kimseyi göremiyordu. Duyabildiği tek ses kendi alıp verdiği o derin nefesti. Uyuyor muydu yoksa? Bir rüya mıydı bu?

“Merhaba, ben hemşire Emma. Vedalaşmak için istediğiniz kadar kalabilirsiniz. Türkler için bu durumların çok farklı olduğunu biliyoruz. Ama lütfen beş dakikalığına odayı boşaltın, yeni bir morfin tüpü takacağım” diyen genç bir hanımın sesi yankılandı birden. Önce yavaş yavaş uzaklaşan ayak seslerini sonra da damarlarına dolan o sıcak ve yakıcı sıvıyı hissetti. Değişmesi gereken tüp onun koluna bağlıydı demek. O hâlde ben hastanede olmalıyım diye düşündü sonra ve ancak o zaman fark etti; has-

tanelere özel olan bu ilaç, ter, kan ve çaresizlikle karışık kokuyu. Çok geçmeden hastane odalarını daha da soğuk ve çekilmez hâle getiren o makinelere özgü mekanik acı sesi de duydu.

Dıt... dıt...dıt...

Bunları daha önce niye fark edememişti ve gözlerini niye hâlâ açamıyordu? Ama fark etmediği bir şey daha vardı o da hemşire Emma'nın dudaklarından dökülen "veda" sözcüğü. Neye veya kime veda ediyorlardı? Bunu ancak damarlarına dolan ısının yerini derin bir sonsuzluğa ve huzura bıraktığında anlayacaktı.

Çok geçmeden "o" an geldi çattı kapıya. Akreple yelkovanın birbirini kovalarken çıkardıkları o tık sesi, insanların ağlama ve dua sesleri... hepsi gidecek uzaklaşıyordu artık. Ölüm anının yalın çıplaklığıyla yüzleşiyordu şimdi. Bu bir vedaydı demek. Sevddiği adamı, çocuklarını, torunlarını, hepsini geride bırakma vaktiydi.

Sahi bu veda kim için daha zordu?

Giden için mi,

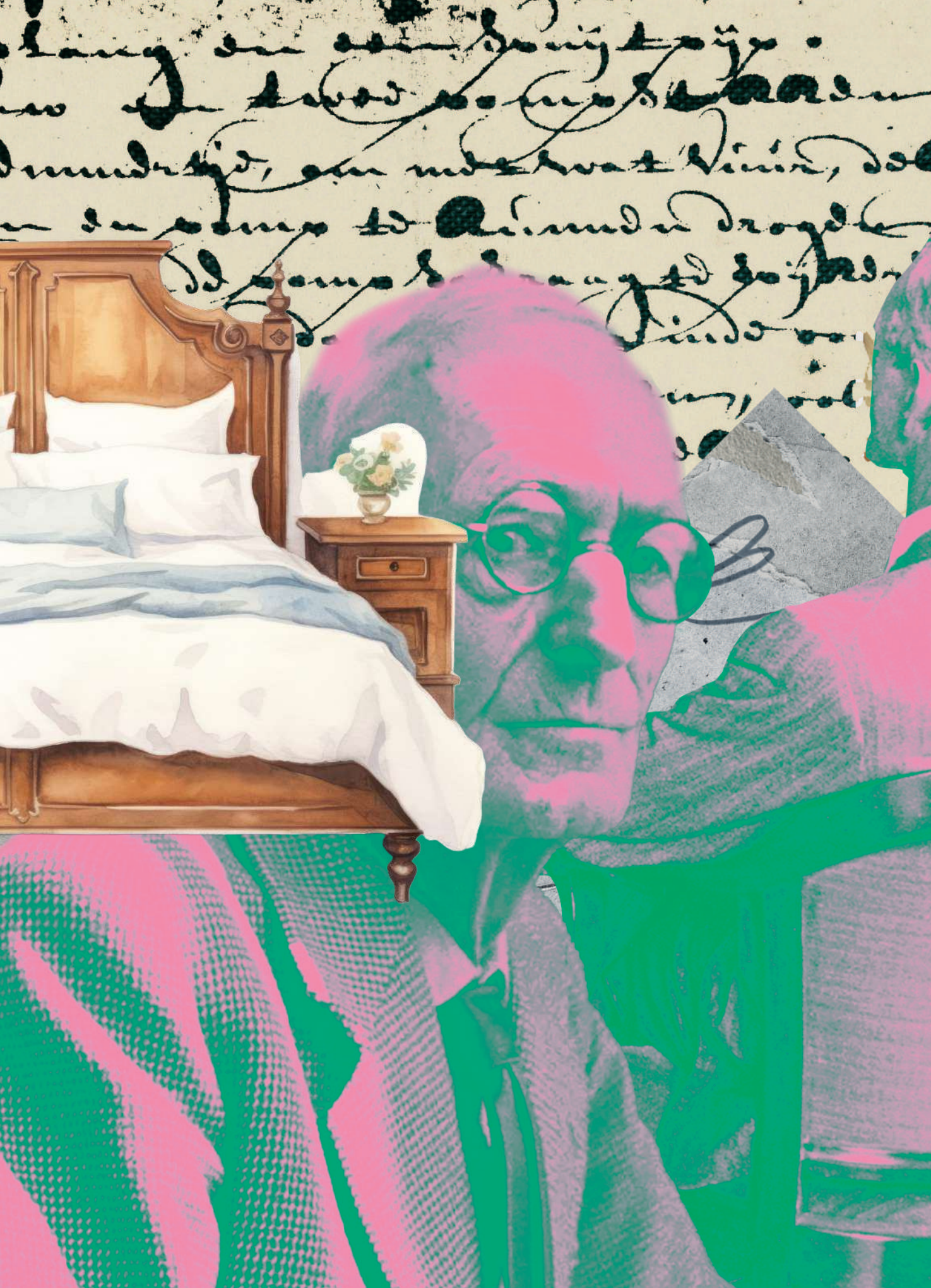
Kalan için mi?

Gözlerini açtığında onu kucağına almak için bekleyen, daha ufacak bir çocukken kaybettiği annesini gördüğünde anladı. Yüzünde oluşan kocaman tebessümle ve heybesindeki cevapla kuş gibi uçtu annesine.



ŞÜKRAN MERAL

Almanya - Frankfurt





DOSYA

HERMAN

HESSE

SAVAŞIN GÖLGESİNDE KALMIŞ YALNIZ BİR EDEBİYATÇI: HERMANN HESSE

MEHMET AKİF ÇELİK

1 877 yılında dindar bir ailenin ve misyoner bir babanın oğlu olarak Almanya'nın Calw şehrinde dünyaya gelen Hermann Hesse, yirminci yüzyıl Alman ve dünya edebiyatının en önemli isimlerinin başında gelmektedir. Babasının kendisiyle aynı yolu izlemesini istemesine rağmen "Ya yazar olurum ya da hiç" diyerek eğitim gördüğü manastırdan kısa zaman sonra kaçarak ailesine başkaldırmıştır. Eserleri yirminci yüzyıl edebiyatına yön vermiş aynı zamanda kendisine Nobel Edebiyat Ödülü kazandırmıştır. Hayatını edebiyata adamadan önce farklı işlerle meşgul olan Hesse, 25 yaşında yayımlamaya başladığı şiirlerle edebiyata adım atmıştır. Baba mesleğini devam ettirmemiş olması sadece aile içinde değil, dünya edebiyatına da yenilikler getirmiştir.

Weimar Cumhuriyeti dönemi yazarı olan Hermann Hesse, belirli bir akıma bağlı olmamakla birlikte birçok edebiyatçı tarafından "Modern Oluşum Roman" çağını aralayan yazar olarak tanımlanmıştır. 1904 yılında kaleme aldığı ve ün kazandığı *Peter Camenzind*

isimli romanıyla yakaladığı bu başarının hemen peşine yine çok önemli eserler üreten Hermann Hesse, I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla orduya katılmak istemiştir fakat göz kusurundan ötürü kabul görmeyerek esir alınan askerlerin bakımıyla görevlendirilmiştir. Kendisini adanmış olduğu edebiyat burada da peşini bırakmayacaktır. Öyle ki esirlere kitap toplama görevini yürüten Hermann Hesse aynı zamanda Alman savaş esirlerine atfedilen kütüphanenin müdürlüğünü yürütmektedir.

Hesse, savaşta edindiği kötü tecrübeler ve yaşadığı ailevi sorunlar neticesinde duygusal buhrana kapılmıştır. Siyasi baskıya karşı koyamayan, rejime boyun eğen ve gerçekleri söylemekten çekinen bazı edebiyatçı ve entelektüellerin bu davranışları da kendisini derinden yaralamıştır. Ülkesi Almanya'nın Birinci Dünya Savaşı'nda sergilediği saldırgan ve aşırı milliyetçi tutumundan rahatsız olan Hesse, savaşta tarafsız kalan İsviçre'nin vatandaşlığına geçmiştir.

I. Dünya Savaşı esnasında ve Nazi Almanyası'nda savaş ve

ırkçılığa karşı eleştirel tavır sergileyen ve bunu eserlerine de yansıtan Hesse, Alman ve dünya edebiyatında önemli bir konuma gelmiştir. Almanya'da "istenmeyen yazar" ilan edilen ve eserleri "vatan düşmanlığı"yla damgalanan Hesse buna rağmen mücadelesinden vazgeçmemiştir. Yazılarıyla insanları aydınlatmak isteyen Hermann Hesse'ye zamanın birçok Alman yazarı destek çıkmıştır. Nazi rejimini reddederek Almanya'yı terk edip İsviçre'ye yerleşen Hermann Hesse, Almanya'dan kaçmak zorunda kalan sanatçı ve edebiyatçıların ilk adresi olmuştur.

II. Dünya Savaşı esnasında savaş ve milliyetçilik karşıtı muhtevassından dolayı *Bozkırkurdu* ve *Boncuk Oyunu* gibi büyük eserleri Nazi Almanyası'nda yasaklanmış, kitaplarının yayımcısı Peter Suhrkamp tutuklanmıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen, Hermann Hesse bugün kuşkusuz en tanınmış Alman edebiyatçıları arasındadır.

Günümüze bakacak olursak, Hermann Hesse Alman edebiyatında dünyada en çok bilinen, farklı



dillere çevrilen kitapları en çok okunan yazarlardan biridir.

Hayatı boyunca huzuru ve mutluluğu aradığı, eserlerine de yansımıştır. *Siddharta* isimli kitabında Doğu mistisizmine yönelmiş ve savaşla birlikte girdiği bunalımdan kurtulmak için doktoru Josef B. Lang'la tedavi sürecinde arkadaşlık etmiştir.

Bir başka örnek vermek gerekirse, *Çarklar Arasında* romanında genç bir karaktere yüklenen sorumlulukla birlikte, eğitim sisteminin karakteri nasıl sıradanlaştırtıp çarklar içinde öğüttüğünü anlatır.

Hayatı boyunca birçok ödüle layık görülen Hermann Hesse, 1946 yılında aldığı en anlamlı Nobel Ödülü'nü borçlu olduğu *Boncuk Oyunu* adlı romanında doğa ve kültür zıtlığına yönelmiştir. Bilim ve inanç konularının ele alındığı bu gelişim romanında, her iki unsurun da ihmal edilmediği bir topluluğun hikâyesi anlatılmaktadır.

Hermann Hesse eserlerinde, hayatında olduğu gibi hep huzuru ve mutluluğu aramıştır. Yerleştiği ve savaş ve kavganın uzak olduğu İsviçre'nin küçük kasabası Montagnola'da, 1962'de huzur içinde hayata veda etmiştir.

Umulur ki, okurları da bıraktığı eserlerle huzur arayışlarında başarılı olabilirler.

Mümkün olanı elde etmek için imkânsızı denemek zorundasınız.

Hermann Hesse



MEHMET AKİF ÇELİK

Almanya - Berlin

HERMANN HESSE VE İÇİNDEKİ TERS AKINTI

FATMA TÜRK

*İçimde dışarı çıkmak isteyen bir şey vardı,
ben onu yaşamaya çalışıyordum yalnızca.
Neden böylesine gücü bu?¹*

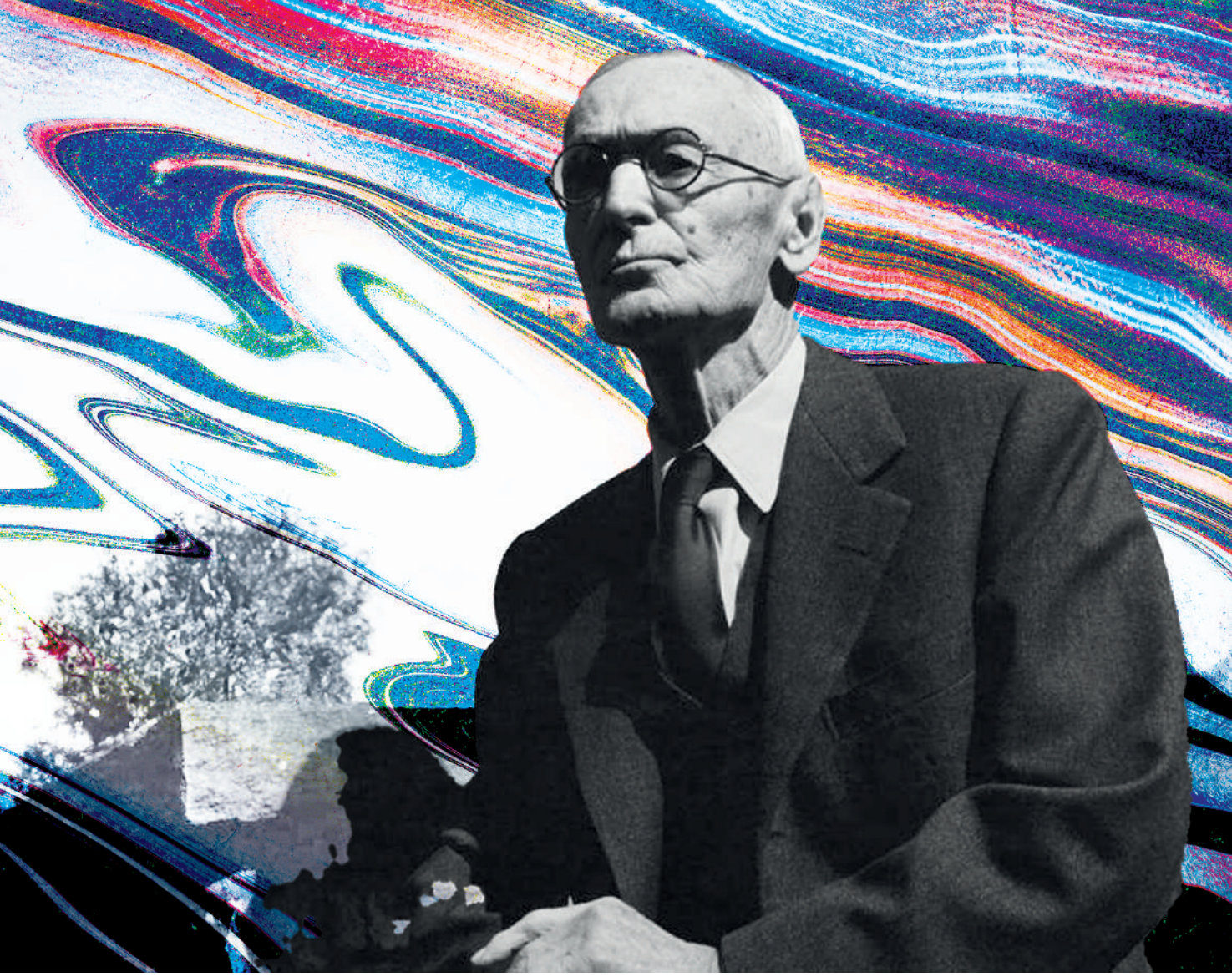
Edebiyat dünyasında zaman ve mekân sınırlarını aşan eserlerin yanında ruhani bilgeliklerle dolu eserler de vardır. Hermann Hesse şüphesiz bu ölümsüz yazarların arasında önemli bir yere sahiptir. Kitaplarında sadece hikâye anlatmakla kalmamış, aynı zamanda ruhani dünyalara da kapı aralamıştır. *Bozkırkurdu*, *Demian*, *Siddharta* gibi eserleri edebî mücevher olmalarının yanı sıra manevi ve psikolojik iç görülerle dolu gerçek hazine sandıklarıdır.

Hesse'nin dünyasında sürekli yeniden şekillenen kavramlar yaşamı boyunca onu beslemiş, dönüştürmüş ve hakikatli bir

sanatçı hâline getirmiştir. Kendini keşfetme, arayış, aydınlanma, farkındalık ve deneyim gibi birçok kavramı güçlü hikâyelerle birleştirmiş, hatta kendi izlediği yol haritası olarak açık yüreklilikle okurlarıyla paylaşmıştır. İnsanı meşgul eden ikilemleri samimi ve şeffaf bir kalemle işleyerek daha kolay anlaşılmasını sağlamıştır. Kişinin kendisiyle yüzleşmesini, sorular sormasını, okuduklarından birtakım dersler çıkarmasını sağlayan hikâyelerin çoğu, aslında Hesse'nin kendi hikâyesidir. Okurlarını kendi kişisel yolculuğuna dâhil ederek yaşaması ise onu gerçekten tam

manasıyla içten ve güvenilir kılmıştır.

Siddharta'da (kelime anlamıyla: amacına ulaşmış) başkahramanın kendini keşfetme ve aydınlanma yolculuğunu; meditasyon, içselleştirme, ruhsal farkındalık, arayış, ibret alma gibi içsel ve dışsal uygulamalarla deneyimlediğini okuruz. Ruhsal gelişimin, kişinin bilinç dönüşümünde yattığına şahitlik ederiz. *Demian*'da bireyin geleneksel yaşam biçiminden soyutlanarak kendini ve gerçek doğasını derinlemesine anlama gayretini görürüz. Karakterler arasındaki ikili ilişki, ruhun gölge yanlarını bütünleştirme ve gerçek benliği ortaya çıkarma



yolculuğunu sembolize eder. Karanlıkların ardından aydınlığa kavuşmanın yolu ise kişisel gayret ve deneyimlere bağlıdır. Kısaca, Hesse okuruna çoğunlukla tünelin sonundaki ışığı gösterir ancak ışığa ulaşmanın tek yolunun da kendinden geçtiğinin altını çizer.

Bozkırkurdu'nda ise ikilemler sahnededir. Hayvani içgüdü ve ruhani çaba arasında kalan bir adamın mücadelesine tanıklık ederiz kitap boyunca. Hayatı ve insanı ilgilendirmeyen hiçbir şey bulunmaz Hesse'nin yazdıklarında. Harry Haller aracılığıyla insan ruhunun karmaşıklığını ve

düalizmin sancılarını hisseder ve kabullenmeye çalışırız.

Hesse, çatışmaları bol olan temaların yaşamı üzerindeki yıkıcı etkilerinden kurtulmak için çeşitli edebî formlara başvurmuştur. Sınırları çözme, sonsuzluk için çabalama ve başarısız yaşamların telafisi olarak hayal kurma eğilimleriyle romantik bir tutum içerisine girmiştir. Doğu'ya olan ilgisi ise hayatı ve çalışmaları üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. 1911/13 yıllarında Hindistan'a yaptığı ve "Hindistan Gezisi" olarak adlandırdığı yolculuğun izlerini eserlerinde açık ve net bir şekilde görebiliriz. Ezoterik şifa

öğretilerinden bağımsız, Taoizm üzerine yaptığı çalışmalardan yola çıkarak ideal gerçekçilik kavramını geliştirmiştir. Hinduizm incelemelerinde, kültürel ve dinsel uygulamalardan ziyade tarihsel ve kutsal metinlerle alakadar olmuştur. "Onun Hinduizm ile ilişkisi içe doğru bir yolculuktur. Bu, onun Pietizm (erken modern dönemde Avrupa'da kiliseye ve otoriteye farklı tavırlarla biçimlenen bir akım, bir tür püritenlik), pasivizm (edilgenlik), psikanaliz ve zamanının diğer akımlarıyla ilgilenmesine yol açan benzer motivasyondan kaynaklanmaktadır."²

Hesse'nin Hindu ve Budist fikirlerle temâsı onu Seylan ve Sumatra'ya kadar götüren Hindistan seyahatinden çok daha önce olmuştur. "Hesse için bu temas hem aile hayatından bir kaçış hem de Georg Lukács'ın burjuva dünyasının "Yüz Yıllık Transdantal Evsizlik" (Lukács 1915) olarak adlandırdığı şeyin, tüm yaşamın yalnızca dünyevi olana yöneldiği Tanrısız bir dünyada artık hedef bulamayan anlam arayışı ihtiyacının ifadesidir."³

Mahayana Budizmi'nin reforme edilmiş versiyonu Hesse için özel bir öneme sahiptir. Gerçek kurtuluş için, Tanrı kavramının ötesinde; kişisel çaba, arınma, kendini çözümleme ve evrenle bütünleşme merkezdedir. Dolayısıyla Nirvana, Hinduizm ve Budizm inanç sistemlerinde, yeniden doğuş döngüsünden kurtuluş anlamlı bir yere sahiptir. Buddha öğretilerine göre, insan bu kurtuluş hedefine ancak kendi çabalarıyla ulaşabilir. Hinayana Budizmi Tanrı ve kurtarıcı figürlerinden tamamen vazgeçerken Mahayana Budizm'de bu durum değişir.

Hesse, Hindu'ların karmaşık ve heterojen fikir dünyasına müracaat ederek aslında Atman (kelime anlamıyla: yaşam nefesi) doktriniyle ilgilenmiştir. Atman bireysel benlik anlamına gelir ve bazı açılardan Hristiyanlık'taki ruh kavramına benzer. Hinduizm'in çok tanrıcılık ve kast sistemi gibi birçok yönünü reddeden Hesse'nin, genel olarak Hinduizm sanatını dinî uygulamalara tercih ettiği görülmektedir. Ele aldığı

bazı motifler arasında panteist fikirlere de rastlanır. Panteizm, her şeyi kapsayan içkin bir Tanrı'nın, evrenin ya da doğanın Tanrı ile aynı olduğu görüşüdür.

Sadece kurgulanmış öyküleriyle değil, kendini keşfetme ve tanıma fırsatı sunduğu metinleriyle de Hermann Hesse okurları için psikolojik bir rehber olmuştur. Zihin ile ruh arasındaki ilişkiyi dengeleme kabiliyetiyle edebiyat dünyamıza kalıcı ve unutulmaz bir miras bırakmıştır. İnsanın anlam arayışına dair derin iç görüşleri, her türden sanatçıya kendi yaratıcı ifade biçimlerini bulmaları açısından da ilham verici olmuştur.

Genel olarak, Hesse'nin eserleri aracılığıyla iç dünyamızı keşfedebilir, kendi kendimizi tanıyarak hayat yolculuğumuzu yeniden gözden geçirebiliriz. Bütün bunları yaparken edebî lezzet almak ise bulunmaz bir nimet. Hesse'nin kalemi bize yüzeyden çok dipteki akıntıyı işaret ediyor. İnsanı dönüştüren asıl şey de dipteki o ters akıntıdır. İçindeki akıntılara karşı kürek çekmiş biri olarak Hermann Hesse şüphesiz daha uzun yıllar edebiyat dünyamızı aydınlatmaya ve zenginleştirmeye devam edeceğe benziyor. Zira hakiki sanatçıların meşaleleri asla sönmez.

dipnotlar

¹ Hesse, H. (2003). *Demian: Emil Sinclair'ın gençliğinin öyküsü*. Can Yayınları.

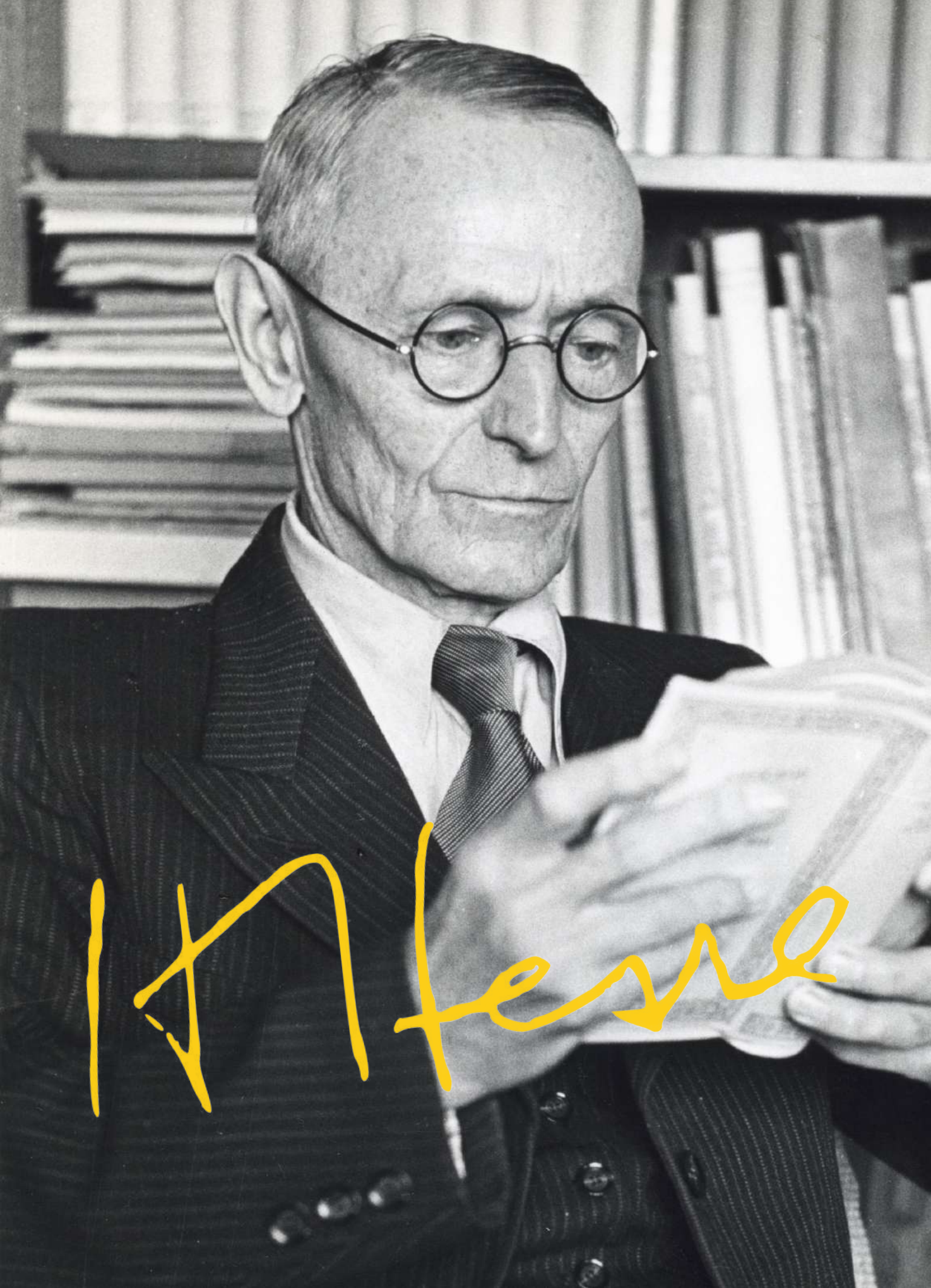
² Wehdeking, V. (2014). *Literatur Kompakt: Hermann Hesse (Vol. 6)*. Tectum Wissenschaftsverlag.

³ a.g.e.



FATMA TÜRK

Almanya - Mannheim



Interve

HERMANN HESSE'NİN MİTOLOJİK VE MİSTİK UNSURLARI

ZEYNEP YAMAN

*Beni bende demen, ben de değilim
Bir ben vardır bende, benden içeru
Yunus Emre*

iz bırakma ve ruhsal arayışta olan insanın dünyaya gelişi hâlihazırda bir hikâyeye doğuşunun göstergesidir. İnsan, varlığını anlatarak devam ettirir ve etrafında olan bitenleri anlamasında en büyük yardımcısı hikâyedir. Özellikle kutsal metinlerin büyük bir kısmı kıssalarla örneleştirilmiştir. Bunlar üzerinden insan, hayatında var olan sorun ve sıkıntıların çözümlerini bulabilir. Farklı toplumların halk kültürünü incelediğimizde genellikle onların efsaneleri, destanları ve mitolojileri gözümüze çarpar. Bu anlatıların büyük bir kısmı bahsi geçen toplumun veya halkın inandığı tanrıları, kahramanları, yaratılışı ya da ölümle yaşamı ve arasında kurulan köprüleri ele alır.

Mitoloji kelimesini daha detaylı incelediğimizde kelime kökeni-

nin Yunancaya dayandığını ve *μυθος* (*mithos*) ve *λογος* [*logos*] kelimelerinin birleşimi sonucunda oluştuğunu görebiliriz. *Mithos* kelimesi “söylenen ya da duyulan söz, masal, hikâye”, *logos* da “konuşma” anlamına gelir. Cemile Kaptan Bazyar bir makalesinde mitolojiyi “doğa karşısında yapayalnız olan insanın, yaratıcısını ve varoluş sebebini adlandırma adına uydurduğu öykülerin ve hayallerin bütünü” ve “eski dönemlerde yaşamış ulusların, toplulukların inanmak üzere yarattığı tanrılar, periler, devler, kahramanlar ve onların hikâyeleri” olarak tanımlar.¹ Aynı zamanda halkların kültürel belleklerini oluşturan bu anlatılar, kültürlerin sonraki nesillere taşınması konusunda önemli etkenler arasında yer alır ve insanın hayatındaki anlam

arayışında nihai bir evreye ulaşmasını sağlar.

Mitlerin tıpkı edebiyatın kendisi gibi insanın doğasını anlama ve anlamlandırma yolunda ortaya çıktığını² söylemek yanlış olmaz. Hatta dinsel inancın sembolik bir ifadesi oldukları bile varsayılabilir.³ Tüm toplum veya halkların kendine ait çeşitli mitolojileri vardır. Bunlar arasında özellikle Türk, Yunan, Mısır, Hint, Çin, İskandinav mitolojileri öne çıkar-ken, farklı toplumların pek tanınmayan veya saklı kalan birçok mitolojik anlatılarının var olduğu bilinir.

Mitolojilerin resim veya heykel gibi çeşitli sanat dallarını etkilediği bir gerçektir. Edebiyat da mitolojiden etkilenen veya mitolojiden ilham alan, mitolojik unsurları düstur edinen yazarlarla



zenginlemiştir. Bu yazarlar arasında Alman ve Avrupa edebiyatının öncü isimlerinden biri olan Hermann Hesse de yer alır. Eserlerinin neredeyse tamamında kendi hayatına ve yaşadıklarına dair öğeler yerleştiren Hesse'nin kitapları birer ruh biyografisi olarak da değerlendirilir.

Dikkatli baktığımızda Hesse, eserlerinde içsel dünyanın odak noktası olan ve düşüncelerini büyük ölçüde etkileyen Doğu hayat felsefesi, mitolojiler ve mistik unsurları çeşitli konularla ama özellikle kendi hayat hikâyesinden detaylarla harmanlamasıyla ve eserlerindeki farklı (psikolojik) katmanlarla da tanınır. Bu durum eserlerinin kendi hayatı, kişiliği ve yaşam felsefesinin aynası olduğunu bize bir kez daha gösterir.

Hesse'nin mistisizme eğilimi ve ilgisinin Romantik dönemin öncülerinden Alman yazar ve filozof Novalis'e - asıl adıyla Georg Phillip Friedrich von Harderberg - duyduğu hayranlıktan dolayı arttığı söylenir. Şahsi ilgisine ek olarak aile geçmişi de kaderini ister istemez o yöne itmiştir. Bunu, Hristiyan misyonerler olarak Doğu'da, özellikle Hindistan'da uzun bir süre boyunca bulunan dedesi, babası ve annesine bağlamak mümkündür.

Çocuk yaşlarında Hindistan'a dair çeşitli bilgiler edinen Hesse, o coğrafyanın mitolojik kıssalarıyla tanışmış ve hayat yolculuğu sırasında ruhsal sıkıntılarına bir şifa mahiyetinde mistisizmi ve Doğu dünyasını keşfetmiştir. Özellikle dedesi Hermann Gundert sayesinde Doğu veya Asya mitolojileri ve dinleriyle ilgilen-

meye başlayan Hesse, bunun dışında Mısır ve Kuzey mitolojilerini araştırmış ve okumuştur.

1927 yılında yayımlanan *Eine Bibliothek der Weltliteratur* adlı eserinde dünya edebiyatına dair okunması gereken metinleri öneren Hesse, özellikle Hint ve Yunan mitlerine, *Gılgamış Destanı* ve İskandinav *Edda* mitolojisine de büyük vurgu yapmıştır. Hatta bu metinlerle ilgili "die ältesten und heiligsten Zeugnisse des Menschengesistes"⁴ yani "insan ruhunun en eski ve en kutsal tanıkları" demiştir.

Özellikle gençlik yılları ve I. Dünya Savaşı sürecinde ciddi bir ruhsal çöküş yaşadığı ve hatta intiharın eşiğine gelmesi sebebiyle psikanaliz tedavisi gördüğü bilinmektedir. Bu dönemde Hint kültürü, Budizm ve Hint

mitolojileriyle tekrar yakından ilgilenmeye başlayan Hesse, mistik semboller sayesinde ruhsal süreçlerin anlaşılmasının daha kolay olduğunu söylemiştir.⁵ Hesse'nin geçirdiği manevi yolculuk, ilk eserlerinde özellikle kendini belli eden iç huzursuzluğun zamanla çözümlenmeye başladığını gösterir. Ruhsal sıkıntıları onu intiharın eşiğine getirdiğinde mistik yolculuklar yapan ve nihayetinde varoluş anlamlarını kavrayan, nihai huzura erişen kişileri incelemiş ve bunları romanlarına dahil etmiştir.

Carl Gustav Jung ile bizzat tanışan Hesse, Jung'un yardımıyla mitler ve mistisizm algısını genişletmiş ve geliştirmiştir. *Narziss ve Goldmund* romanında Yunan mitlerini işleyen Hesse, *Demian*'da Hristiyan, *Siddharta*'da ise Doğu mistisizmi, Budizm ve özellikle Hint mitolojisiyle harmanlanmıştır.

Hesse'nin *Demian* romanını incelediğimizde Çin felsefesi ve Taoizm'e dair detaylar bulabiliriz. Bu, psikanaliz tedavisine başladıktan sonra yazdığı ilk romanında özellikle (hayatın) kutupluluğu kavramı işlenmiştir. Bu kavrama Hesse'nin birçok romanında rastlamak mümkündür. Özellikle *Demian* romanı buna ilk defa rastladığımız bir örnektir.⁶ Kutupluluk, diğer adıyla "Düalizm", birleştirilemeyen iki ayrı güç veya ilkenin, örneğin iyi ve kötü, akıl ve duygu, hayat ve ölüm gibi kutupların çatışması olarak değerlendirilir. Hesse ise

bu kutupluluk ya da çatışmadan sonra bir birleşimin gerçekleşeceğine inanılması gerektiğini savunur ve eserinde "yin-yang" felsefesini işler.⁷

Altan Alperen bu durumu şöyle aktarır: "Hesse için düşünmek ve yaşamak, hayatın kutupsal yapısıyla mücadele ederek geçmektedir. Çokluk ile birlik, ruh (spiritüalite) ile nefis (animalite), sanat ile hayat, kültür ile burjuvazi, temas ile tecrit, zaman ile zamansızlık, ölüm ile ölümsüzlük, hayat ile ölüm, düşünce ile duygu gibi zıt kavramlar Hesse'nin hem düşünce dünyasını hem de yaşantısını meydana getirmektedir."⁸ Bunun haricinde romanda Hristiyanlığa ve İncil'e dair birçok sembolün bulunduğu da görülür. *Demian*, Hesse'nin tedavi sürecinde yaşadıklarını aktardığı ilk eser ve böylelikle bir travma günlüğü olarak da değerlendirilebilir.

Hesse, kendi içsel sıkıntılarının çözümünü Doğu felsefesinde ararken Budizm'i daha yakından tanıma fırsatı bulmuş, daha sonra *Siddharta* romanını kaleme almıştır. Siddharta kelime olarak esasında "amacına ulaşmış kişi" veya "uyanmış kişi" anlamına gelir ve Siddharta Gotama, Buddha'nın gerçek adıdır. Budizm dört temel gerçek üzerine kurulmuştur ve dikkatli incelediğimizde Hermann Hesse'nin de romanını bu hususları göz önünde bulundurarak kurguladığını görebiliriz.⁹ Bu noktada ilk gerçek yaşamın

acı dolu olduğu gerçeğidir. İkinci acıların sebebinin açgözlülük ve öfke olduğu gerçeğidir. Üçüncüsü acıların sebeplerinin yine bu acıların giderilmesini sağladığı gerçeğidir. Dördüncüsü ise sekiz dilimli yolun acıların sonunu getireceği gerçeğidir. Romanda Siddharta bu gerçekleri arka arkaya bizzat yaşar, deneyimler ve nihayetinde benliğinden sıyrılır, ruhun derinliklerinde Tanrı veya kutsal olan o güçle birleşir, aslında Nirvana'ya ulaşır. Bu ruhsal bütünlüğe ulaşmak için bilinçdışının güçleriyle birleşmesi gerekir.¹⁰ Hesse dünyayı ilahi bir birlik olarak değerlendirir fakat bu noktada direkt olarak dinlerin birleşmesinden veya din modeline bağlamaktan ziyade hem Doğu hem Batı dinlerinden unsurları merkeze alan, herkesin erişebileceği bir mucizeden bahsedilir.¹¹ Öyle ki romanda Siddharta da bir öğretiye bağlanarak değil aslında kendi iç sesini dinleyerek bir yolculuğa çıkar. Budizm'de olduğu gibi *Siddharta* romanında da kişinin kendisiyle hayatın gerçeklerini tanıması ve ruhsal bütünlüğe ulaşması için kendi egosuyla savaşması gerekir.

Bu yolculuğu manevi anlamda tasavvuf da karşılaştırmak mümkündür.¹² Tasavvuf da bu durum insan-ı kâmil olma ve seyr-u sülûk yolunda kişinin öz benliğine ulaşmasına benzer. Kişi kalbini Allah (c.c.) dışında her şeyden arındırır ve nefsinin kötü huylardan ve kibirden te-

mizler. Bir istikamet üzere kitap ve sünnet ışığında ilerler ve Hakk'a teslim olur. Bu iki farklı unsurun karşılaştırılması ihtilaflı olsa da detaylarda ortak noktalar bulmak mümkündür. Bunun dışında Hesse, Siddhartha'da çeşitli mitolojik semboller üzerinde durmuştur. Özellikle yolculuk metaforu, Om sesi, gölgeler, kahramana yön veren rüyalar öne çıkar. Kayıkçı Vasudeva ise Siddhartha'ya yardım eden tanrısal bir güçtür ve onu kendi iç sesini dinleme konusunda yönlendirir. Bu süreçte ırmak da bilgeliğin kaynağı olarak değerlendirilir.¹³

Hermann Hesse'nin romanlarındaki kahramanlar sürekli bir yolculuk hâlinindedir. Bu yolculuk gerçek bir yol hâlinde olmak veya kişinin ruhsal yolculuğu olarak da yorumlanabilir. Hesse kurgularında kendi hayatında yaşadığı travmatik olayları veya ruhsal çöküşleri mitoloji ve mistik anlatılarla harmanlamış ve edebiyata farklı bir bakış açısı kazandırmıştır. Kendi ruhsal yolculuğundan hareketle yazdığı için özellikle romanları birer ruh biyografisi olarak değerlendirilir. Kitapların sonunda Hesse'nin kahramanları büyük mücadeleler vermiş ve daha sonra manevi aydınlanmalar yaşamışlardır. Mitolojik ve mistik anlatıları dâhil ettiği kurgularda Hermann Hesse, bu unsurları psikolojik ilkelerle aydınlatmayı veya aktarmayı amaçlamıştır.

dipnotlar

¹ Kaptan Bazyar, C. (2017). Mitoloji Ve Çağdaş Sanat. Sanat Ve Tasarım Dergisi(18), 113-130, S.114.

² Sivri, M., & Köylü, İ. (2015). Karşılaştırmalı Edebiyat Ve Mitoloji ilişkisi. Humanitas - Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, 1(2), 185-208, S. 185.

³ Kaptan Bazyar, C. (2017). Mitoloji Ve Çağdaş Sanat. Sanat Ve Tasarım Dergisi(18), 113-130, S.115.

⁴ Hesse, Hermann: Eine Bibliothek der Weltliteratur. In: Hesse, Hermann: Sämtliche Werke. Hg. von Volker Michels. Frankfurt a. M. 2001ff. S.402

⁵ Knöferl, E. (2019). Mythisches Erzählen bei Hermann Hesse und Thomas Mann. De Gruyter. S. 156.

⁶ Bodur, R. (2023). Hermann Hesse'nin 'Demian' Adlı Eserine Düalist Yaklaşım. Korpusgermanistik, 2(2), 14-23, S. 15.

⁷ Bodur, R. (2023). Hermann Hesse'nin 'Demian' Adlı Eserine Düalist Yaklaşım. Korpusgermanistik, 2(2), 14-23, S. 15.

⁸ Alperen, A. (1994). Hermann Hesse: Sanatı-Hayati-Eserleri. Ankara: Promote Yayınları, S.132-133.

⁹ Aydoğan, H. E. (2020): Hermann Hesse'nin Siddhartha İle Ernest Hemingway'in Yaşlı Adam Ve Deniz Eserlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. T.C Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, S. 19.

¹⁰ Karadeniz, M. (2020). Hermann Hesse'in Siddhartha'sını Kahramanın Yolculuğu ve Arketipsel Sembolizm Bağlamında Okumak. Mukaddime, 11(1), 1-17, S. 1.

¹¹ Aydoğan, H. E. (2020): Hermann Hesse'nin Siddhartha İle Ernest Hemingway'in Yaşlı Adam Ve Deniz Eserlerine Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım. Yüksek Lisans Tezi. T.C Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, S. 20.

¹² Karadeniz, M. (2020). Hermann Hesse'in Siddhartha'sını Kahramanın Yolculuğu ve Arketipsel Sembolizm Bağlamında Okumak. Mukaddime, 11(1), 1-17, S. 14.

¹³ Karadeniz, M. (2020). a.g.e., 11(1), 1-17, S. 1.14.



ZEYNEP YAMAN

Almanya – Minden

DİLARA GÜNDÜZ

AVUSTURYA
GÖÇÜ'NÜN
60. YILI
FOTOĞRAF
SERGİSİ





Avusturya Göçü'nün 60. yılı, sadece tarihsel bir dönüm noktası değil, aynı zamanda göçmenlerin hikâyeleriyle dolu derin bir insanlık tecrübesidir. Dilara Gündüz'ün bu özel sergisi, dedesi Ramazan Gündüz'ün 1971'de Avusturya'ya göç etmesiyle başlayan ve nesiller boyu süregelen bir öykünün izlerini sürüyor. Kişisel bir hikâyeden ilham alınarak hazırlanan bu sergi, misafir işçilerin ve onların ailelerinin Avusturya'da yaşadıkları zorlukları ve başarılarını anlatmayı hedefliyor. Dilara Gündüz, bu sergiyle yalnızca geçmiş fotoğraflamıyor, aynı zamanda gelecek nesillerin de bu hikâyeleri bilmesini ve anlamasını sağlamak istiyor. Söyleşide serginin yaratım sürecini, fotoğrafların ardındaki hikâyeleri ve göçmenlerin toplumsal etkilerini ele alıyor. Bu sergi, göç olgusuna farklı bir perspektiften bakmak isteyenler için güçlü bir farkındalık yaratmayı amaçlıyor.

1. Sergiye ne ilham verdi ve nasıl bir konseptle başladınız?

Projeye başlama motivasyonum kendi biyografim oldu. Dedem Ramazan Gündüz, 1971 yılında Ankara'dan Avusturya'ya misafir işçi olarak göç etmiş. Yani ben Avusturya'daki üçüncü kuşağım. Dedem ben on yedi yaşındayken vefat etti. O zamana kadar sık sık yaşadıklarını anlatırdı ama ben pek dinlemezdim. Çünkü bu hikâyelerin sadece onun geçmişinin bir parçası olduğunu düşünürdüm. O öldükten sonra bu hikâyelerin benim için ne kadar önemli olduğunu fark ettim ancak hikâyelerini artık dinleyemezdim. Bu yüzden başkalarının hikâyelerini de kaydetmek istedim ki kaybolmasınlar ve sonsuza kadar saklanabilsinler.

2. Avusturya Göçü'nün 60. yılını neden önemli buluyorsunuz? Göçün etkileri hakkında serginizde hangi mesajları iletmeyi amaçlıyorsunuz?

Birinci neslin son 60 yılda ihmal edildiğini ve yeterince takdir görmediğini hissediyorum ve geç de olsa bunu telafi etmek istiyorum. Her şeyden önce, bu hikâyelerle daha fazla insana ulaşmak istedim özellikle de göç hikâyelerini bilmeyen insanlara. Ama aynı zamanda üçüncü kuşaktan gençlere de ulaşarak birinci neslin bizim için neler başardığı konusunda farkındalık yaratmak istedim. Ve tabii ki misafir işçilere de çok önemli oldukları hissettirmek istedim.





3. Sergide hangi tür fotoğraflara odaklandınız?

Serginin bir parçası olarak, misafir işçilerin ve onların şimdiki gerçeklik portrelerini analog bir fotoğraf makinesi ile çektim daha sonra ise düzenlemesi yapıldı.

4. Serginin hazırlık süreci nasıl ilerledi ve ne tür zorluklarla karşılaştınız?

Sergiye hazırlanmak yaklaşık altı ay sürdü. En yorucu kısmı ilk sergim olmasıydı ve bu süreçte çok şey öğrendim. Ayrıca sergiden üç hafta öncesine kadar tek başımaydım çünkü projenin bu kısımları benim işimdi ve yardım isteyemezdim. Ama bu deneyimden çok şey öğrendim.

5. Sergide yer alan fotoğrafları seçerken nelere dikkat ettiniz?

Fotoğrafları bu proje için çektiğim için karar vermek zor olmadı. Sadece fotoğrafları renkli mi yoksa siyah beyaz olarak mı düzenleyeceğime karar vermem gerekiyordu.



6. Serginin teması hakkında bize daha fazla bilgi verebilir misiniz? Serginin ziyaretçilere nasıl bir etki bırakmasını umuyorsunuz?

Sergi ile misafir işçilerin yaşamları ve deneyimleri hakkında bir fikir vermek istedim. Ayrıca genç nesillere verdikleri tavsiyeleri de not ettim. Ziyaretçileri düşünmeye, göçmenlerin zorlu geçen 60 yılını hatırlamaya ve tanımaya teşvik etmek istiyorum.



„O zaman kim yeni mobilya alıyordu,
kim kaç gün duracağını biliyordu.“

Mustafa Gençtürk, 1971.
Betonier in der Baubranche und Hausverwalter
Inaat sektöründe beton ustası ve bina yöneticisi



„Gençliğimi Türkiye koklamadı,
onu Avusturya kokladı ama
değerini bilmedi, değerini bilmedi,
gençliğimizi Avusturya'ya feda ettik
ama Avusturya değerimizi bilmedi,
ya Avusturya!“

İlhan Musaoğlu, 1973
Hilfsarbeiter in der Metall- und Gartenbaubranche
Metal endüstrisinde ve bahçecilikte yardımcı işçi

Dünya Musaoğlu, 1973.
Hilfsarbeiter in der Metall-, Kfz- und im Metallbau- und Fleischerhandwerk
Gençliklerinde, pastacılık, metal endüstrisinde yardımcı işçi ve fırıncılık görevleri



„Nerde ağır işler vardı bizi oraya
sürüyorlardı, şu Viyana'nın ağır
işlerini biz yaptık, ben yaptım.“

Hamdi Koç, 1979
Hilfsarbeiter in einer Kohlfabrik und in der Baubranche
Kömür firmasında ve inaat sektöründe yardımcı işçi

7. Sergiye katılan insanlarla nasıl iletişim kurdunuz / hikâyelerini dinlediniz?

İnsanları genellikle tanıdıklar aracılığıyla buldum ve kar topu yöntemiyle devam ettim. Misafir işçilerle ya evlerinde ya da bir kafede buluşup röportaj yaptım.

8. Serginin planı ve etkinlikleri hakkında bize bilgi verir misiniz?

Üç günlük bir sergi planladık. Cumartesi ve pazar günleri misafir işçilerin sahada olacağı; deneyimleri ve hikâyeleri hakkında sorulara yanıt verebilecekleri zaman dilimleri organize edildi.

9. Serginin hazırlık sürecinde sizi en çok etkileyen hikâye veya fotoğraf hangisiydi?

İlhan Amca yaşadıklarına binaen kendini Türkiye’den “gönderilen”, Avusturya tarafından suyu sıkılan ve kullanılamaz hâle gelen, eski kabuğu Türkiye’ye geri gönderilen taze bir limona benzetti. Bu benzetme benim için çok duygusal ve unutulmazdı.

10. Bu sergiyi hazırlarken kişisel olarak en büyük öğrenme deneyiminiz ne oldu?

Bir projenin ve serginin başından sonuna kadar nasıl yürütüldüğünü ve nelere dikkat edilmesi gerektiğini öğrendim. Ayrıca gerektiğinde yardım istemenin ne kadar önemli olduğunu da öğrendim.

11. Avusturya Göçü’nün 60. yılını anmak neden önemlidir? Sizce bu göçün toplumsal ve kültürel etkileri nelerdir?

Bence 60 yılda çok şey kaçırıldı. Yaşanmışlıkların kaybolmaması ve unutulmaması için göçmenlerin hikâyelerinin kaydedilmesi gelecek nesiller için çok önemlidir.

Ben de projemle bunu değiştirmek, buna küçük bir katkıda bulunmak istiyorum. Göçün Avrupa’daki toplumlar üzerinde muazzam bir etkisi oldu. Ve bu nedenle daha yakından incelenmeyi hak ediyor.

12. Sergi, Avusturya toplumunda göçmenlerin yaşadığı deneyimler hakkında nasıl bir farkındalık yaratacak?

Sergiye gelen ziyaretçilere, göçmen işçilerin yaşamları, deneyimleri ve sorunları hakkında daha iyi bir fikir edinebilecekleri kişisel bir alan yaratmak istiyorum.

Dilara Gündüz’ün “Avusturya Göçü’nün 60. Yılı” sergisi, sadece fotoğraflarla değil, aynı zamanda derin insan hikâyeleriyle de dolu bir yolculuğu gözler önüne seriyor. Kişisel bir geçmişten yola çıkarak, kolektif bir hafızanın izlerini sürmeyi başaran bu sergi, göçmenlerin yaşadıkları zorlukları, fedakârlıkları ve Avusturya toplumuna kattıkları değeri vurguluyor. Gündüz, bu çalışmasıyla göçmen hikâyelerinin unutulmamasını sağlarken, ziyaretçilerini de bu önemli tarihe ve deneyimlere tanıklık etmeye davet ediyor. Sergi, sadece geçmişe değil, gelecek nesillere de bir köprü olma niteliği taşıyor ve göçün toplumsal bellekteki yerini güçlendiriyor.



KUSAKTAN KUŞAĞA: HOLLANDA'DAKİ TÜRK DİASPORASININ 60. YILI
VAN GENERATIE OP GENERATIE: 60 JAAR TURKSE DIASPORA IN NEDERLAND



60 YILDA KUŞAKTAN KUŞAĞA BELÇİKA'DA TÜRK DİASPORA
VAN GENERATIE OP GENERATIE: 60 JAAR TURKSE DIASPORA IN BELGIË
DE GENERATION EN GENERATION: LES 60 ANS DE LA DIASPORA TURQUE EN BELGIQUE



HOLLANDA'YA GÖÇÜN 60. YILINDA TÜRK EDEBİYATI

MERYEM ÖZDEMİR



Ensarı Olmayan Muhacirler”

“Türk toplumu 60 yıl evvel dilini, dinini, kültürünü, yaşantısını, hatta mevsimlerini, kışını, yazını dahi bilmediği bir ülkede bugün ekonomisi, ilim adamları, politikacıları ve siyasi partileri ile söz sahibi ve kural koyucu bir duruma gelmişse buna büyük saygı duyulur. Bizler bu ülkelere geldiğimizde bizlere kucak açacak ve yol gösterecek kimseler yok idi, bizler ensarı olmayan muhacirlerdik. Vatanımıza olan bağlılığımız ve ebeveynlerimizden almış olduğumuz dinî terbiye bizlerin muhacirlik devresini atlatmamıza yardımcı oldu.” (İbrahim Görmez, 6 Mayıs 2024, Rotterdam, Hollanda’daki Türk Diasporasının 60. Yılı Programı)

85 yaşındaki İbrahim Görmez, Hollanda’daki Türk toplumunun son 60 yılını 6 Mayıs’ta bu sözlerle anlattı. İbrahim Görmez, 19 Ağustos 1964 tarihinde Lahey’de Türk işçilerin Hollanda’ya getirilmesi amacıyla Türkiye ve Hollanda arasında anlaşmanın imzalandığı esnada orada bulunan tek Türk’tür. O günden bu yana Türk kökenlilerin ülkedeki sayısı yarım milyona ulaşmıştır. Günümüzde 50.000 sayısı ile Hollanda’da en fazla Türk kökenliye ev sahipliği yapan Rotterdam şehrinde İbrahim Görmez çıktığı kürsüde kendisini tanıttıktan sonra “aslını inkâr eden haramzadedir” diye bir atasözümüz var. Benim aslım da budur” diye bitirdi cümlesini göç geçmişinin sırtında bir yük olduğuna inandırılan göçmen çocuklarına bir öğüt

verircesine. “Yetmişli yıllarda televizyon haberlerinde Türk bayrağını gördüğünde televizyonu öpmüş ve ağlamış bir kardeşiniz olarak...” sözlerini sarf ederken ise gözyaşlarını tutamadı ve sesi titredi.

Çift Kültürlü ve Çok Dilli Nesiller Özgün Bir Edebiyatın ve Sanatın Kaynağı

Hollanda’daki Türk toplumunun hikâyesinde birçok duygu saklıdır. İçinde çokça özlem, gariplik, ayrılık, bir yere ait olma duygusu, umut, belirsizlik vardır. Göç, bütün resmî tanımların ötesinde hem gidenlerde hem kalanlarda derin izler bırakan, insanın hayatında ve iç dünyasında büyük değişimlere yol açan, göç edenleri vardıkları ülkelerde azınlık konumuna indirgeyip zorlu sosyo-psikolojik



KUŞAKTAN KUŞAĞA: HOLLANDA'DAKİ TÜRK DİASPORASININ 60. YILI
VAN GENERATIE OP GENERATIE: 60 JAAR TURKSE DIASPORA IN NEDERLAND

süreçlere maruz bırakan, edilgen kılan, kısacası birkaç kelimeye sığdırılamayan sancılı ve duygusal bir süreçtir. İbrahim Görmez konuşmasında, “mevsimlerini dahi bilmediğimiz ülke” ifadeleri ile birinci neslin ilk yıllarda yaşadığı zorluklardan bahseder, çünkü bu denli bilinmez bir yolculuğa çıkmak cesaret ister. Göç, geri dönüp dönmeyeceğinden bağımsız olarak insanı değiştirir. Bir defa göçmen olan bir insan, bu kimliği ile şekillenir. John Berger, 1975 yılında *Yedinci Adam – Avrupa’da Bir Göçmen İşçinin Hikâyesi* kitabında şu ifadeleri kullanır: “Köy hiç değişmese de o artık köyü hiçbir zaman eskiden gördüğü gibi göremeyecektir. Ona nasıl başka gözle bakılıyorsa, o da gördüklerini başka bir gözle görmektedir.”

Göçün, özellikle artık göçmen “kökenliler” olarak tanımlanan sonraki nesiller için getirdiği zorluklar aynı zamanda yeni bir kimliğe evrilme ve uyum serüvenine girmiş olmalarından kaynaklanır. Bu sürecin göçmen kökenlilerin duygu dünyası üzerindeki etkilerinin gözlemlenebildiği alanların başında edebiyat ve sanat gelmektedir. Ortak bir kültürel belleğin, dilin, kimliğin, tarihin ve toplumsallığın kurulduğu bir mekândan gelen bir göçmen, tam anlamıyla sosyolojik olarak diaspora kavramındaki kopuntu olgusunu bizzat yaşar ve vardığı ülkede kendisini yeni bir ortamın içinde bulur ve bu karmaşa içinde çocuklarını yetiştirmeye çalışır. Bütün bu süreç içinde bir dayanak bulmaya çalışır. Örneğin; İbrahim Görmez bu dayanağı

“vatanımıza olan bağlılığımız ve ebeveynlerimizden almış olduğumuz dinî terbiye” olarak açıklamıştır. Bu ülkede yeni bir hayat kurma sürecinde öz kimliği ve yaşadığı ülke kültürü arasında dengeli yeni bir kimlik oluşturmaya çalışan çift kültürlü ve çok dilli nesiller için bu süreç kolay bir süreç değildir. Ancak bu zorlukların yeni fırsatları ve özgün bir edebiyatı ve sanatı da beraberinde getirdiği bir gerçektir. Bu eserler, ülkeye de yeni bir bakış açısı ve zenginlik sunar.

Bir Kimlik Arayışının Hikâyesi

Göç eden topluluklara özgü 1970 ortalarından başlayan ve 1980 başlarında yükselmeye başlayan edebiyat, ilgili ülkelerin akademi dünyasının da dikkatini çekmiştir.

Hollanda’da çift kültürlü arka plana sahip yazarların ürettiği edebiyat içerikleri, “çok kültürlü” (multicultureel), “etnik” (etnisch), “yabancı” (allochtone literatuur) veya “göçmen edebiyatı” (migrantenliteratuur) olmak üzere çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Söz konusu edebiyat kategorisindeki yazarlar, kültürel arka planının Batılı kültürel kalıplara aykırı olan veya iki kültür arasında yaşanan zorlukları anlatan yazarlar olarak nitelendirilmiştir.

Hollanda’da “ulusötesi” (transnationaal) olarak da tanımlanan bu yazarlar ayrıca üç gruba ayrılmıştır. Bunlar özellikle Fas ve Türk kökenli olup Hollanda’ya işçi göçüyle gelen birinci, ikinci ve üçüncü nesil göçmen kökenliler, siyasi amaçlarla gelen göçmen kökenliler ve Hollanda’nın eski sömürge olarak nitelendirdiği Endonezya, Surinam ve Hollanda Antillerinden gelen göçmen kökenli yazarlardır. Bir kimlik arayışı hikâyesini anlatan bu yazarların kitaplarının Hollanda’da ilgi çekmesinin sebebi ise söz konusu edebiyatın, yeni göç dalgaları sonucu bilinmeyene karşı bir merak içinde olan yerli toplum için göçmen kökenlilerin iç dünyası hakkında daha çok bilgi vermesi olarak belirtilir. Dili Hollandaca olan söz konusu “göçmen edebiyatının” giderek popülerlik kazanması ise sadece edebî gerekçelerle değil aynı zamanda Hollanda’nın enteg-

rasyon politikaları kapsamında iki kültür arasında bir köprü kurulmasını sağlamak amacıyla sahip olması olarak açıklanır. Bu konu, edebiyat içeriğinden ziyade yazarın kimliğinin ön planda olması sebebiyle Hollanda’nın kendi edebiyat dünyasında bazen tartışmalara da yol açmıştır. Göçmen kökenli yazarlardan bu duruma karşı gelen eleştiriler ise “göçmen edebiyatı” tanımının ayrıştırıcı olduğu yönünde olmuştur. Bu sınıflandırma, özellikle “11 Eylül Saldırıları” sonrasında göçmen kökenli yazarlar tarafından kendileriyle ilgili olumsuz algının artmış olmasından dolayı giderek daha çok tepkiyle karşılanmaya başlanmıştır. Bazı yazarlar hatta göç geçmişine sürekli atıfta bulunulmasının “ikinci sınıf edebiyatının” oluşmasına yol açabileceği endişelerini ifade etmiştir.

2010 yılında yapılan bir araştırmada “göçmen edebiyatında” ön plana çıkan üst tema ‘Hollanda, Hollanda’da hissedilenler ve Hollanda toplumu ile sosyal ilişkiler’ olarak açıklanmıştır (Kunčarová). Örneğin; Hollanda’ya 1975 yılında göç etmiş olan Türk yazar Sadık Yemni’nin kitaplarının biri doğrudan *Amsterdam Güllü* (De roos van Amsterdam) adını taşır. Ancak alt temalar yazarların arka planına göre değişmektedir. Örneğin; eski sömürge bölgelerinden gelen yazarlar, kitaplarında sömürge geçmişine dair konulara yer verirken siyasi göçmenler, Hollanda’nın özgür

ve demokratik bir ülke olduğuna dair yazmıştır. İşçi göçüyle gelen Türk ve Fas kökenliler arasından çıkan yazarlar ise daha çok Hollanda’nın ekonomik refah açısından çocuklarına yeni imkânlar verdiğine dair içerikler yazmıştır.

“Kimlik Bir ‘Yamalı Bohça’ Değildir”

İkinci nesil göçmen kökenli yazarların ise ana vatani terk etmenin ebeveynleri için ne kadar zor olduğunu, ebeveynlerinin büyüklerini ve akrabalarını arkalarında bırakmalarının ve bilinmeze gitmelerinin ne kadar zor olduğuna dair yazdıkları gözlemlenmektedir. İkinci ve üçüncü nesil yazarlar, Hollanda’yı doğdukları ülke olarak görürken köken ülkeyi sadece tatil ve izin sebebiyle gittikleri ve çok da kuvvetli bir bağlarının olmadığı bir ülke olarak görmektedir. Akraba ve arkadaşlarından ayrılmak zorunda kalan göçmen kökenli yazarlar için ana vatana hasret ve özlem duygularının Hollanda’da doğup büyüyen ve köken ülkede aile bağları dışında sosyal ilişkiler kurmamış olan göçmen kökenli yazarlara kıyasla daha yoğun olduğu gözlemlenmiştir.

Göçmen kökenli yazarların kitapları incelendiğinde Hollanda edebiyatına Türk dilini ve kültürünü de tanıttıkları anlaşılmaktadır. Türk kültürüne ait bazı olgular her zaman Hollandacaya çevrilmemiştir; örneğin Hollanda’daki Türk yazarlarından, 10 yaşında Hol-

landa'ya taşınmış olan Nilgün Yerli, kitabında “yufka”, “pide”, “inşallah” ve “sela” kelimelerini Hollandalı okuyuculara orijinal hâliyle sunmuştur. Göçmen kökenli yazarların Hollandaca ifadelerinde ve metafor kullanımlarında bazen ana dilden ve köken ülkenin masalları ve edebiyatından ilham aldıkları ve bunu Hollandaca diliyle sentezledikleri de görülmüştür.

Nilgün Yerli, *De garnalenpelster* (2001) kitabında Türkiye'deki tecrübesine kıyasla Hollanda'da farklı dinlerle karşılaştığını ve İslam dinini Hollanda'daki diğer dinlerle kıyaslayarak daha iyi anlamaya çalıştığını anlatır. Nilgün Yerli'nin bu anısı, göçmen kökenlilerin çok kültürlü bir toplumda yeni tecrübelerden dolayı öz kimliklerini yeniden anlama ve anlamlandırma süreci içine girdiklerinin örneklerinden biridir.

Buna ek olarak Hollanda'da 2000'li yıllardan itibaren; “11 Eylül Saldırıları”, 2 Kasım 2004 tarihinde Fas kökenli bir Müslüman tarafından film yönetmeni Theo van Gogh'un öldürülmesi ve Avrupa'da terör saldırılarının göçmen kökenliler ve Müslümanlar üzerinde artırdığı fiziki ve psikolojik baskı, göçmen kökenli yazarların kitaplarına çokça yansımaya başlamıştır. Örneğin Rotterdam'da büyüyen Fas kökenli yazar Lotfi El Hamidi, 2022 yılında *9/11 Eylül Kuşağı – Göç, Diaspora ve Kimlik* (Generatie 9/11 – Migratie, diaspora en identiteit) kitabında

“11 Eylül Saldırıları”ndan 20 yıl geçmiş olmasına rağmen Müslüman, göçmen kökenli genç nesil üzerinde bıraktığı travmatik olarak nitelendirilebileceğimiz derin izlerin muhasebesini yapmaktadır. Örneğin; kitabının üçüncü bölüm başlığında doğrudan “bizden neden nefret ediyorlar?” sorusunu sorarak sistematik şekilde toplumsal öfkenin göçmen kökenlilere ve Müslümanlara yönelmiş olmasının hesaplaşmasını yapar. Türk kökenli akademisyen ve yazar Sinan Çankaya ise 2020 yılında yayınladığı *Sayırsız Kimliklerim* (Mijn ontelbare identiteiten) kitabında göçmen kökenli olarak büyümenin ve farklı kimliklerin arasında seçim yapmaya zorlanmasının sıkıntısını anlatır. Kitaptaki anılarından biri ortaokulda Hollanda'da ikinci dünya savaşından sonra ilk aşırı sağcı CentrumPartij adlı siyasi partinin ikinci adamı olarak konumlandırılan öğretmenini ile ilgili anısıdır. Bu kitaplarda geçmiş dönemde bir göçmen kökenli çocuğun diğer birçok akranı gibi maruz kaldığı durumların duygu dünyası üzerindeki etkisi okuyuculara çok samimi bir şekilde sunulmaktadır.

Bu açılarından edebiyat, göçmen kökenliler için tek başına bir olgu değil, yaşadıkları ülkenin ve köken ülkelerinin etkisi altında şekillenen bir sürecin tezahürüdür. Fransa'da Cezayirli yazar Amin Maalouf'un *Ölümcül Kimlikler* kitabında ifade ettiği gibi “Bir insanın kimliği başına buyruk aidiyetlerin birbirine

eklenmeleri demek değildir, kimlik bir ‘yamalı bohça’ değildir, gergin bir tuval üzerine çizilen bir desendir; tek bir aidiyete dokunulmaya görsün, sarsılan bütün bir kişilik olacaktır. Zaten çoğu zaman, kendinizi en fazla saldırıya uğrayan aidiyetinizle tanımlamaya eğilimlisinizdir.” Hollanda'da 2000'li yıllarda göçmen edebiyatındaki temaların arka planını bu ifadelerle de anlamak mümkündür.

Her iki grup 60'lı yıllarda işçi göçüyle Hollanda'ya gelmiş olsa da Fas ve Türk kökenli yazarlar arasındaki fark, Hollanda'daki edebiyat dünyası ve kamuoyunda zaman zaman gündem olmuştur. Aradaki fark, Türk kökenli yazarların Faslılara kıyasla daha çok ana dillerinde yazmayı tercih etmesiyle ve genel olarak edebiyatın Hollanda Türk toplumunda çok karşılık bulmamasıyla açıklanmıştır.

Hollandaca Edebiyatın Stratejik Yönü

Buna rağmen ilk nesillerde Türkçe edebî eser üretimi daha yayginken, özellikle Hollanda'da doğup büyüyen sonraki nesillerde böyle bir çabanın olmadığı, gençlerin daha çok yaşadıkları ülkenin diliyle düşünüp duyumsadığı gözlemlenmektedir. Bunun altında kısmen Türkçenin Hollanda'da kamusal alanda dil olarak çok karşılık bulmaması ve azınlık dili olan Türkçenin toplum dili olarak kullanılan Hollandaca ile kıyaslandığında hiyerarşide daha aşağıda konumlandırıl-

masının Türk kökenli gençleri Türkçe kullanımından uzaklaştırması yatmaktadır. Aynı zamanda Hollandaca edebiyat stratejik açıdan tercih edilmektedir. Göçmen kökenli gençler Hollanda'da hâlen bir varoluş mücadelesi içindedir ve öz kimlikleriyle Hollanda toplumunun asli bir parçası olmak için mücadeleye vermektedir. Asıl ikna etmek ve kendilerini anlatmak istedikleri, onların ülkedeki konumunu ve geleceğini etkileyecek olan ve günlük hayatta sosyal ilişkilerde muhatap oldukları çoğunluk toplumudur.

Bunun yanı sıra, Hollanda'da Türk dili ve edebiyatına ilginin az olması, ülkede ana dil eğitimlerinin örgün öğretimde 2004 yılında kaldırılmış olması olarak da açıklanabilir. Türkçenin eğitim sisteminde ve dolayısıyla resmî kurumlarda karşılığının olmaması, Türkçeye ilgisi olan Türk kökenliler için de engelleyici bir unsur oluşturmaktadır. Çift dilli bireylerin çocukluk döneminde Hollanda edebiyatının yanı sıra Türk edebiyatına da maruz kalmalarının onların bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerinin sağlıklı ilerlemesi için gerekli olduğu birçok akademik araştırmada kanıtlanmışken, yüzde 25'i aşkın göçmen kökenliye ev sahipliği yapan Hollanda'da ana dil

eğitimi hâlen olması gereken yeri almamıştır.

Son yıllarda bir grup gönüllü tarafından Türk kökenli çocuklara Türkçe eğitimi çalışmaları yürüten Tulip Enstitüsü, Hollanda Türk toplumunun üyeleri ile birlikte Utrecht, Amsterdam ve Lahey şehirlerindeki belediye kütüphaneleri ile iş birliği yaparak kütüphanelerdeki Türkçe çocuk hikâye kitaplıklarını yenileyerek Türkçe çocuk edebiyatına ulaşılabilirliği artırmıştır. Bu kitaplıklarda Türk kökenli yazarların çocuk kitapları da Hollanda'da Türkçe çocuk edebiyatına böylelikle daha anlamlı katkı sunmaktadır ve daha çok eserin yazılması için fırsat sunmaktadır. Edebiyata ilginin çocukluk döneminde başlaması ile Hollanda'daki Türk edebiyatının geleceği hakkında daha umut dolu bahsetmemiz böylece mümkün olacaktır. Hollanda'da Türk diasporasının 60. yılını kutlamak amacıyla Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın Rotterdam'da yaptığı programda dördüncü nesilden 12 yaşındaki İkra Pala'nın kürsüde "bu konuşmayı Türkçe yapabildiğim için çok mutluyum" ifadesi de Türkçenin 60 yılın ardından Hollanda Türk toplumunda hâlen kıymetli bir yerinin olduğunun değerli bir göstergesidir.



MERYEM ÖZDEMİR

Hollanda-Nijmegen



BELÇİKA'YA GÖÇÜN 60. YILINDA TÜRK EDEBİYATI

BÜŞRA AKYÜZ TUNÇ

Edebiyat, toplumsal değişimleri ve gerçeklikleri yansıtan dinamik bir alandır; göç de bu unsurlardan biri olarak önemli bir yer tutar. Göç hem bireylerin hem de toplulukların yaşamlarında derin etkiler bırakırken edebî eserlerde farklı boyutlarıyla ele alınır. Edebî metinlerde göç, bir olgu olarak tasvir edilebileceği gibi göçmen edebiyatı ve kültürlerarası edebiyat gibi daha özel alt türler de gelişir. Göç, insanlık tarihi boyunca var olan bir durumdur. Alışılmış yaşam alanlarının terk edilmesi, yeni diyarlarda var olma çabası, bireylerin içsel ve toplumsal mücadelelerini ortaya koyar. Edebî eserler, bu süreci anlatırken göçün nedenleri, zorlukları ve göçmenlerin yaşadığı kimlik

bunalımlarını derinlemesine işler. Yazarlar, kendi göç hikâyelerini ve yaşadıkları deneyimleri paylaşarak bu sürecin tanıklığını aktarır.

“Göç Edebiyatı, Bir Tanıklık Edebiyatıdır”

Göç edebiyatı, aslında geniş anlamda bir “tanıklık edebiyatı”dır; zira metinler, göç deneyimlerini ve bu süreçte yaşananları aktararak okuyucuya farklı perspektifler sunar. Bu tanıklıklar, bireylerin hikâyelerini çoğaltır ve evrensel bir deneyim alanı oluşturur. Yazma eylemi, bu tanıklıkların bir araya gelmesiyle zenginleşir; tanıklık ile kurgu arasındaki etkileşim, metnin dinamiğini belirler. Nihayetinde göç edebiyatı, bireysel ve toplumsal ha-

fızayı bir araya getirerek okura yalnızca göç sürecini anlatmakla kalmaz, aynı zamanda insan deneyiminin karmaşıklığını ve derinliğini hissettirir. Edebiyat, bu bağlamda, göçmenlerin sesini duyurmak ve onların hikâyelerini yaşatmak için vazgeçilmez bir alandır.

Göç ve edebiyat arasındaki ilişki, bireylerin yaşadığı derin duygusal deneyimleri ve sosyal gerçeklikleri yansıtır. Göç, insanların sadece fiziksel olarak yer değiştirmesini değil, aynı zamanda kimliklerini, kültürlerini ve toplumsal bağlarını da sorgulamalarını sağlar. Bu süreçte hasret ve umut, edebiyatın en güçlü temalarından biri hâline gelir. Hasret, göç eden kişinin yurdundan uzakta geçir-



60 YILDA KUŞAKTAN KUŞAĞA BELÇİKA'DA TÜRK DİASPORASI
VAN GENERATIE OP GENERATIE: 60 JAAR TURKSE DIASPORA IN BELGIË
DE GENERATION EN GENERATION: LES 60 ANS DE LA DIASPORA TURQUE EN BELGIQUE

diği zamanla derinleşir. Bu duygu, yazılan eserlerde genellikle melankoli, kayıp ve özlem gibi imgelerle tasvir edilir. Yazarlar, yurtlarına olan özlemlerini kelimelerle ifade ederek, okuyucularına bu acıyı hissettirmeye çalışır. Bu bağlamda, göç hikâyeleri, yurt dışındaki yaşamın zorlukları ve kayıplarla dolu bir gerçekliği aktarırken, aynı zamanda bu acının nasıl bir direniş aracı hâline geldiğini de gösterir.

Burada umudun rolü, göç eden bireyin geleceğe dair taşıdığı beklentileri ve hayalleri simgelemektir. Yazarlar, köklerinden uzakta olsalar da geri dönme hayallerini ve ait olma duygusunu eserlerinde işlerler. Bu umut, sadece bireysel bir beklenti değil, aynı zamanda

toplumsal bir dayanışmanın ve yeniden doğuşun sembolü hâline gelir. Edebiyat, bu umutları güçlendirirken göç edenlerin seslerini de duyurur. Göç ve edebiyat ilişkisi, hasret ve umut ekseninde şekillenirken bireylerin kimlik arayışlarını, toplumsal bağlarını ve insanlık hâlleriyle kurdukları bağı derinleştirir. Edebiyat, bu deneyimlerin ve duyguların aktarılması için güçlü bir araç olarak işlev görür.

Edebiyat “Öteki”nin Sesini Duyurmanın Bir Yoludur

Göç eden ya da göç konusu işleyen yazarların eserlerinde, kendilerine kelimelerden yeni bir vatan inşa ettiklerine şahit oluru ki bu onların içsel dünyalarının ve toplumsal gerçeklikleri-

nin bir yansımasıdır. Edebiyat, göçmenlerin yaşadığı karmaşık duyguların, kimlik arayışlarının ve kültürel çatışmaların aktarılması için güçlü bir mecra sunar. Göç, bireyleri “öteki” olarak tanımlarken, edebiyat bu “öteki”nin sesini duyurmanın bir yolu hâline gelir.

Günümüzde göçmenler, yasal olarak genellikle belirsizlikler ve hak ihlalleri ile karşı karşıya kalırken edebiyat bu zorlukların üstesinden gelmek için bir dil, bir kimlik ve bir aidiyet hissi yaratır. Yazınsal eserler; dilsizleşen, marjinalleşen bireylerin yaşadığı araftalık durumunu dile getirerek bu bireylerin varoluşsal mücadelelerini görünür kılar. Edebiyat, onların sesini ve hikâyesini, kaybettikleri

bağları yeniden inşa etme aracı olarak işler. Ayrıca, edebiyatın sunduğu bu yeni dil olanağı, göçmenlerin kendilerini ifade etmesine, deneyimlerini aktarabilmesine ve toplumda bir yer edinmesine yardımcı olur. Göç ve edebiyat ilişkisi, sadece bireysel hikâyelerin aktarımı değil, aynı zamanda kolektif bir belleğin ve dayanışmanın inşasıdır. Edebiyat, göçmenlerin yaşadığı zorlukları, hayal kırıklıklarını ve umutlarını harmanlayarak, okuyuculara evrensel bir deneyim sunar. Neticede edebiyat; göç ve göçmenlik olgusunu derinlemesine anlamak için kritik bir araçtır. Göçmenlerin varoluşsal mücadelesini, kimliklerini ve kültürel miraslarını sürdürebilmeleri adına edebiyat hem bir direniş alanı hem de bir bağ kurma aracı olarak işlev görür. Bu bağlamda, göç ve edebiyat ilişkisi, toplumsal hafızayı şekillendiren, ötekileştirilenlerin sesini yükselten ve insan deneyimini zenginleştiren bir dinamik olarak karşımıza çıkar.

Belçika'ya Göçün Panoraması

1960 yılında Türkiye'den Avrupa'ya iş gücü göçüne imkân tanıyan anlaşmalar imzalanmış, bu doğrultuda 1964 yılında Türkiye-Belçika arasında imzalanan iş gücü anlaşmasına dayanarak binlerce işçi Belçika'ya gelmiştir. Anlaşma, belli başlı sanayi kollarındaki iş gücü açığını gidermek amacını gütmüştür. Belçika'ya ilk gelen işçilerin büyük çoğunluğu maden

ocaklarında çalışmıştır. İşsizlik, yoksulluk, düşük gelir ve sosyal olanakların yetersizliği gibi sebeplerle toprağını terk edip gurbetin yolunu tutan göçmenler, gittikleri ülkelerde bir taraftan üretime katkı sağlarken diğer taraftan siyasal, sosyal, kültürel ve dinsel kimliklerini kazanabilmek için mücadele etmiştir.

Belçika'ya gelen ilk nesil Türk işçileri; Anadolu'nun farklı köylerinden gelen ve Anadolu kültürüyle yetişen, gelenek ve göreneklerine bağlı kişilerden oluşur. Türk işçiler Türkiye'den yola çıkarken yanlarına yalnızca eşya dolu bavullarını değil, millî ve dinî değerlerini de almıştır. Göç hareketliliği sadece işçilerin Belçika'ya gitmesiyle sonuçlanmamış aynı zamanda bu vesileyle kültürümüzün belli başlı unsurları da bu ülkeye taşınmıştır. Örneğin, Türk işçiler memleket ve aile hasretini dindirmek için yanlarına aldıkları kaset ve plaklardan yayılan halk ezgilerinde derman aramışlardır. İlerleyen yıllarda aralarından kendi ezgilerini yazarlar ve seslendirenler de çıkmıştır. Yaşadıkları zorlukları, uyum sorunlarını, vatan ve aile özlemini yetenekleri doğrultusunda bir kısmı saza ve söze dökerken bir kısmı da şiir ve kısa öyküler yazarak Belçikalılara seslerini duyurmaya ve kültürler arası bir iletişim kurmaya çalışmıştır.

Fatma Ahsen Turan'ın *Sazın ve Sözü'nün Sultanları, Belçika'da Yaşayan Halk Şairleri* kitabında

göç hareketliliğiyle Belçika'ya gelen, burada geçirdiği yıllarda sazını elinden sözünü dilinden düşürmeyen pek çok ozanın ismi yer alır.

Birinci nesil için Belçika "gurbet ve yaban" anlamlarına gelir. Hep bir geri dönme hayaliyle giden işçilerin çoğu Belçika'da yerleşik hayata geçer. Belçika'ya işçi göçünün sosyolojik etkileri edebiyata da yansır. Göçün ve göçmenin geçirdiği aşamalar çeşitli bağlamlarla eserlere aktarılır. Ana vatan-dan ayrılık, hasret, ait olmama duygusu, umut, belirsizlik ve endişe Belçikalı Türklerin edebî yazınlarını şekillendirir. Fakat dil bilmemek, ağır şartlarda çalışmak, çocukların eğitim sorunları, yabancı düşmanlığına maruz kalmak gibi farklı mecralarda yaşanan sıkıntılar da edebî eserlere konu olur. İlk gelen göçmen yazarların ortak noktası, eserlerinin gözleme dayalı otobiyografik özellikler taşımasıdır. Fakat ikinci kuşak yazarlar, yani Belçika'da yetişen ilk neslin çocukları dil sorununu aşmış ve kendilerini daha iyi ifade edebilmişlerdir. Sonucunda da yasal olarak sahip oldukları hakları öğrenmiş, memleket özlemini arkalarında bırakmış ve kendi yaşam biçimleri kurmaya yönelmişlerdir. İkinci nesil genelde düz yazı şeklinde iki kültürü sentezleyen eserler vermiş, her iki kültürün özelliklerini taşıdıkları için nereye ait olduklarını sorgulamaya başlamışlardır. Nihayetinde

Belçika’da doğan ve büyüyen üçüncü kuşak ise kendini “yerli” olarak görmeye başlamış, kalıpların dışına çıkarak eserlerini Flamanca ya da Fransızca yazmaya başlamıştır.

Belçika’daki Göçmen Edebiyatı, Zorlukların ve Umutların Bir Aynası

Edebiyat hem toplumdan etkilenen hem de toplumu etkileyen kültür öğelerinden biridir. Sosyal yapının gelişmesine katkıda bulunurken toplumu oluşturan değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında da aracı olur. Edebiyatın toplumsal bilincin canlı tutulmasında rolü büyüktür. Belçika’ya gelen Türkler yeni bir kültür içinde kaybolmamak için tüm gayretleriyle kültürlerine sahip çıkmaya çalışmış; dernekler kurmuş, camiler inşa etmiş ve eğitim merkezleri açmıştır. Belçika’da Türk kültürünü ve edebiyatını yaşatmak maksadıyla Türkçe edebiyat dergisi girişiminde bulunulmasa da derneklerin Türk edebiyatı geceleri düzenlediği ve Belçikalı Türkleri, Türkçe yazmaya teşvik amaçlı ödüllü yarışmalar organize ettiği bilinmektedir.

Türkiye’den olduğu kadar Kuzey Afrika’dan da Belçika’ya işçi göçü yaşanmıştır. Türk yazarların yanı sıra Faslı yazarlar da Belçika’daki yazın dünyasında yer almıştır. 1980 yılında, göç eden topluluklara özgü doğan göçmen edebiyatı Belçika’da kültürlerarası diyalogun zenginleşmesine katkıda bulu-

nur. Toplumsal dinamiklerin daha iyi anlaşılmasını teşvik ederken göçmenlerin gerçekleri konusunda kamuoyunun farkındalığını artırmakta ve stereotipleri yıkmaktadır. Belçika’daki göçmen edebiyatının kimlik, entegrasyon, nostalji, kültürel çatışmalar ve günlük mücadeleler gibi temaların ele alındığı göçmen topluluklarının deneyimlerinin zengin ve çeşitli bir yansıması olduğunu ifade edebiliriz. Belçika; Türkler, Kuzey Afrikalılar, Kongolular ve Romanlar dâhil olmak üzere farklı göç dalgalarından yazarlara ev sahipliği yapmaktadır. Bu toplulukların her biri, Belçika edebiyat ortamını zenginleştiren hikâyeler yazmaktadır. Kısacası Belçika’daki göçmen edebiyatı, göçmen topluluklarının zorluklarının ve umutlarının bir aynasıdır ve daha kapsayıcı bir toplum inşa etmede kilit rol oynar.

İlk nesilde Türkçe edebî eserler ortaya konulurken, Belçika’da doğup büyüyen nesillerde böyle bir çabanın olmadığı gözlemlenmiştir. Yeni neslin daha çok bulundukları ülkenin kabul görmüş dilleriyle düşünüp hareket ettikleri ve bulundukları ülkede kabul görmenin yolunun o ülkenin diline iyi hâkimiyet kurmaktan geçtiğini düşündükleri bilinmektedir. Bu durum, göçmen kökenli gençlerin hâlen bir varoluş mücadelesi içinde kendilerini öz kimlikleriyle bulundukları topluma kabul ettirme çabasından kaynaklanır. Belçikalı Türk aileler çocukları

ile evde yeteri kadar Türkçe iletişim kurmamakta ve çocuklarının Türkçe konuşmalarının yabancı dil becerilerine zarar vereceğini, eğitim ve mesleki hayatlarını olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir. Türkçenin canlı tutulması ve yeni nesillere aktarılması için donanımlı kurumların ve öğretmenlerin önemi kadar ailelerin Türkçe dersleri konusunda ihtimamı ve ısrarı da önem arz etmektedir. Çocukların dilsel becerilerini sağlıklı bir şekilde geliştirilebilmeleri ve tamamlayabilmeleri için çocukluk döneminde hem ülke edebiyatına hem de Türk edebiyatına maruz kalmaları mühimdir. Dil, dolayısıyla edebiyat, yaşam alanlarıyla bütünleştirilmezse Belçika’da Türk edebiyatının gelişmesine imkân olmayacaktır. Edebiyata ilginin çocukluk döneminde başlatılması, Belçika’da Türk edebiyatının geleceği hakkında daha umut dolu sözler sarf etmemizi mümkün kılacaktır. Belçika’daki Türk toplumunun bu konuda atacağı adımlar, Türkçenin yeni nesiller nezdindeki geleceği için önem teşkil etmektedir.



BÜŞRA AKYÜZ TUNÇ

Fransa – Paris

HOLLANDA VE BELÇİKA'DAKİ TÜRK EDEBİYATI SÖYLEŞİLERİ



Yuseyrenur Yılmaz-Hollanda

2001 yılında Hollanda'nın Lahey (Den Haag) şehrinde dünyaya geldi. Orta Doğu bilimleri Lisansını, Türk dili ve kültürü alanında onur derecesiyle tamamladı. Şu anda Leiden Üniversitesi'nde Orta Doğu Bilimleri ve Utrecht Üniversitesi'nde Çokdillilik ve Dil Edinimi alanında yüksek lisans yapmakta. 2018 yılında uluslararası "Spot On Young Poets Wintarnachten Literature Festival"de, 2017 yılında lise-ler arası şiir yarışmasında dereceye giren şiirini sundu. Bu şiirini Den Haag FM'de seslendirdi. 2022 yılında "El Hizra Edebiyat Ödülü"nde Longlist adayları arasında yer aldı.

1. Okuduğunuz bölüm nedir? Neden edebiyatla hatta Türk edebiyatıyla ilgileniyorsunuz?

Selam, ben Yuseyrenur. Orta Doğu bilimleri ve çok dillilik ve dil edinimi alanlarında yüksek lisans yapıyorum. Genel anlamda liseye kadar edebiyatla olan bağım Hollandaca kitaplar okumaktan ibaretti. Ancak bu eserlerin bana yeterince hitap etmediğini anladığımda Türk edebiyatına meylettim. Geriye dönüp baktığımda, bu yolculuğa oldukça basit eserlerle başladığımı fark ediyorum. Fakat dil olarak hazmetmesi kolay oldukları için zamanla daha değerli isimler okurken buldum kendimi. Bu gelişim yazılarıma da yansıdı.

Türk edebiyatı hayat yolculuğumun en önemli parçası. Okuduğum eserler ve kaleme döktüklerim önemli duraklar gibi nefes almamı, her seferinde daha güzel yollara yönelmemi ve ilerlememi sağlıyor.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Bu konuyu işliyorsunuz, yoksa uzak kalmayı mı tercih ediyorsunuz? Neden?

Her ne kadar yazılarımda göç konusunu açıkça işlemiyor olsam da dikkatli bakarsanız küçük detaylarda bu konunun izlerini bulabilirsiniz. Öz geçmişim ile gurur duyup onu bir zenginlik olarak kabul ediyorum. Fakat

bu konunun aynı zamanda çok hassas olduğunu düşünüyorum. Nitekim beraberinde getirdiği bir gariplik, arada kalmışlık vardır. Bunlardan olumsuz yönleriyle bahsederken, bana güzel bir gelecek bahşetmek üzere sınırları aşmış olan büyüklerime nankörlük etmekten çekiniyor, göç geçmişimin getirdiği zenginlikleri göremeyip potansiyelimi engellemekten korkuyorum.

Göç meselesine daha çok akademik yazı ve araştırmalarımdaya yer verdiğim söylenebilir. Örneğin lisans tezimin Hollanda'daki Uygur dernekleri ve aktivistleri ile Hollanda basını arasındaki iletişim ile ilgiliydi. Yüksek lisans tezimin konusu ise: 60'lı ve 70'li yıllarda Hollanda'ya gelen göçmen işçilerin deneyim ve duyguları ve bunun ikinci nesle aktarımıyla beraber kimlik oluşumlarına etkisi. Akademide göçün beraberinde getirdiği duygusal faktörü bastırmak daha kolaydır. Fakat gelecekte bu gözlem ve analizlerden kazandığım birikimi edebî yazılarıma da yansıtmak istiyorum. Bunun için henüz biraz zamana ihtiyacım olduğu kanaatindeyim.

3. Yurt dışında doğup-büyüyen veya birkaç yıl önce buraya gelen bir yazar olarak, “aidiyet” kavramı ne ifade ediyor sizin için? Dil burada nasıl bir etken?

Aidiyet kavramının benim için ne ifade ettiğini Desiderius Erasmus'un şu iki sözüyle özetleyebilirim: “Waar ik mij goed voel ben ik thuis” – “Kendimi iyi hissettiğim yer, evimdir” ve “Heel de wereld is mijn vaderland” – “Bütün dünya benim vatanımdır.”

Rönesans hümanizminin önemli bir temsilcisi olan Erasmus burada insanların kendilerini dünya vatanı olarak görmelerinin önemini vurgulamak istiyor. Bunu Türk-Müslüman kimliğinin karşısına koyduğumuzda benzerlikler görebiliriz: evrensellik, kardeşlik ve göç.

Bu bağlamda aidiyet bana göre bir mekân ile sınırlanamaz; bu insanın potansiyelini kısıtlayabilir. Kişi kendisini iyi hissettiği herhangi bir yere karşı aidiyet duygusu geliştirebilir – ki bu insani ilişkiler için gereklidir. Bu noktada dil faktörünün çok önemli ve etkili olduğunu düşünüyorum. Çünkü dil insanın aidiyet duygusunu besler ve güçlendirir. Bu bağlamda “Bir lisan bir insan” atasözü çok kıymetlidir. Farklı insanlar kişiyi hem mecazi hem de gerçek anlamda farklı

dillerle tanıştırır. Bu durumun tersi de mümkündür. Yenilikler ise kişinin dünyasını genişleterek kendini ait hissettiği yerlerin çoğalmasını sağlar.

4. Hollanda'da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Hollanda'nın dingin, düzenli ve disiplinli yapısı yazılarımda duygu ve düşüncelerimi daha rahat ve dengeli aktarmamı sağlıyor.

5. Edebiyatınızda Hollanda'nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıttıyorsunuz?

Hollanda, diğer Avrupa ülkelerine kıyasla çok kültürlülüğü ve göçmen işçileri hoş karşılamasıyla ünlüdür. Bu sebeple çevrem oldukça renkli hatta birçok farklı ırk ve görüşe sahip insanlarla etkileşim içerisinde olduğumu söyleyebilirim. En büyük ilham kaynağım farklı insanları tanımak ve onlara karşı duyduğum empati. Örneğin; onların kültür ve yaşantılarına dair bir şeyler bilmek, bunu kendi hayal dünyamda uyarlayıp bir öyküye dönüştürmemi sağlıyor. Böylece tanıdığım diğer kimlikler de eserlerime şekil veriyor.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz / ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Metinlerimi âdeta bir solukta yazıyorum. Öykü Atölyesi'nde Naime Erkovan Hocamızın tavsiyesi benim için çok etkili oldu: “Metninize dair bir planınız olsun.” Önce kafamda öykümün tasarımı yapar bunu giriş, gelişme ve sonuç olarak o an aklıma gelen detaylarla birlikte kâğıda dökerim. Ardından günlük hayatımda bana ilham kaynağı olan, ormandan sınıf ortamına kadar varan mekânlarda gördüğüm, duyduğum ve hissettiklerimle öykümü zenginleştirmeye çalışırım. Buna bağlı olarak bazen ses kayıtları da yapar, o an gelen duygunun yazılarıma yön vermesine izin veririm.

Kısacası metinlerimin planını oluşturduktan sonra basit olaylar bile ilham kaynağı olabiliyor. Örneğin peronda beklerken rüzgârla devrilen bisiklet öykümün ana zeminini oluşturabiliyor.

7. Yurt dışında doğup-büyümüş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Şimdi geriye baktığımda amatörce başladığım bu yolculukta artık daha emin adımlarla yürüyorum. Üniversitenin ilk yılında “Creative Writing” adında serbest bir derse katıldım. O dönemde hocamız Hollandaca çocuk kitapları yazan bir konuk yazardı. Ödevlerden birkaç örnek: “Vincent van Gogh’un Yatak Odası veya Yıldızlı Gece tablolarından birini seç ve bunu en fazla bir A4 sayfası olacak şekilde betimle,” “Genç kendine yaz,” ve “Vedalaşmak zorunda olduğun bir nesneye kısa bir mektup yaz.” Aldığım geri bildirim yazılarımın çok özgün olduğuydu. Ancak Hollanda’da ne zamandır yaşadığım sorulunca bir gerçeğin farkına varmıştım. Göç geçmişim dil kullanımına yansıyor, Hollanda dili yazılarıma katmak istediğim duygu ve fikirleri aktarmam için yetersiz kalıyordu.

Kişi istediği kadar yaratıcı olsa da aktarımı düzgün olmadığında bu eserlerinin kalitesini etkileyebiliyor. Kendi tarzına sahip olmak elbette önemli, ancak bu tek başına yeterli değil. Aktarımının düzgün ve anlaşılır bir dille olması da önemlidir.

Liseden sonra artan Türkçe okumalarım bu dilde düşünme ve yazma becerilerimi artırdı. Son senelerde ana dilimi sağlamca kavramamın diğer dillere olumlu yönde yansıdığını görüyorum.

Yazarlıkta yol kat etmek istiyorsan hem önünde hem yanında biri olmalı. Önünde dünyaca tanınmış ve değer görmüş kaliteli eserler, yanında ise sana bulunduğun noktayı ve nasıl ilerleyebileceğini gösterecek bir rehber. Bunun için önce korkunu yenip yazılarını profesyonel birilerine okutmaya cesaret etmelisin. Ancak bu şekilde içindeki cevher doğru bir biçimde yansıyabilir.

Tavsiye edebileceğim bir diğer unsur: Eski yazılardan vazgeçebilmek. Yazı defterlerim genelde eksik sayfalardan oluşmaktadır. Önceden karaladıklarımı çıkararak yenilerini etkilemelerine izin vermiyorum. Herkesin mutlaka hoşuna giden veya beğenmediği yazıları vardır. Yazarlık hiç bitmeyecek olan, sınırsız gelişim sürecidir. Zihinde yeni ve farklı ifadelerle yer açmak bunun önemli bir parçasıdır.



Sinan Ateş-Hollanda

2002 yılında Amsterdam’da doğdu. Liseye kadar Amsterdam’da eğitim gördükten sonra 2019 yılında Diyanet İşleri Başkanlığının Uluslararası İlahiyat Programı kapsamında Ankara’ya geldi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 4. Sınıfta eğitimini tamamlamakla meşgul. Bunun yanında ney üflemek ve yazmak başlıca ilgi alanları.

1. Mesleğiniz nedir? Neden bu mesleğin yanı sıra edebiyatla, hatta Türk edebiyatıyla ilgileniyorsunuz?

Mesleğim öğrenmektir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde 4. Sınıf öğrencisiyim. Hayatımın büyük kısmını gurbette geçirmeme rağmen Türk edebiyatıyla oldukça haşır neşirim. Babam ve arkadaşlarının “Divan edebiyatı” adında bir mecmuaları vardı. Daha sonra değişip “Edebiyat meclisi” ismini aldı. Ara ara toplanıp edebi, yâd ederlerdi. Ben de naçizane onlara katılıp bir şeyler yakalamaya çalışırdım. Çokça şiirler dinler ve ezberlerdim.

Türkiye’ye geldiğimde bu programa tabi olmuş benim gibi gençlerden en büyük farkım Türkçeye aşinalığımdı. Kendimi bu alanda geliştirmek için kendimce ne olduğumu bilmediğim bir şeyler yazmaya başladım. Osmanlı Türkçesi eğitimi aldım. Fakülte de “yaratıcı yazma” isimli alan dışı dersini seçtim ve yazı yazmaya dair bilgi biriktirdim. Daha sonrasında YTB ve çok değerli Abdurrahim Karadeniz hocam ile tanıştım. Benim gibi birkaç uluslararası

öğrenci ile ders görmeye başladık. Hocamın derslerinden bana kalanlar arasında en belirgin “Yazı yazmak çıkarma işlemi yapmak (silgiyle yazılmak) gibi bir şeydir...” sözü vardır. Hocamızın vesilesiyle Telve için yazılar yazıp göndermeye başladım ve serüvenim tam anlamıyla burada başladı.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Bu konuyu işliyor musunuz, yoksa uzak kalmayı mı tercih ediyorsunuz? Neden?

Yazılarımda göç meselesini özellikle ele almıyorum, fakat izlerini taşıdığım kesindir. Bu meseleyi bizden önceki nesillerin yaşadığını belirtmek gerekiyor. Biz, burada doğup büyüyenler ise, asimile olmamak ve dinimizi kaybetmemek için bu göçün devamıyız. Bizden önceki nesillerin göçünü dinleyip hayatımıza alıyoruz. Örneğin bir gurbetçi hayatı yaşıyoruz. Türkiye’de “Alamancı”, Avrupa’da Türk’üz. Yıl boyu dört gözle bir ayıcık da olsa aslımıza dönmeyi beklemek nedir en iyi bilenlerdeniz. Ezan ve selâ seslerinden mahrum kalmış bir nesiliz. Yani, demem o ki: İzleri muhakkak bir yerlerde beliriyordu.

3. Yurt dışında doğup-büyüyen veya birkaç yıl önce buraya gelen bir yazar olarak, “aidiyet” kavramı sizin için ne ifade ediyor? Dil burada nasıl bir etken?

Aidiyet kavramı benim içim çok muallakta kaldığım bir kavramdır. Az önce bahsettiğim gibi Türkiye’de “Almancı”, Avrupa’da Türk gözüyle bakılması insanı oldukça muallakta bırakıyor. Ruhuyla ve diliyle ülkesine bağlı bir gencim. Doğduğum ve büyüdüğüm yerler farklı, özüm diye sevdiğim Türkiye’nin yeri farklıdır. Dil bu anlamda çok büyük bir etkindir. Türkçemizin edebî yönü oldukça zengin olması duygularımızı en güzel şekilde karşıya yansıtabilmemizi sağlıyor.

4. Hollanda’da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Muhakkak! Amsterdam’da doğup büyümüş biri olarak, kaos ve kalabalık ortamlara çok alışığım. Her yerin rengarenk ve farklı ırklardan insanlar ile dolu olması benim çok hoşuma gidiyor. Farklılık bizlere zenginlik katıyor. Her yönden bakmayı öğreniyorsun. Bunun yanında bir de asimile olma ihtimalinden ötürü özüne çok sadık kalmaya çalışıyorsun. Bu da yazarlığına oldukça katkıda bulunuyor.

5. Hollanda’nın kültürel ve sosyal dokusunu edebiyatınıza nasıl yansıtıyorsunuz?

Edebiyatımdan ziyade fakülte sınavlarımda çok kullanışlı olduğunu söyleyebilirim. Gülümsemenin sünnet olduğuna dair bir yazı yazdığım taktirde, Hollanda değince aklıma yanımdan geçerken mutlu şekilde “Goedemorgen” deşip gülümseyen yaşlı insanlar geldiğini yazarım.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz / ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Yolculukta yazı yazmayı çok severim. Kulaklıklarımı takıp, içimi dökerim. Bunun dışında yalnızken akşam vakitlerinde yazmayı severim. Hayatın meşakkati dinmiş, sağdan sola koşuşturmalar bitmiş ve insan özüne dönmüş oluyor.

7. Yurt dışında doğup-büyümüş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Bolca okuyup, edebiyatla hemhâl olsunlar. Bizim gibi yurt dışında doğup-büyümüş gençlerin en büyük engeli kelime haznesidir. Bolca okumak bunu geliştirecektir. Kelime haznemiz kadar düşünebiliriz. Bende olmayan bir kelimenin hayalini kurmak veyahut duygusunu ifade etmek zor olacaktır. Bunun yanıdan muhakkak yaşlılar ile muhabbeti ziyadeleştirsinler. Onları dinleyip istifade etmeye çalışsınlar.



Zeynep Zuhal Kılınç-Belçika

Zeynep Zuhal Kılınç, 1991 yılında Belçika'nın Genk şehrinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini burada bitirdi, yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından düzenlenen edebiyat yarışmasında kitap desteği ödülüne layık görüldü ve bu vesileyle ilk kitabı *Mavi Defter* yayımlandı. 2024 yılında ikinci kitabı *Dünyadan Düşenler* yayımlandı. Yazar, felsefe ve psikolojiye ilgili olup Vrije Universiteit Brussel (VUB)'de ahlak felsefesi alanında dersler aldı. Fotoğraf alanında da kendisini geliştirmeye çalışan yazar, İstanbul ve Londra gibi şehirlerde fotoğraf üzerine araştırmalar yapmış olup "İnsan ve inanç" başlığı altında bir çalışmanın temelini atmaya hazırlanmaktadır.

1. Okuduğunuz bölüm ve mesleğiniz nedir? Neden edebiyatla hatta Türk edebiyatıyla ilgileniyorsunuz?

2017 yılında İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldum. Belçika'da din görevlisi olarak çalışıyorum. Bunun yanı sıra yazarlık yapıyorum. Öykü ve şiir alanlarında yazılar yazıyorum. 2019 yılında *Mavi Defter* isiminde bir öykü kitabım yayımlandı.

"Dil varlığın evidir" diyen Martin Heidegger'in düşüncesini paylaşıyorum. Belçika'da doğup büyümeme rağmen Türkçe benim varlık dilim oldu. Kendimi en iyi şekilde Türkçede ifade ettim ve kelime dağarcığımı zenginleştirip geliştirmek için çok

okudum. Türkçedeki kelimelerin ifade gücünden etkilenmekle birlikte, dilin sahip olduğu fikrî arka plan da Türk edebiyatına yönelmeme sebep oldu.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Bu konuyu işliyor musunuz, yoksa uzak kalmayı mı tercih ediyorsunuz? Neden?

Göç meselesi genelde Avrupa'da yaşayan gurbetçilerin temel sorunu olduğu için bu alanda çok yazılar yazıldı. Benim için göç yalnızca bir insanın bir yerden bir yere gitmesi değil, doğup büyüdüğü yabancı topraklarda kendi olarak var kalabilme sorunsalı ve mücadelesidir aynı zamanda. Dolayısıyla Belçika'da yaşayan üçüncü kuşak bir gurbetçi olarak elbette göç konusuna değinmeye çalışıyorum. Ancak bunu yaparken sadece dil ve kimlik problematiği üzerinde durmuyorum. Öykülerimde psikolojik olarak karakterleri kişilik krizi yaşayan bireyler olarak da yansıtmaya çalışıyorum. Olayları sadece bir gurbetçinin gözünden değil, örneğin bir Belçikalının penceresinden de sunmaya çalışıyorum. Fakat şunu da belirtmeliyim ki, Belçika'da yaşıyorum diye illa göç üzerinde durmam gerektiğini düşünmüyorum. Yeri geldikçe bu tür konuları eserlerimde işlemeye çalışıyorum sadece.

3. Yurt dışında doğup-büyüyen veya birkaç yıl önce buraya gelen bir yazar olarak, sizin için "aidiyet" kavramı ne ifade ediyor? Dil burada nasıl bir etken?

Ait olmak bana göre bir yeri özümseyebilecek kadar içselleştirmek anlamına geliyor. Yurt dışında doğup büyüyen bir birey olarak Türkiye'ye asla tam olarak ait olamamıştım. Ancak eğitimim sebebiyle İstanbul'da geçirdiğim beş senelik süre içerisinde daha farklı bir bağ kurdum ülkemle.

Belçika'da ise durum daha farklıydı her zaman. Çünkü burada, her ne kadar Türkiye'de doğup yetişmemiş olsam da ailemden almış olduğum terbiye ve eğitim beni gelenek ve göreneklerimize bağlı kıldı. Aynı zamanda Türk dernekleri ve camilerinde hocalarımızın

Türkçe dilini özellikle kullanmaları beni çok etkilemişti. Türkiye'de bir Türk olarak kabul edilmeyip

“Almanci” veya “gurbetçi” olarak görülmenin aksine burada tam bir Türk kimliğine sahiptim. Yani aslında Belçikalıların yanında Türk kimliğimi tanıyor ve onu özümseyordum.

Dolayısıyla Belçika’da bir Belçikalı olmadım hiçbir zaman. Kendimi hep bir Türk olarak gördüm ve okumalarımı Türkçede yaptım, bir şeyler yazarken de kendi ana dilimde bunu yapmaya özen gösterdim. Bu sebeple Türkçenin verdiği bir aidiyet beni burada köklerime sıkıca bağladı.

4. Belçika’da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Hayata bakışımızın yazarlık alanında önemli bir yere sahip olduğu kanaatindeyim. Hiç kimse bir şeyleri fark etmeden yazı yazamaz. Yazdıklarımızın birilerinin aklına, ruhuna ve kalbine dokunabilmesi için önce bizim bir şeyleri görüp fark etmemiz gerekiyor. Elbette ki mekânların da bir ruhu ve aurası var. Bu sebeple, yaşadığınız ülke kaderiniz oluyor ve siz örneğin Belçika’nın ikliminden tutun sosyal yapısına varıncaya dek birtakım şeylerden etkileniyorsunuz. Çevresine ve hayata karşı kayıtsız kalamayan ve iyi gözlemci olan bir yazar için Belçika’da yaşamak yazı hayatına birçok şey katacaktır şüphesiz.

Kendi açımdan Belçika’da yaşamamanın şöyle bir avantajı oldu yazılarıma; Türkiye’den buraya göç eden bir ailenin üçüncü kuşak üyesiyim. Dedemin ve babamın hikâyesiyle birlikte annemin buraya geliş serüvenini biliyorum. Belçikalıların Türklere karşı olan tutumlarının, Türklerin buraya ilk geldikleri zamandan bu yana nasıl evrildiğine şahit oldum. Aslında ilklere ve ilklerin tecrübelerine yakından gözlemci olmak, insanların psikolojisinin nasıl dönüştüğünü anlamak yazarlık hayatıma çok büyük bir katkı sağladı.

5. Edebiyatınızda Belçika’nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıttıyorsunuz?

Henüz açıktan bir şey yansıtmış değilim aslında. Öykü ve diğer yazılarımda daha çok dolaylı bir şekilde bir şeyleri dile getiriyorum.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz / ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Ben daha çok doğada yazmayı tercih ediyorum. Belçika’nın en güzel avantajlarından biri yeşillik ve ormanlık alanlarının çok olması. Trenle Brüksel’e giderken tren yolculuğu esnasında yazı yazmanın bana ilham verdiğini anladım. Yolculuk benim için en önemli ilham kaynağı. Bunun için özellikle İstanbul’a, Bursa’ya, İngiltere’ye ve İsviçre’ye gittim.

İsviçre’nin yeşilliği, İngiltere- Londra’nın kozmopolit yapısı, Bursa’nın ve İstanbul’un manevi yapıları beni yazmak için şevklendiren yerler olmuştur her zaman.

7. Yurt dışında doğup-büyümüş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Öncelikle iyi gözlem yapmaları gerektiğini, gözlem yaparken insanların iç dünyalarına, olayların farklı perspektiflerine odaklanmalarını tavsiye ederim.

Neyi yazmak istediklerini iyi bilmeleri gerekiyor, odaklanmak istedikleri noktalar neler ve bunu nasıl dile getireceklerine karar vermeleri gerekiyor. Dolayısıyla hangi alanda var olmak istiyorlar; öykü, şiir, deneme... Bunu saptadıktan sonra bu alanda okumalar yapmaları ve özellikle yurt dışında doğup büyümüş olmaları hasebiyle çift dilde okumalar yapmalarını salık veririm. Çünkü yazar her ne kadar Türk de olsa, yurt dışında yaşadığı ülkenin fikirlerini de alıyor. Bu iki dilde sıkışmamak için iki dili ve medeniyeti meczetmesi gerekiyor. Yani Belçika’da yaşıyorsam bir Hugo Claus’u bilmeliyim. Ama illa onun her kitabını okumak zorunda değilim bir kitabına göz atmış olmam beni kendi yaşadığım ülkedeki edebiyat düşüncesinde zengin kılar ve Türkçe ve Felemenkçe dilinde düşündüğüm zaman ortaya beni oluşturan diaspora edebiyatı çıkar.

Okumak ve yazı yazmaktan korkmasınlar...



Neslihan Akyol-Belçika

12 Ocak 1999 tarihinde Belçika'nın başkenti Brüksel'de doğdu. Üçüncü nesil Türklerin bir üyesi. 2023 yılında Université Libre de Bruxelles'den mezun oldu. Klinik psikolog ünvanına sahip olan yazarın "Belçika'da Doğup Büyüyen Türk'lerin İsimlerinin Arkasında Gizlenen Hikâyeler" başlıklı bir tezi mevcut. Şu an aynı üniversitede nöropsikoloji dalında ikinci bir yüksek lisans yapıyor. Gönüllü olarak birçok dernekte faaliyet gösteren Akyol; yazmayı, öğrenmeyi, keşfetmeyi ve doğayı çok seviyor. İnsanların iç dünyalarında yolculuk etmekten büyük keyif alıyor.

1. Okuduğunuz bölüm ve mesleğiniz nedir? Neden edebiyatla hatta Türk edebiyatıyla ilgileniyorsunuz?

Klinik psikoloğüm ve şu an ikinci uzmanlık alanı olarak nöropsikoloji üzerine eğitim alıyorum. Mesleğim yanı sıra Türk edebiyatıyla ilgileniyorum çünkü bu benim için bir yolculuk, bir kimlik meselesi. Mesleğimde insanlara kendi yolculuklarında eşlik ederken, edebiyat aracılığıyla edebiyatçıların yolculuklarına tanıklık ediyorum. Türk edebiyatıyla ilgileniyorum çünkü sık sık köklerime atıfta bulunuyor ve bu beni besliyor. İnsanı bir ağaç olarak görüyorum. Kökler ilk nesli temsil ederken; gövde ise bağlantıyı sağlayan ebeveynleri temsil eder. Yapraklar ve meyveler ise çocukları simgeler. Bu bağlamda ben, yapraklar ve meyveler oluyorum. Edebiyat, tüm bu unsurlar içinde kökler ve gövde seviyesinde yer alır çünkü ilk ve ikinci nesillerin katkılarını besler, zenginleştirir, hatırlatır ve daha

fazla bilgi ekler. Bu sürecin beni beslediğini ve her gün Belçikalı Türk Neslihan'ın, yani benim, kimliği-me yeni detaylar kattığını düşünüyorum.

2. Eserlerinizde göç meselesine yer veriyor musunuz? Bu konuyu işliyor musunuz, yoksa uzak kalmayı mı tercih ediyorsunuz? Neden?

Eserlerimde göç meselesine tabii ki yer veriyorum, çünkü bu konu benim hayatımın ayrılmaz bir parçası ve büyük bir etken. 60 sene önce göç etmiş bir dedenin ve anneannenin torunuyum. Onlar bu hikâyenin kahramanları olmasaydı, bugün bizim hikâyelerimiz çok farklı olurdu. Belçika'da doğup büyüdüm ama onların değerleriyle, annemle babamın bize aktardıklarıyla şekillendim ve büyüdüm. Bugün hem Türk kültürüne sahip olmak hem de Belçika kültürüne hâkim olmak büyük bir zenginlik. Eğer ki bugün kendimize has bir kültüre sahipsek, bu, birinci ve ikinci nesil sayesinde mümkün olmuştur. Bu yüzden bu konu hakkında yazmak ve üzerinde düşünmek benim için çok kıymetlidir; âdeta hazine gibidir. Çünkü bilinmeyen şeyler bizde eksik olur, lakin bilinen her detay kendi yapbozumuzu tamamlamaya yardımcı olur. Göç meselesini işlemek, aslında kendi yolculuğunu işlemektir. Kendi yaşamımız ve yaşantımız bir yana, valizimizde bir de 60 senelik bir hikâye taşıyoruz. Bunun farkında olmak, her neslin bir sonraki nesile neler kattığını veya katamadığını görmek, sonraki nesiller için gelişim açısından çok önemli. Bu meseleleri yazmak hem kendimiz hem de o nesli tanımayanlar ve tanıyamayacak olanlar için değerlidir.

3. Yurt dışında doğup büyüyen veya birkaç yıl önce buraya gelen bir yazar olarak, "aidiyet" kavramı sizin için ne ifade ediyor? Dil burada nasıl bir etken?

Aidiyet benim için "ait olmak" demek. Bu hissiyat değişken ve her insana özgüdür. Benim için ait olduğum yer, kendimi iyi hissettiğim yerdir. Ayakla-

rımın toprağa bastığında güvenli bir şekilde benliğimi gösterebildiğim yerdir aslında. Klinik psikolog olarak, aidiyet duygusunun bireyin ruh sağlığı üzerindeki etkilerini yakından gözlemleme fırsatım oluyor. Kişinin kendini iyi ve güvende hissettiği, benliğini özgürce ifade edebildiği yerler, aidiyet duygusunun güçlü olduğu yerlerdir. Bir ev düşünün, içerisinde iki kültür var ve sen her iki kültüre de kapını açmış ve misafirperver olmuşsun. Her biri sana kendi hediyesini getirmiştir. Bu hediyeler, evi süsleyen ve zenginleştiren unsurlardır. Aidiyet duygusu ise, bu evin içinde kendinle nasıl güzel bir şekilde yaşadığına ve bu hediyeleri nasıl değerlendirdiğine bağlıdır. Güzel bir hissiyattır ve rahat bir nefes aldırır çünkü köklenmemize, var olmamıza yardımcı olur.

Dil, aidiyetin önemli bir unsurudur. Dil, bir kültürün en temel taşlarından biridir ve kişinin kendini ifade etme, anlama ve anlaşılma biçimini doğrudan etkiler. Klinik psikolog olarak, dilin kişinin kimlik ve aidiyet duygusu üzerindeki etkisini sıkça gözlemlerim. Dil aracılığıyla hem kendi köklerime hem de içinde yaşadığım toplumun dinamiklerine bağlanıyorum. Türkçe, beni geçmişime ve ailemin değerlerine bağlarken, yaşadığım ülkenin dili de bana bulunduğum topluma entegre olma imkânı sağlar. Bu iki dilin varlığı, aidiyet hissimin bir yansımasıdır ve her iki dili de kullanarak, kimliğimin farklı yönlerini bir araya getirebilirim. Ayrıca, aidiyet duygusunun bireylerin psikolojik iyi oluşu üzerindeki etkisi büyüktür. Kendini bir yere ait hissetmek, insanın temel ihtiyaçlarından biridir. Psikolojik çalışmalarda, aidiyet duygusunun güçlü olduğu bireylerin, kendilerini daha huzurlu ve güvende hissettikleri gözlemlenir. Bu bağlamda, kültürel ve dilsel aidiyet, bireyin hem geçmişiyile hem de bulunduğu toplumla bağ kurmasına yardımcı olur ve bu da ruh sağlığı açısından önemli bir katkı sağlar.

4. Belçika’da yaşamak yazarlığınıza bir katkıda bulunuyor mu?

Belçika’da yaşamak yazarlığıma kesinlikle katkıda bulunuyor. Ortamlar, binalar, sokaklar, Belçikalı düşünürler ve ailemin göç hikâyesi hayata farklı bir gözlükle bakmamı sağlıyor. Türk kimliğimin yanında Belçikalı kimliğimin beni tamamladığını ve her konuda katkı sağladığını düşünüyorum. Benim yapbozum bu iki kültürden ibaret. Belçika ve diğer kültürler sayesinde Türk kültürüme bazı eklemeler yaptığımı düşünüyorum. Klinik psikolog olarak, farklı kültürlerle yaşamının ve bu kültürleri anlamının hem mesleki hem de yazarlık hayatımda büyük faydalarını görüyorum. Farklı kültürlerin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini gözlemlemek, yazılarımda derinlik ve zenginlik katıyor. Bu iki kültürün birleşimi hem kişisel hem de profesyonel anlamda beni besliyor ve ilham veriyor.

5. Edebiyatınızda Belçika’nın kültürel ve sosyal dokusunu nasıl yansıttıyorsunuz?

Belçika’nın başkenti Brüksel, kozmopolit bir şehir olduğu için kültürel bir çeşitlilik ve zenginlik sunuyor. Bu çeşitlilik sayesinde hayata farklı gözlüklerle bakmayı öğrendiğimi ve bunu edebiyatıma da yansıttığımı düşünüyorum. Göç, entegrasyon ve kültürel çatışmalar, sıkça düşündüğüm ve yazılarımda işlediğim konulardır.

Belçika’daki aile yapıları, günlük hayat ve iş yaşamı, sosyal dokunun bir parçası olarak ilgimi çeken konular arasında yer alıyor. Bu farklı yaşam tarzları, yazılarımda sıkça ele aldığım temalardan biridir. Ayrıca, stresli bir şehirde veya farklı bir aile yapısında mental sağlığımızı korumak adına neler yapılabileceği, bir uzman olarak üzerine düşündüğüm ve yazdığım önemli bir konudur.

İnsanın kendi kimliğini bulabilmesi için neler yapabileceği de ilgimi çeken başka bir alandır. Klinik psikolog olarak, kimlik arayışı ve bireyin kendini gerçekleştirme süreci hem mesleğimde hem de edebiyatımda sıkça yer verdiğim temalardandır. Bu bağlamda, Belçika’nın kültürel ve sosyal dokusunu yansıtırken, kendi kimliğimi ve gözlemlerimi de edebiyatıma dahil ediyorum.

6. Yazmak için tercih ettiğiniz/ilham aldığınız sanat ortamları, muhitler, mekânlar var mı? Hangileri?

Yazmak için genelde özel bir yerde olmayı beklemiyorum; o an yazmak istiyorsam, nerede olursam olayım yazarım. Ancak Brüksel'in "Bois de la Cambre", "Josaphat" ve "Parc de Tervuren" gibi parklarında bulunmaktan keyif alıyorum. Bu parklara gittiğimde "durmayı" tattığım için, izleyerek ilham aldığım birçok kare oluyor. İnsanların ve doğanın var olduğu her yer bana ilham verebiliyor. Çocukluğumu geçirdiğim sokaklar, dedemin evi gibi hatıra dolu mekânlar ve yeni keşfettiğim her yer benim için kıymetli ortamlar.

Brüksel'de sürrealist sanatıyla hayal gücümü zorlamama yardımcı olan Rene Magritte'i de yazmadan geçemem. Brüksel'in sokaklarında, düşünmeye teşvik eden cümleleriyle beni etkileyen bir sanatçı. Ayrıca, Brüksel'in tarihi binaları, müzeleri ve kafe kültürü de yazma sürecimde bana ilham veriyor. Örneğin, Grand Place'da bir kafede oturmak, şehrin enerjisini hissetmek ve insanları gözlemlemek, yazılarım için zengin malzemeler sunuyor.

Bunun yanı sıra, Brüksel'deki Türk mahalleleri de benim için ilham kaynağı. Türk kültürünü ve topluluğunu canlı bir şekilde hissedebildiğim bu mahalleler, geçmişle bağ kurmamı sağlıyor. Kültürel çeşitliliğin güzel örneklerini sunuyor ve yazılarımda bu atmosferi yansıtmayı seviyorum. Bu mahallelerdeki yaşam, günlük rutinler ve insanların hikâyeleri, yazılarım için değerli kaynaklar oluşturuyor.

7. Yurt dışında doğup büyümüş, Türkçe düşünen, ama henüz Türkçe yazmaya nereden başlayacağını bilemeyen yazar adaylarına hangi tavsiyelerde bulunursunuz?

Canım yazar adayı,

Yazmak için bekleme olur mu? Bekledikçe kıymetli fikirlerin uçup gider. Oysa ki hepsi birbirinden değerli. Doğru zaman, yazma hissiyatının geldiği andır aslında. O anı doğru zaman bilip eline kalemi almak kadar güzel bir şey yoktur. Sadece bir şeyler karalamak bile yazma becerilerini ilerletir ve düşüncelerini ifade etme konusunda daha yetkin hâle getirir. Kendi yaşamından ve deneyimlerinden yola çıkarak kişisel denemeler yazmak hem kendini ifade etmene hem de Türkçe yazı dilini öğrenmene katkı sağlar. Yazmanın terapötik olduğunu birçok bilimsel makalede okuyabilirsin. Yazmaya başlamak için mükemmel zamanı bekleme. Başlamak, yazma yolculuğunun ilk adımıdır unutma zaman içinde kendini geliştireceksin.

Başladıktan sonra kendini geliştirmek için:

Yazdıklarını güvendiğin kişilere okuyarak geri bildirim alabilirsin. Bu, yazılarını gözden geçirmeni ve iyileştirmeni sağlar. Türk edebiyatının çeşitli türlerinde okuma alışkanlığı edinebilirsin. Farklı yazarların eserlerini keşfetmek, dilini zenginleştirir ve yazma yeteneğini geliştirir. Türkçe yazan yazarların eserlerini inceleyebilir ve yazım tarzlarını gözden geçirebilirsin. Bu, Türkçe yazı geleneğini tanımanı ve kendi tarzını oluşturmanı sağlar. Doğru dil bilgisi ve imla kurallarını öğrenmek, yazılarının anlaşılabilirliğini artırır ve iletişimini daha etkili kılar.

Unutma, her yazdığın metin o an için en güzeldir ve her gün daha da güzel olur. Sen kalemini bırakmadıkça o da seni bırakmaz ve seninle güzel bir yolculuğa çıkar. Kalem seni büyütür aslında. Yazmaya başladığında ne demek istediğini eminim ki anlayacaksın.

Bu önerilerle, Türkçe yazmaya adım atarak yazma becerilerini keyifle geliştireceğine inanıyor ve sabırsızlıkla yazmaya başlayacağını o gün bekliyor olacağım.



Tuana Yüksel

KULBE-İ AHZÂN

“Ayın, bedir hâlinden hilal hâline gelmesi gibiydim”

Var ile yok arası o durakta
Güneş, rüya, on bir yıldız ve ay
Islak asfalt ve serin kaldırım taşları
Soluk soluğa bulamadıklarımız
O hırpani ufuksuzluklar

“Gibi”lerden sıyrılamıyor günler
Ve “sanki”lere bulanmış yeminler
Bir hatıra, ağrısız bulutlarla yarışırdık
Bile bile, zamanın sarkaçlarda donacağını
Raflardaki sararmış tomarlara sarılırdık

Kaldı nemli toprağın izi avuçlarda
Kuru cümleler yetmedi hatırlamaya
Konuyor yaprakların dallarına tozlar
Ya göçmeli ya göçecek bu diyar

Var ile yok arası o durakta
Gök yarılmak üzere, uzakta
Duruyor orada yedi güneş, yedi ay
Kabaran gece, gel, yıldızları tekrar say



TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

Nezahat Ceylan

BALIK GİBİ KONANLARA

Gel, ey bir korsan kadar maceraya aç gönlüm!
 Atlayalım dalgaların kollarına
 Bir sonsuz sığıntı suların
 Ve kaç tane kalp atıyor ben dâhil
 Şu suyun altında kulların
 Jet skinin üstünde son surat uçmak
 Tenime çarpan narin damlalar
 Pembe turuncu ufuklar varken
 Neden kum tanelerini sayarlar
 Şimdi rüzgâra karşı hızlanmak
 Hırçın köpek balıklarıyla yarışa
 Kanatlarım denizden kesiliyor
 Ayaklarım derimden
Airborne olan gönlüme
 Kuşlar esiyor serinden
 Oysa Monet'in göletinde süzülmek
 Bir nilüfer gibi ahenginde hayatın
 Bu kadar kaygılı olmamalıydı
 İnsan cesurca kanatlanıp
 Ufuklara konan pembe bir balık olmalıydı

NEZAHAT CEYLAN

Almanya – Münih

Yasemin Kelkit

FUKUŞİMA'DA BİR ÇOCUK

Maiko, bize bir şiir oku
 İçimiz şenlensin
 Nice zamandır işitmiyoruz
 Coşkulu ruhunun sesini
 Maiko, büyüyünce ne olacaksın
 Çiçeklerin degecek mi göğ
 Sen hep böyle gülecek misin?
 Kim tarayacak saçlarını
 Kim eşlik edecek sesine
 Kaçırma gözlerini, Maiko
 Öğreneceğin daha çok şey var
 Olmak kolay değil, kadın olmak hiç
 Koy ellerini dizin, başımı dizim üstüne.

Maiko, bize bir türkü söyle
 Yalvarırım, iki gözüm, çiçeğim
 Sen söylersen dalları kiraz basar
 Bizim köyden de geçer turnalar
 Açılır dağlarda karla kaplı yollar
 Çağıldar senin sesinle yeniden
 Kışa yenik düşen, kuru topraklar.

Maiko, bize bir ağıt yak.
 Gözlerinde ölümü teğet geçen
 Sonsuzluk muştusu
 Ellerin yazdan kalma
 Bir avuç gül kokusu
 Maiko, sen bizdensin biz de sen
 Anlat bize bildiklerini
 Göster bize devşirme asaletini
 Senin dilin evimizdir
 Sensiz sürgündeyiz, Maiko.

Maiko, bize bir şiir oku
 İçimiz şenlensin.



YASEMİN KELKİT

Almanya - Bielefeld

Zümra Ufuk**NEYDİ İSMİMİZ?**

Seni özlüyorum ve bu yeni değil
Hikâyenin bir sonu bir başı (deliriyor)
Derinleşir mi
Senle, susuz bir kuyu
Sensiz, kuyudan düşmek
Dipsiz, ıpsız, bizsiz.
Neydi isminiz, pardon
Neydi ismimiz?

**ZÜMRA UFUK**

Avusturya – Viyana

Fatma Tuğçe Kıracı

İŞİM LEYLA OLMAK

Nazarına değmediysem, görmeni
istememiştir suçu kime atayım?
Fıtratı yerine getirdim.
Leyla gibi bekledim, döşümü bağrımı
sebepsiz yırtamadım.
Leylalıktan atıldım ey Mecnun yokum,
Leyla'yı arama artık. Geceleri yokum
gündüzleri hâlime ağla da yok olayım.

Bilinmek istemedim Mecnun.
Ama sığamam artık kabıma.
Aklım kalmadı artık. Takatım kalmadı bekleyecek.
Ararken seni, buldum O'nu.
Sana veda ettim, artık günüm de kalmadı,
gözümün ferî de. Geçtim artık,
bir gün fıtratın gerektirdiğini yaparım.
Kalbimi sorarsan kalbimin yerini unuttum.

Acılara kalmadım Mecnun. Bedenim kaldı tek,
geceleri O'nu düşünürüm, sana nasıl güzellikler vermiş.
Senin gibi minderlerde yatamadım Mecnun
ama yattığım yatak pamuk da olsa senden gayrı çalı.
Mecnun, Leyla da kalmadı artık
umudun geldiği yere hicret etmekteyim.

Duydum ki sen oralara varmışsın, ayak izlerini
gördüm tanıdım. Züleyha'yı gördüm yolda.
Dedim daha çok var mıdır O'na? Ses etmedi.
Bu defa sabahladığım sen değilsin Mecnun.
Aklım başımdan gitti artık hayır gelir mi?

Mecnun sana ses edemem kaynağım incinmesin.
Noktaya var Mecnun suya var kanadık ikimiz de.
Bulamasan da Leyla'yı, Mecnun'u.
Ölüm var vuslat hepimize. Cennette yadına
Düşerim de bir yara vardı gurbette gönlümü
sızlatan dersin, anımsarsın amma
yaradan anımsarsın, bilmezsin suretimi.

Sesimi duyanlar var, senden gayrı.
 Sende de senden gayrı bir Allah var bilesin.
 Mecnun olup yollara düştün de görmedin Leyla'yı.
 Sana yetişmek. Mecnun senin kaynağın nerde,
 sözünün kaynağı nerde? Sırtını dayayıp
 gözünü köreltip gittiğin dağ nerde? Akıl kalmadı bende.

Acıdan bayıldım da serabınla uyandım.
 Oysa uzun vakittir görmezdim. Acı çekmeyene
 serabın bile yok. Acılara mı talip olmalı O'nun için?
 Kurumuş dudağıma birkaç damla su verip gittin.
 Suyu kovaladım, dedin kurumuş dudaklara
 bi kaç damla yeter, boğulursun suyumda. Kaynak nerede?

Mecnun bunları yazdıran kim?
 Allah aşkına git artık Mecnun istemem.
 Bana kaynağını göster. Sen aynasın Mecnun,
 nereden yansır bu ahsen. Güneşin nerede.
 Gözüm hâlâ puslu, ışık var ama göremem,
 nerede yıkadın gözlerini Mecnun, yol göster.

Leyla'yım ben, Mecnunluk senin işin.
 Elinden su içir çok susadım kaynağa.
 Gözünle göster, dilinle konuştur, kulağınla işittir
 Mecnunluk senin işin. Mecnun seni arattıran
 Kaynağa götür. Ama ilişme bana, âsa yap beni,
 koyma o ulvi yerlere uzatma yolu.

Mecnun sen yalansın! Leyla da yok!
 Kandırma beni. İnandırma Leyla olduğuma,
 susuzluğumla bırak. Birkaç nefes daha sebat.
 Yıllarım an gibi geçti. İnandırma beni hırkaya.

FATMA TUĞÇE KIRAÇTI

Avusturya- Viyana

Halil Aykut İnce**TAŞLAR**

Taşların arasında hüznün
Taşların üstünde umut
Kaderler saklı ve apaçık
Önümüzde yemyeşil vadiler

Gövdesi yarılmış çınar
Yolu yarılamış karınca
Hikâyeler saklı ve apaçık
Kanatlar yeryüzüne iner

Mandallar asılı ipte
Siyah mandal düşmüş, yerde
Ümit saklı ve apaçık
Çok apaçık ki elbet diner



HALİL AYKUT İNCE

Almanya – Berlin

Ezgi Demirel

BİR ÖMÜR NEYE BEDEL?

Apartman katları kadar yüksekti umutlarımız.
 Yol uzadı, esti yel.
 Uzaklardan bir el.
 Beni çeker kendine. Çelişkide ruhum.
 Kendime sorarım ben kimim?
 İner yağmur ince ince. İzlerim gökyüzünü.
 Parlak ay, sanki inci kolye.
 Değerlendi maddiyat. Pul oldu kul.
 Yol uzadı, yokuş yukarı. Yorgunuz.
 Bir pencere açıldı apartman katı.
 Sıcak bir çay. Samimi sohbet.
 Bugün parlamadı ay.
 Koptu inci kolye. Yerini aldı yakut.
 Allı künye.
 Al yazmalı bir türkü çalar ruhumda.
 Sözü söz. Sazı kör.
 Gören ağladı, duyan duraksadı.
 Duymayansa içten yakardı.
 Yakar bu dert bizi. Dert dediğin ne ki?
 Mert bir dost.
 Dostu al yola çık. Yol yol değildir. Dost dosttur.
 Apartmandan biri el sallar. Veda vakti gelmiştir.
 Et sen vedanı. Çekip git sessiz sedasız.
 Bitmez bu yollar.
 Fecir vakti geldi haber. Tesir eder umut.
 Sor kendine,
 Bir ömür neye bedel?



EZGİ DEMİREL

Almanya-Stuttgart

Matbah-ı Âmire'den Metaverse'e

Yasemin Kelkit

A nlar gibi olmuştum yetmiş üçte bir Cuma... İnsan, hayatla pazarlıksız bir alış-verişe anlaştığında ancak, aldıklarının yanı sıra kendi verdiklerinin yalnızca yaşamının zekâtı olduğunu anlayabilir. Çünkü kendisine verilenler, biriktirip topladıklarının en az kırk katıdır. Buna sevdiklerinin kalp atışları da dâhil olmak üzere, sayamayacağı onca nimeti sıradanlaştırması yine kendi ellerinden doğsa da bahsedilene hürmet ancak *iyi bir insan* olmaktan geçebilir. Niyetim herhangi bir hukuki düzenleme veya tartışmaya yol açmak değil. Bulunduğum yer itibarıyla biliyorum ki *iyileşmenin* yolu bir şeyleri düşünerek derinlemesine, genişlemesine düşünerek *anlama* ve *kavramaya* doğru atılan adımlarla yalnızca *bir yaklaşık* çerçevesinde şekillenebilir. Bu anlama çabası boyunca sesin, mekânın ve zamanın etkisi kavramlarımızı, inandıklarımızı, uyguladıklarımızı bir üst seviyeye taşıyabilir. Nitekim “Arap’ın Arap olmayan üzerine bir üstünlüğü, Arap olmayanın da Arap üzerine bir üstünlüğü yoktur” doğru. Ancak bazı ayların diğer aylardan, bazı günlerin diğer günlerden üstün tutulması gibi bazı mekânlar da diğer mekânlardan üstündür. Bir bakıma bazı ruhlar da diğer ruhlardan üstünlüğü itibarıyla iyiliği, diğerlerine göre bir nebze daha fazla yayabilir mi?

Ruhunu daraltan hız ve anlamsız boşluklardan sıyrılabilmesi için insanın terk-i diyar eylemeden evvel, ara ara tebdil-i mekândaki ferahlığa sığınması önerilebilir. Bu nedenle gönlüme, ruhuma esenlik veren şehirlerden biri de İstanbul’dur. Onca kalabalığına rağmen tercih edilmiş yalnızlığımı yedi tepesinden birine en güzel hâliyle ilâştirebildiğim, hem de hiç yadığanmadan, *oral*ıymışım gibi karşılandığım yegâne şehir... Göz göze gelmeyi kabul ettiğim ilk

andan itibaren sunduklarıyla hayretten hayrete düşüren şehir... Bunu bir *İstanbul güzelleme*si yapmak için söylemiyorum. Sanırım, olanı artık olduğu gibi kabullenemeyişimizden dolayı kendimizi birçok güzellikten mahrum bırakıyor ve bunu, güzelliğini anlamlandıramadığımız, asıl dilini unuttuğumuz, sesine kulak vermediğimiz İstanbul’u *çirkinleştirerek* yapıyoruz üstelik. Bir şehrin ritminin değişebileceğini, o ritmin o şehre yeni bir benlik kazandırmaktan ziyade, onun henüz görülmemiş yanlarını açığa çıkardığını, bugünle dünü harmanlamanın imkânlarını kabul etmeyerek, o şehirle tanışmak için yeni bir adım atmamış yapıyoruz. Bizim reddettiğimiz şey, o şeyi bütünüyle yok etmediğine göre *olan yine kendimize oluyor*, yitiriyoruz o şehre mensubiyetimizi.

Birkaç yıl önce bir ağustos günü kalabalık turist kabilelerini ve orta bahçenin kızıl güllerini ardımda bırakıp sağımda kalan *matbah-ı âmire*’ye yöneliyorum. Burası Topkapı Sarayı’nın çeşitli mutfaklarından biri, büyük mutfak. Saraydakilere yiyecek içecek sağlayan, normalde en az bin beş yüz, ortalama üç bin, en fazla on bin kişiyi doyurabilecek bir altyapıya sahip çeşitli mutfakların merkezindeki ana mutfak. Her mutfak sarayın bir bölümünü besliyor; Valide Sultan Mutfacı, Harem Mutfacı, Enderun Mutfacı, Dîvân-ı Hümayun Mutfacı... Her mutfakta bir aşçıbaşı, pilavcıbaşı, kebabçıbaşı, sebzecibaşı vs. görev alıyor. Mutfağın sol tarafında kalan sedef kakma çatal-kaşıklara göz atmadan önce sağ tarafa doğru, büyük kazanların bulunduğu alana geçiyorum. (Şu satırları yazarken dahi ruhum tam olarak orada. Sarımtırak taş duvarların gölgesi arasında ilerliyorum, *mekânın ruhunu* içime işleten şeyi bir kez daha görmek için...) Mutfığa girdiğim andan itibaren beklediğim, müzevâri açıklamalarla göz gezdirdiğim



kazanların ön kısmında beyaz kumaş üzerine renkli desenlerle bir yazının işlendiği bir önlük çekiyor dik-katimi. Tahmin ettiğim açıklamaya doğru eğiliyorum, *şu yy. 'da şu sebeple şu şehirde dokunmuştur, falanca aşçıya aittir*. Öyle olmuyor, mantığının hesabı tutmuyor bu defa. Küçük bir açıklama notunun üzerinde o an, o mutfakta *öylece* bulunabileceği aklımın ucundan geçmeyecek iki satırlık şu beyit yer alıyor:

Efendimsin, cihânda i'tibârım varsa sendendir

Miyân-ı âşıkânda iştihârım varsa sendendir.

İnsan, beklenmedik anlarda nefesini kesen, kalbini genişletenlerle karşılaştığında ne yapacağını bilemiyor. Zamanının durduğundan emin değilim ama yavaşladığı kesin. Müzedekiler nereye gitti? İçimde “Efendimsin, cihanda itibarım varsa sendendir” sözleri çoğalarak yankılanıyor. Yürüyorum, odanın geri kalan kısmını, sarayın diğer alanlarını geziyorum. Ama ne zamanki bahçeye çıkıp gökyüzüyle göz

göze geliyorum, bir kez daha dile geliyor satırlar. Sanki onları yüzyıllar sonra yeniden azâd ediyorum. *Efendimsin, cihanda itibarım varsa sendendirle* kaplanıyor masmavi gökyüzü. Görüyorum. Açıklamada satırların kimin olduğuna yer verilmediğinden ötürü uzunca bir müddet sözlerin Şeyh Galip'in gönlünden döküldüğünü bilmiyorum. Öğrendiğimde taşlar yerine oturuyor: İlk başlarda bu beyitin, önlüğün mutfaktaki konumunu yadırgamış olsam da bu inci satırların, el işlemeli sedef kakma eserlerin yakınında konumlandırılmasını bir nebze anlayabiliyorum. Böylelikle aslında işlevi gereği sıradan diye niteleyeceğimiz mutfak bir anda bildiğimiz birçok mekândan üstün bir konuma yükseliyor gözümde. Sırf Şeyh Galip'in münâcâtını en yalın şekliyle bizlere iletirken zamanı kendince genişletti diye...

Yalanlarının ilk şahidi olmasına rağmen her doğruya mutlak delil bekler insan. Hatta öyle ki bir defa var olanın bütün mümkünlere yol açabileceğini, yalnızca düşünmekle değil, bizzat deneyimleyerek görse de o doğruyu kabullenmekte güçlük çeker. Ayın ortadan bölünmesi dahi yetmez onu ikna etmeye. Oysa *bir* kişiye nasip olanın, bir ihtimali bütünüyle mümkünleştirdiğinin bilinci doğurur o sonsuz inancı. İşte belki de bu yüzden **Batı'nın zaman ve mekânda yolculuk isteği sadece Doğu'da gerçekleşebilir...** Çünkü yalnızca Aristo mantığı üzere kurulu dünyanın icatları hep yatay aks üzerinde ilerler. Yeni, yeniye doğursa dahi insana dair derin bir yolculuğu olağan dışı bırakır. Ancak dikey yolculuğun temelinde akıl hareket merkezi olmamalıdır ki ya benliğin derinliklerinde ya da tanrısal yücelikte bir nebze olsun yol alınabilsin. Miraca inanmayanların harcı değildir bir rüyayı hayra yormak, bir kerameti, hakkıyla aydınlatılabilmek. Lügatte yeri olmayan kelimelerin sosyo-kültürel bir yapıda, o yaşam ve düşünce biçiminde varlığı mümkün müdür? *Bast-ı zaman* ve *tayy-i mekânda* bihaber olanlar hangi zaman, hangi mekânda yolculuk edebilir? Tanrıyı reddeden insanların bu yolculuklardan maksadı ne olabilir?

Metaverse'in tanrısı kim diye sormuştu bir başka ağustos akşamı henüz yeni tanıştığım bir yazar. Şirkin ateşli sınırlarında gezinirken küstahça yadırgamıştı verdiği *Allah* cevabını. Belki de daha net ifade etmeliydim: *er-Rakîb, el-Alîm, eş-Şehîd* kim ise, o. Oysa derdim sorduğu soruyla değil sorunun dile getirilme biçimiyleydi. Nitekim bazı soruların diğerlerine üstünlüğü de sorunun şekillendirilmesinden kaynaklanır. *Fe eyne tezhebun'* veya *efela takilün'* da

olduğu gibi... Bir rüzgârla Hindistan'a götürüldüğümüzde ya da tek tıkla *üst kâinata* ışınladığımızda, nereye gidersek gidelim bütün *kaçışlar O'na* değil midir? Aslında o yazarın sormak istediğini kısmen tahmin edebiliyorum: *Metaverse'te tanrı nerede?* İnsan fitratı yapay bir âlemdede değişmeyeceğine göre, tanrıyı çok boyutlu dünyamızda nerede konumlandırıyorsak, orada. Kendimizi iki boyutlu bir dünyaya sıkıştırdığımızda ancak benliğimizi yücelttiğimize inandığımız ve belki de zihinlerimizin uyuştuğu esnada bizi manevi olarak *kendisinden* uzaklaştıran yer neresiyse, orada. Tanrının varlığını reddetmese dahi bütüncül varlığını sorgulayanlara cevabın bir defa daha *Yunus*'tan gelmesinin mantıkla açıklanabilir bir yanı bulunmamasına karşın söz yine ona düşüyor:

*Ne Tûr 'um var ne turağum
Hiç yirde yokdur karârüm
Hakk'a münâcât itmeğ
Bellü yirüm yokdur benüm.*

Nereye gidersek gidelim, kiminle olmayı seçersek seçelim, hangi teknolojinin hangi evreninde seyredersek seyredelim asıl *mümkünü* hep aynı gözle, aynı pencereden izleyerek göremeyiz. Kitap okumak için okuma gözlüğü, güneşe bakabilmek için güneş gözlüğü, yapay gerçeklikte var olabilmek için sanal gerçeklik gözlüğü kullanıyorsak hayatımızın farklı anlarında da neyi görmek istiyorsak veya neye görmek için yöneliyorsak, o şeye dair bir ön bilgimiz bulunmalı. Ama bu bilginin mutlak bilgi olmadığını, hatta bu bilgiyi ancak o şeyi gördüğümüzde kısmen çoğaltabileceğimizi kabullenerek uzanmalıyız o şeyi daha da görünür kılacak, yalnızca o şeye dair *perdeli gözlük*lerimize. Aksi hâlde görmek bir yana dursun, kör olabiliriz. Nitekim dengesini yitiren her ışık, taşınamaz hâle geldiği kadar körleştirebilir de. Bir çocuğun kalbine inmek istiyorsak onun seviyesine inip göz göze gelmeliyiz. Bir babanın gözyaşını dindirmek istiyorsak sarılmadan önce göz göze gelmeliyiz. Dünyayı anlamak istiyorsak dünyayla göz göze gelmeliyiz. Ancak hayatı anlamaksa niyetimiz, ölümün gözünün içine bakabilmeliyiz.

dipnotlar

1 Tekvir Suresi, 26. ayet: "Bu gidiş nereye?"

2 Saffat Suresi, 138. ayet: "Hâlâ aklınızı kullanmayacak mısınız?"



Dünyayı Durdurmak

Şebnem Hamurcu

Zamanı dondurmak, hayatı son sürat yaşıyanların kurtarıcı düşü... Felakete beş kala uyanmanın verdiği mahmur telaşla isteriz bunu. Umarsız bir koşuşturma içindeyiz çünkü. Kendi gölgesini dahi takip etmekte güçlük çeken bizler, umduğumuza yetişir miyiz-kim bilir?

Hız, insanlığın marazıdır. Öyle ki insan, akrep ve yelkovanın harbinde cephede durmayı kendine görev addetmiştir. Saatler, dakikalar, saniyeler birbirleriyle cenk ederken, biz kendimizi savaşın tam ortasına sürükleriz. İnsana göre arkasından atlı kovalarcasına kaçan zaman, bir yetişme kaygısı doğurmaktadır. Bu kaygı ise daha seri vites değiştirmeyi, hep daha hızlı pedal çevirmeyi gerektirmektedir. Amerikan Fizikçi ve Doktor Larry Dossey, bu fenomeni “zaman hastalığı” olarak ta-

nımlamaktadır. Dossey’in bulduğu bu terimi Carl Honoré *Yavaş* kitabında ele almıştır. Yazara göre hız ve verimlilik peşinde koşmanın birey üzerinde, dolayısıyla da toplum nezdinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Bu hız kültürünün insanlarda stres ve tükenmişliğe yol açtığını söyleyen yazar, yavaşlamanın hayat kalitesini nasıl artırabileceğine yönelik tavsiyelerde bulunmuştur. Kaçan zamanın bizden gitmesi ve bizim ona yetişmek için daha hızlı koşma arzumuz, bizi bir kısır döngünün içine hapsedmektedir. Nitekim biz koştukça, ulaşmak istediğimiz hedef daha da uzaklaşmaktadır. Artık bu yarış bir imkânsızlıklar maratonudur.

Hızı, yavaşlığa tercih etmenin en önemli sebeplerinden biri varmak istediğimiz nihai bir nokta olmasıdır. Bir amacımız vardır ve ona koşar adım ulaşmak isteriz. Fakat şunu gözden geçiririz: Biz



bitiş çizgisinde bekleyen o nihai hedefimize de olgunlaşması için süre verir miyiz? Veya bizi bu maratona sürükleyen motivasyonları sağlam, sarsılmaz ilkelerle bağdaştırabilir miyiz? Gereğinden fazla hız, hedefimizi arkamızda bırakacağı gibi bu soruları da cevapsız bırakabilir. Bu çözümsüz denklemin yegâne çıkar yolu belki de biraz durmaktır. Milan Kundera'nın dediği gibi "Her şey çok hızlı gerçekleştiğinde insan hiçbir şeyden emin olamaz, kendinden bile." Hız, yetersiz muhakeme ve kökü olmayan düşüncelerin düşmanıdır. Biz hızlandıkça, hedeflerimizin bulunduğu kaygan zeminde düşmeye mahkûmuzdur. O yüzden, zamanı bir amaç değil araç olarak görüp varış noktalarından ziyade yolculuğa odaklanmak gerekir.

Hislerimizle tutkularımızın bedenimizi harekete geçirme hızını, ruh ve aklımızın dinginliğinde bir süre dalgalandırmak gerekir. Hızın doğurabileceği potansiyel şiddeti ancak istek ve arzularımızı yumuşatacak yavaşlık zeminiyle önleyebiliriz. Sükûnet duraklarında dinlenerek cevapsız bıraktığımız sorulara yanıt bulma gücünü toplamalıyız. Gözlerimizin önünden geçecek film şeridinin hızına teslim olmadan önce, hayatımızın senaryosunu yazıp o filmi bizzat çekmeliyiz. Zaman denizinde hız akıntısına kapılıp yüzeysellikte boğulmaktansa yavaşlık dalgalarıyla yüzerek derinlerin tadını çıkarmak yeğdir. Süratin pasifliğinden kurtulmak için gönüllü bir yavaşlığı tercih ederek aktif hâle gelebiliriz. Çünkü hiç kuşkusuz ağır giden yol alır, hızlı giden yolda kalır.



Bil Ki Var Zamanın

Nüket Durur

i ki elin parmakları birlikte on ediyor. On yaşında olduğunu söyleyen bir insan çocuktur. Buna on parmak daha ekleyince yirmili yaşlarda bir genç var karşımızda. Bir on daha ekleyince otuz yaşlarında bir yetişkinle karşı karşıyayız. Bir on, bir on daha derken insan ömrünü tüketmiş oluruz. Bu basit matematiksel hesaplama gibi insan ömrünü düzineler hâlinde arttırsaydık bir isim bile vermediğimiz bu insanların hayatı birbirinden ne denli farklı olurdu? İnsan ömrüne bakınca bu çizgisel artışın içindeki durakların birbirinden pek de ayrılmadığını görebiliriz.

Standart yaşayış düzeninde doğar, büyür, yaşlanır ve sonunda bu dünyaya veda ederiz. Doğduktan sonra şekillenmeye başlarız. Belirli bir yaşa kadar okula gideriz, üniversite-meslek eğitimi ediniriz, evleniriz, çocuk sahibi oluruz ve bir ev alıp kredi öderiz. Otuzlu yaşlara gelince artık ayaklarımızın sağlam yere basması küresel bir inanış olarak hepimizin kulağında küpe olacak bir nasihattir. Ayaklarını çimentoya batırır gibi zeminde sabit durmak gerektiğini öğreten bu evrensel inanışta otuzundan sonra geri kalan elli senelik ömrünü tam da bu noktada geçirmen gerektiği sana öğütler-

nir. Bu yazılmamış güçlü kuralları çoğumuz ister istemez kabul ediyoruz.

Gary Vaynerchuk adlı girişimcinin bir motivasyon konuşmasında sarf ettiği şu sözler çok etkileyici: “İnsanlar 1880’li yıllarında kırkına kadar yaşardı. Şimdiki çağda ikiye katlanmış bir ömür sermayemizin olmasına rağmen kırkında bitmiş hayatımızın şikâyetini yapmamız büyük bir ironi içeriyor.” Başka bir konuşmasında ek olarak, kırkına varan insanın o devrin yaşlısı sayıldığını ve hayatın finalini de o yaşta yaptığını söylemişti. Belki de bu yüzden, otuzumuzda veya kırkımızda hayatın durduğunu, DNA’mıza kadar işlemiş bu bağlam sebebiyle düşünüyoruzdur.

Peki yeni başlangıçlar sadece gençlere özgü bir şey mi? İnsan hayata ellisinde veya altmışında yeniden başlayamaz mı? Değişim yasak mı? Değişimin yasak olmadığını pandemide çok güzel bir şekilde anladık. Dünya köklü bir değişime uğradı, hayatımız birkaç metrekairelik duvarların arasında geçti. Dış dünyanın değişimi iç dünyamızın değişimine de etki etti. Bedenlerimiz âdeta bir kafes içerisindeydi ama şanslı olanlarımız bu durumu içe, öze dönmek için bir araç olarak kullandı. Elimizdeki tozlanmış pusulaların doğru istikameti gösterip göstermediğiyle ilgili kendimize sorular sorabildik. Doğumumuz nasıl geçip bitmiş bir tarih olayıysa bu pusulalar da antikalaşmış durumda. Hayatımızda bir zamanlar var olmuş belki de hâlen var olan insanlar, göstergesine epeyce müdahale etti. Bu pusulalar onların istikametini gösterip bir tek bizim istikametimizi göstermedi.

Peki bizler bu pusulaları neden bir kenara koymuyoruz? Düpedüz yanlışı gösterip sırtımızda ağır bir yük misali taşıdığımız nesneler olsa da neden bunu yapamıyoruz? Bir şeyi elinden bırakmak, yere koymak veya bir hissimle uzağa fırlatmak sağlıklıysan pek de efor gerektirmiyor. Ama bunu yapabilirsek şayet ellerimizin bomboş kalması ve gelen sıkılganlıkla başka bir şeyi yerine almamız icap edecek. O da seninle aynı doğum gününe ve ayına sahip güncel bir pusula olmalı. Maalesef bu aşamaya gelsek bile epeyce iş çıkaran başka bir aşama daha bekliyor bizi. Aslında bizi derinden et-

kileyen, içimize ince bir sızı veren, baş etmesi pek de kolay olmayan can alıcı bir his: geç kalmışlık hissi. Hayatın gerisinde kaldığını düşünmek, asıl hayat amacına ulaşamamak, genel bir iç kargaşası yaşamak bu konuyla beraber gelen alt başlıklar.

Bu hisle mücadelemizin kendimizden doğmadığını, daha çok başkalarından duyduğumuz: “Artık pek güç! Geç kaldın sen! Erkenden başlayacaktın!” cümleleri sebebiyle olduğunu düşünüyorum. Çevremizin, toplumun hatta sistemin bize dayattığı normlar güçlü bir biçimde bizi engelliyor. Çocuklukta defalarca düşmemize rağmen ayaklarımızın üzerinde gidebileceğimize inanıp düşe kalka yürümeyi öğrendik. Ama öyle ki yeni amaçlara yürüme konusunda çocuk aklımızın cesaretini büyüdüğümüzde gösteremiyoruz. Büyürken neyi yapıp yapamayacağımız ve neyi ne zamana kadar yapabileceğimizle ilgili korku barındıran epeyce söz duyduk.

Neyse ki içimizde bize durmadan seslenen biri daha var: Kendi, öz sesimiz. Geç kalmışlık hissini bize hatırlatan da o, bunun için yapabileceklerimizi bize gösteren de. İç sesimizi dinleyelim. Bize bir dost gibi: “Var zamanın, bunu bil!” diye ümit dolu seslenişlerini ötelemeden kabul edelim. Onu dinleyince elimizdeki yeni pusula da zaten yolumuzu gösterecek. Sonuçta hepimizin hayatında bunu ispatlayan örnekler mevcut. Bir şirin teyzemizin ortaokul ve liseyi dışarıdan okuması, okullu olmamış bir ninemizin Arap alfabesini öğrenip kutsal kitabı hatmetmesi, bir dedemizin köyünün evlerini emek edip maketten inşa etmesi, gençliğini geride bırakmış insanların yeniden başlayıp bir şeyleri başarabileceğini gösteren takdire şayan örnekler. Bu yüzden yaş bir sayıdır. Artmasıyla hayatımıza yeni hayaller ve istekler de getirebilecek geniş bir imkân okyanusudur!

Lüks Bir Soru: Hayatın Anlamı?

Zümra Ufuk

Kimi/bazı sorular ortak. Bu sorular, coğrafya, eğitim, dünya görüşü, din gibi farklılıkları gözetmeksizin insanları, güçlü bir mıknatıs gibi kendine çeker. “Hayatın anlamı nedir?” sorusu da bunlardan biri. İnsan ölmeden önce bu soruyu bir kez de olsa kendine yöneltir. Dünyada çok kısa bir süreliğine misafirlik etmiş olanların dışında...

İnsanlar, her ne kadar aynı sorunun etrafında bir araya gelmiş olsalar da verecekleri cevaplar birbirinden farklı olacaktır. Çünkü hayatın tercümesi kişiden kişiye göre değişir. Sevinçleri, üzüntüleri, başarıları, başarısızlıkları, uğradığı haksızlıklar hülasa bütün deneyimleri bu cevabı şekillendirir. Cevaplar tıpkı bir soğanın katmanları gibi pozitif ve negatif deneyimlerin birbirlerini kat kat sarmasından oluşur.

Sorunun eksenindeyken diğer insanlarla en çok benzeşilen yer, bu konunun etrafıca düşünülmeye başladığı zaman. İnsan, hayatın anlamını sorgulamaya ne zaman kalkışır? Aslında bunun üzerinde düşünmeye çok erken yaşlarda başlanır. Fakat gençlik ateşi, ihtiraslar ve kayıtsız şartsız ulaşmak istenen hedeflerle çevriliyken bu sorgulama ileriye yani geleceğe ittikçe itilir. Tıpkı kâğıttan

bir gemiyi havuzda yüzdürmek gibi. İkisinin de ekseriyetle bir limana varacağını unutarak... Limanın uzaktan görünmüyor olması, onun, bir yerlerde varacak olanları beklemediği anlamına gelmez. Ayrıca insanın içini cayır cayır yakan bu sorudan ne kadar uzaklaşmaya çalışılırsa çalışılsın o bacasından tüterek hep bir gölge gibi takip etmeye devam eder. Başımızın dumanlı olması da çoğu zaman bundan.

Evet, gençken hep bir “İleri” var. Üstelik insan, bu “ileri”nin hakkı olduğunu düşünür. “Bugün” halletmek istenilmeyen ne varsa sürekli ileri bir tarihe atma eğilimi vardır. Çünkü geçmiş geçmiş-tir, şimdi ise geleceğin bol keseden verdiği zamanları asla vadetmez. Geçmiş ve şimdi cimridir, kendilerinden başka bir zamana yer bırakmazlar. Bu yüzden kapsamlı bir zaman ve enerji gerektiren sorgulamalar geleceğin sırtına yüklenir. Tüm düşüncelerin arka fonu olan bu önemli konuyu, günlük meşgalelere dalarak bir süreliğine unutmak iyi gelir. Böyle olmasını aslında insan kendi seçer. Çünkü bu arayıştan önce yapması gereken *çok önemli şeyler!* var: Söylenecek sözler, hararetle karşı çıkılacak fikirler, arkasından koşulacak davalar, işler, aşklar, gönüller...



Gün gelip de hayatın gerçek anlamı derinlemesine düşünölmeye başlandığında bunu ertelemeye sebep olan şeylerin (istekler, hedefler ve meşgalelerin) aslında hiçbir değeri olmadığına kanaat getirilir. Ve insan kendini sıfıra yani başlangıç noktasına geri dönmüş gibi hisseder. Ama bu eskimiş, olgunlaşmış başlangıçta, zamanında insanın içinde bir çığ gibi büyüyen heves ve istekler artık yoktur. Onun yerine daha çok deneyimlerle ehlileşmiş bir ruh, bir dinginlik hâkimdir. Hayatın gerçek anla-

mını ararken kimimiz hayatın kendisinin değil de hayattaki şeylerin anlamını teker teker yitirmesine şahit olur. Kimimiz ise hayatın ta kendisinin... Sorgulamaya başladığımız andan itibaren önmüzde girintili, çıkıntılı yollar uzanır. Çoğu kez bu yollarda kaybolur bazen de çıkmaz sokaklarda boğuluruz.

Sigmund Freud "İnsan, hayatın manasını ve değerini sorgulamaya başladığı andan itibaren hasta-

lanır.” der. Çünkü ona göre ikisinin de nesnel bir varlığı bulunmaz. Bu nedenle bu sorgulama insanı üzüntü ve depresyonla sonuçlanacak bir yola sürükler. Somut bir cevabın bulunmaması belirsizlik hissine evrilir. Belirsizlik ise ruhsal sıkıntıları tetiklemede güçlü bir etkiye sahiptir.

Ne var ki insan, hayatı “Sonum yokluk olsa, bu varlık niye?” dizelerini yazan Necip Fazıl gibi anlamlandırmaya ekmek ve su gibi ihtiyaç duyar ve eninde sonunda bu sorgulamayı yapmaya başlar. Verdiği cevapla belki de hayatı kendine zindan eder. Bu sorgulamanın sonucunda aşağıdaki seçeneklerden herhangi biriyle karşılaşılabilir:

1. Bazıları, maddi olan her şeyin anlamsızlığına ulaşır ve kabul eder.
2. Bazıları hayatın kendisinin anlamsızlığına ulaşır ve kabul eder.
3. Bazıları kendi varlığının aslında bir hiç olduğuna kanaat getirir ve kabul eder.
4. Bazıları bir anlamın ya da değerın Yaradansız mümkün olamayacağına inanır ve kabul eder.
5. Ya da hiçbirini kabul etmez ve sorgulamaya devam eder.

İlk üç sonuç da insanı ciddi derecede ruhsal bunalımlara sokabilir. Dördüncü seçenekte hayat, ulvi, nurani bir yaklaşımla asıl gerçekliğe giden yolda bir araç olarak ele alınır. Öte yandan beşinci seçenekteki gibi cevaplarla yetinmeyip kendince daha olumlu, daha tatminkâr yanıtlar bulana kadar yola devam etmeyi seçenler de olur. Velhasıl bu soruyla uğraşanlar hayatlarının belki de en hakiki, en anlamlı yollarına savrulur. Ama asıl ilginç olan insanın bu sorgulamayı ne zaman yapmaya başladığıdır.

İtirafırlarım kitabında Tolstoy’un ölüm, bilim ve din gibi konular bağlamında hayatın anlamını sorgulayışını, yer yer hayatın anlamsızlığıyla yüz

yüze gelişine şahit olunur. Bu karşılaşma onu ruhsal buhranlara sebep olan düşüncelere sürükler; sahip olduğu her şeyin manasızlığıyla sarsılmasına sebep olur. Yine de cevabın peşinden koşmaya devam eder. Tolstoy, deneme ve otobiyografi türündeki bu kitabını elli bir yaşındayken yazar. Yani hayatı deneyimledikten, hedeflediği şöhrete ulaştıktan sonra bu soruyu ciddi anlamda ele alır.

Çoğu insan bu sorgulamayı nedense daha çok hayatta belirli noktalara ulaşmışken yapar. Bu hesaplaşma için neden böyle bir dönem seçilir? (Bunun birden çok sebebinin olması olası...)

Artık daha çok zamanı olduğu için mi? (Ama insanların yaş aldıkça biyolojik ve algısal nedenlerden zamanın daha hızlı geçtiği hissine kapıldığı söylenir. Yani emekli olan birinin çalışan birine göre daha çok boş vakti olsa da zaman algısı hızlandığından bu çokluğu/fazlalığı algılayamaz.)

Yoksa en başından beri bu sorgulamanın ona aslında daha hayatın başındayken peşinde koştuğu hayallerin anlamsız ve boş olduğunu göstereceğini içten içe hissettiği için mi bunu belirli bir seviyeye kadar erteler? Sonuçta insan, boşluğu, anlamsızlığı, tatsızlığı da yine kendisi tatmak, kendisi deneyimlemek ister.

Ya da hayattan zevk almayı kaybetmek istemediği için midir bunu öteleme çabası? Hayatın ikircikli sürecinde insan, bir taraftan hayatta kalmak için gereken yiyecek, barınma ihtiyaçlarını karşılamaya çalışır, bir taraftan da egosunu okşayacak bir mertebeye sahip olmak, bedenini konforlu, şatafatlı/ihtişamlı yaşam standartlarında şımartmak arzusu taşır.

İnsan, genellikle hem zaruri hem de keyfi ihtiyaçlarını sağladıktan yani hayatında birçok şeye eriştikten sonra kendini artık bu soruyla yüzleşmeye hazır hisseder. Çünkü bu hem çok sarsıcı hem de gerçekten lüks bir sorudur. Kış günü soğuktan donarken veya açlıktan ölmek üzereyken insanın

zihninde daha çok içgüdüsel sinyallerin etkili olduğu; “Nasıl karnımı doyururum? Nasıl ısınırım? Nasıl hayatta kalırım?” gibi soruların binbir çeşidi yankılanır. Böyle bir durumdayken de hayatın anlamı sorusu arka plandadır ancak baskın değildir. Bu yüzden Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisinde olduğu gibi ne piramidin temelindeki fizyolojik ne de orta bölümündeki güvenlik, sevgi gibi sosyolojik ihtiyaçların içinde bulunmaz. Kendini gerçekleştirme ya da hayatı anlamlandırma ihtiyacı piramidin en üst aşaması olan psikolojik ihtiyaçlar bölümünde yerini alır.

Burada lüksten kasıt sadece maddi anlamda bir refah değildir. Lüks kelimesinin, sıfatının “gerekli olanın sınırlarını aşan” anlamından yola çıkarak, hayatın anlam arayışında ruhsal bir özgürlüğe de sahip olmak gerektiği söylenebilir. Bu özgürlük birine ya da bir şeye karşı bağımsızlığından çok insanın yaşadıkça, gördükçe; öğrendikçe ulaştığı deneyimsel olgunluğa işaret eder. (Her ne kadar insanoğlunun yaşadığı olgunluk, bazen onu kendi özgürlük kanatlarını bile isteye kırmaya itse de...) Bu da sadece yaşla değil kişinin edindiği deneyimlerin yoğunluğuyla ilgilidir. Bu yüzden kimisi bu soruyu yirmisinde kimisi de ellisinde ele alır. Çünkü bu sorunun yanıtı aynı zamanda yaşanmışlıkta saklıdır: yaptıklarımızda- yapmadıklarımızda; konuştuklarımızda- sustuklarımızda; inançlarımızda- inançsızlığımızda...

Bu soruyla hemhâl olmanın ruhsal, fiziksel ve zihinsel yetkinlik ve tecrübe gerektirdiği içten içe hissedilir. Çünkü böyle bir sorgulamanın sonucunda alınacak yanıt olgunlukla karşılayabilmek, onu doğru yorumlayabilmek de önemlidir. Ya da en azından yanıt farklı bakış açılarıyla değerlendirebilme yetisini kazanabilmek umulur. Sorguladıkça anlamın, anlamsızlık içinde yattığını fark edeceğimiz bir aydınlanma sürecinin bizi bekliyor olması da muhtemel. Çünkü hayatın anlamını bulmak, belki de hiçbir şey bulmamakla eşdeğer. Ki bazen

hiçliğin/hiçlik'in ta kendisinin; kayıp ruhları, haki-ki öze gebe bırakabilecek tesirleri bulunur.

Fakat insanın olgunluğu kibirle karıştırması, böyle bir yanılgı içine düşmesi, onun, hayatı boyunca kendini gerçekleştirme hevesiyle yanıp tutuştuklarını başardığı andan itibaren azap çekmesine de sebep olur. Bu sözde olgunlukla geçtiği tüm yollara dönüp tepeden bakar; şimdi sahip olduklarını elde etmek için gereken: heves, coşku, istek, gözü kararlılık yani tutkuyla beslenmiş her türlü dürtüyü küçümser. Kendini şimdi ulaştığı noktaya taşıyan nefsiyle alay eder. Böyle yaparak bir yandan da içten içe olgunluğun nirvanasına ulaştığını sanır. Ancak kibrin olgunlukla bir bağı yoktur. Geçmiş karalayarak şimdiyi aklama ya da bulunan yeri/noktayı yüceltme çabası, hayatın anlamını sorgulamaktan uzak kalır.

İnsan, genellikle belirli bir olgunluğa, doygunluğa ulaşıncı bu soruyla karşılaşmaya hazır olur demiştik. Tolstoy, hayatın anlamını sorgulamaya ellisinde, arzu ettiği her şeye sahip olduğunda başlar: sevdiği bir karısı, mutlu çocukları, malikânesi, müreffeh bir hayatı, ünü, şöhreti ve saygınlığı... Öyleyse hedeflerimize ulaştığımız anda mı hayatın anlamını etraflıca aramaya başlarız? Bu bağlamda, insanın arzuladığı her şeye sahip olma isteğinin özgürlüğü belki de onun anlam arayışının önündeki en büyük engel.

Öte yandan gerçek yoksunluğu tatmak, onu fark etmek, listemizdekilerin hepsini hayata geçirerek ulaşılan maddi/dünyevi bir lükse de bağlı olabilir.

İnsanın manevi ruhu dünyevi bir bedenle sarılmış olarak doğar. Hedeflenip ulaşılan, sahte ve materyal lüks bir hayat, asıl mahrumiyetin hissedilmesinin kapılarını açabilir. Geçilecek yollar farklı da olsa, varılacak kapı aynı. Çünkü baki ve hakiki ihtiyaçlar ruhsal(dır), bedensel değil.

Dairesel Zaman

Tolga Atabaş

“Zamanın akışı,” “su gibi geçip gidiyor zaman,” “geçen zaman” gibi ifadeler, zamanın soyut manasını somut bir şekilde ifade etmeye çalışmanın sonucu olarak ortaya çıkıyor. Zaman herkesi tefekküre çağırır. Özellikle zamanın ebedî boyutu üzerine düşünülmelidir. Ebedilik, günümüzün mantık anlayışına terstir. Mantığımız, seviyeler ve aşamalar hâlinde düzenlenmiş, sistematik ve dakik bir şekilde elde edilen diploma ve sertifikalara dayanmaktadır. Her şeyin süresi ayrı. Her şeyin bir zamanı var. Hayatlarımız toplantılar ve randevu saatlerine göre ilerliyor. Dört senede mezun oluyoruz. Belirli süre zarfları içinde uzman oluyoruz. Günde sekiz saat çalışıyoruz. Ebedî zaman, böyle bir sistemle nasıl kavranır?

Bu yazıda ebedî zamanın yarattığı mantık sorunlarını ele almayacağım. Bir örnekten yola çıkarak zamanın değişik boyutlarını tanıtmak istiyorum. Şimdi zamanın bambaşka bir boyutuna değineceğim.

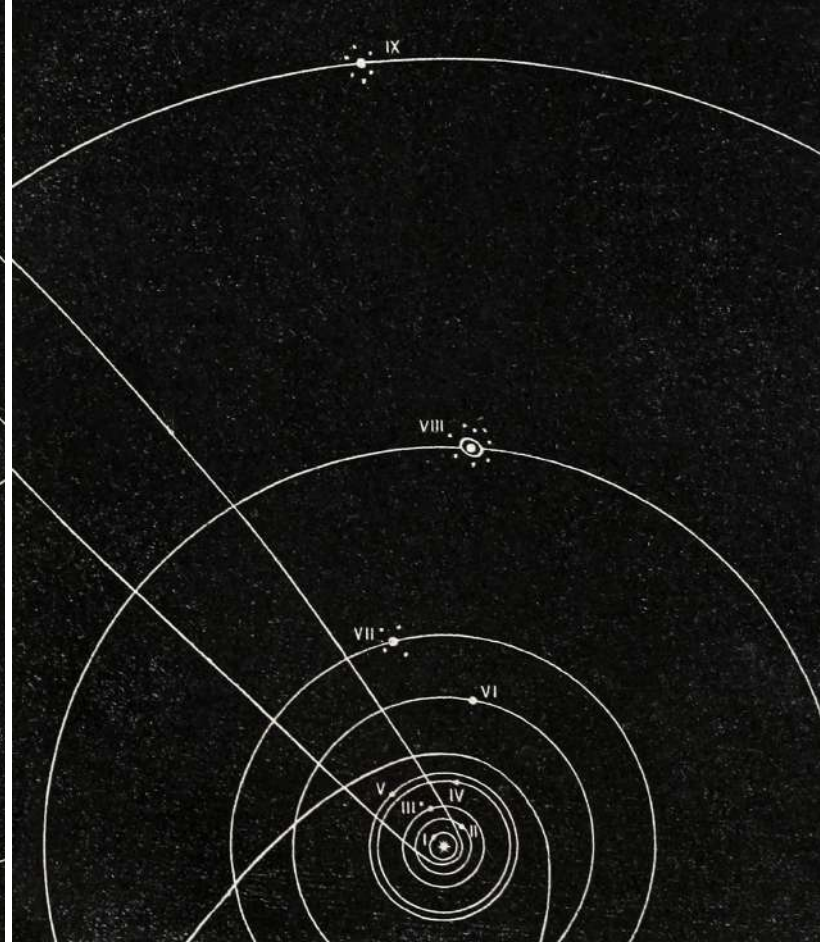
Araç kullandığımızı farz edelim. Maalesef, otobanda çıkışı kaçırdıysak, mecburen o yolda ilerleyip uygun bir noktada geri dönmemiz gerekiyor. U dönüşü yaptıktan sonra yine otobandayız. Fakat ters istikamete gidiyoruz. Kaçırdığımız çıkışı yakalayıp yolumuza dönmek istiyoruz. Ters istikamette ilerlerken aynı tabelaları, aynı evleri görüyoruz. Çıkışı kaçırmadan önce, çikolata reklamı içeren bir tabela fark ettiğimizi hatırlayabiliriz. Belki bu çikolata tabelası çocukluğumuzdan bir anıyı hatırlatabilir. Çıkışı yeniden kaçırmamak için bu tabelayı ararız. Çünkü o bizim için artık bir işaret levhası işlevi görür.

Zaman da otoyol gibi hem ileriye hem geriye dönük iki yönlü ilerler desem inanır mısınız? Bu durumu bir de edebî açıdan değerlendirelim.

Edipler onlardan önce gelen yazarlar hakkında makaleler yayımlıyor. Örneğin meşhur Arjantinli yazar Borges, Kafka’nın hayatını etraflıca araştırmış ve hakkında birçok makale yayımlamıştır. Aynı zamanda Borges, onun kitaplarını İspanyolcaya çeviren ilk kişidir. Edebiyat alanındaki çalışmalarından sonra zaman kavramını düşünmekten kendini alamamıştır. Kafka’nın yazılarını incelerken Kierkegaard’ın yazılarını da incelemiştir. Kafka’nın yazıları Kierkegaard’ın eserlerinden sonra yazılmış olsa da Kierkegaard’ın kitaplarını Kafka’nın etkisiyle okuduğunu itiraf etmiştir. Bu nedenle Borges; Kafka’dan önce gelen, onunla hemfikir olan yazarları “Kafkesque” şeklinde adlandırır. Kafka kuşkusuz kendinden önce yaşamış yazarları etkilemiş olamaz. Bilakis, Kafka kendinden önce yaşamış yazarlardan etkilenmiş olmalıdır. Fakat biz, Kafka’yı okuduğumuz için diğer yazarları Kafka etkisiyle okumuş oluyoruz. Böylece şimdiki zaman geçmişi etkilemiş oluyor. Tıpkı çikolata tabelasının mutlu bir çocukluk anısı olmaktan çıkıp bir yol levhasına dönüşmesi gibi.

Zamanın geriye dönük gelişimi, tıpkı ebedî zaman gibi mantıksal algımızla çelişmektedir. Bu fikrin bize çok da yabancı olmadığına kanaat getirmek için dedektiflik mesleğine bakabiliriz. Dedektifin işi tam olarak şimdiki zamanda elde ettiği bulgularla geçmişte işlenen suçun detaylarını aydınlatmaya çalışmaktır. Ne kadar çok bilgi edinirse, suçu kimin işlediği hakkında o kadar çok şey öğrenebilir.

Tarihi anlayışımız çeşitli faktörlerin etkisiyle değişebilir. Milliyetçilikle ilgili propagandalar bir ülkenin tarihini nasıl algıladığımızı etkileyebilir. Örneğin, milliyetçilik ABD’de özellikle 2000’li yılların başlarında hızla yayılmıştı. ABD’nin dünyanın en demokratik ülkesi ve hür dünyanın lideri olduğuna dair propagandalar her yerde dolaşıyordu. Herkes



Irak ve Afganistan'daki hadiseler nedeniyle yeni nesil ABD'nin tarihini daha dikkatli inceliyor. Amerika "en demokratik ülke" olmaktan sıyrılıp emperyalist ve zalim bir devlete dönüşüyor. Propagandayla kaybolan adaletsizliklere ışık tutulmaya çalışılıyor. Gerçekleşen olaylardan dolayı Amerikan tarihi yeniden yazılıyor... Tıpkı Amerikan tarihinde -ve aslında birçok post-kolonyal devlette- olduğu gibi geçmiş i irdeleme hissi adaletsizliklerin ve gerçeklerin ortaya çıkması için doğuyor. İnsanların öznel anlayışları vardır; her şeyi durumuna göre değerlendiririz ve

Nereden başlayalım?

Son Yankı

Sena Şeker

Betonlar, tuğlalar, kerpiçler bir araya gelerek nihayetinde bir yapıyı oluşturur. Bir evi yuva yaparsa içindeki yaşam ve yaşanmışlıklardır. Yaşam sestir; içinde sevinci ve hüznü barındırır. Taşlar donuk, toprak soğuk olsa da içindeki yaşam sıcaklık verir. Ev, fiziki bir yapı ve duvarlardan ibaret olmaktan ziyade anıların ve duyguların gizlendiği bir sığınaktır. Çocukların cıvı cıvı sesleri, sevdiklerimizle geçen vakit, yapılan ibadetler, birlikte oturulan sofralar... mahrem alanımızın bir parçası olur ve zamanla evin ruhunu oluşturur. Her köşesi, içinde yaşayanların izleriyle dolup taşar. Bu izler bir süre sonra o yapıyı kişisel ve benzersiz kılar. Her bir çizik, her bir leke, her bir renk o evdeki yaşanmışlıkların hikâyesini taşır. Evin kapısı ayrılığa aralanmaya başlayınca sessizlik dolmaya başlar boşluklardan. Ayrılığın ardından bir tıkırtı, bir ses, bir nefes eksilirken bir diğerinin sonu müjdelendir. Düşün ve ölüm ne kadar gürültülü bir ayrılık olsa da yerini derin bir

suskunluğa bırakır. Bu sessizlik, zamanla daha çok derinleşir tâ ki son kişi aralanan kapıyı kapatıp gide-ne kadar. Kapının yankısı, yıkımın başlangıcı olur.

Terk edilmiş evler, sessizliğe büründüğünde, betonun ayazına dayanamaz ve ruhunu teslim eder. Yavaş yavaş duvarlar çatlamaya başlar. Her çatlak eksik kalan bir anın, paylaşamayan bir sevincin ve yaşamamayan bir hayatın izini taşır. Kırık pencerelerden terk edilmişliğin acısı sızar. Boş odalarda yankılanan sessizlik, zamanın acımasız etkisini gözler önüne serer. Duvarlar güçsüzleştikçe çatı uçar ardından ev, zelzelesiz çökmeye başlar. Her bir tuğlanın, kirişin teslim olduğu ıssızlık kaçınılmaz sona yaklaşır ve yıkım kendince tamamlanır. Tavan çöktükçe, bir zamanlar türlü seslerin yükseldiği odalar, sırayla molozların enkazında boğulur. Gökyüzünü evin içine alan çatı, soğuk havayla karışırken odaların boşluğu daha da derinleşir. Rüzgârsa o bilge uğultusuyla sahiplenmeye çalışır yıkıntıları. Paslanmış menteşeler,





parçalanmış eşyalar ve boş çerçeveler bu hüznün tür-
küsüne eşlik eder. Artık onun görevi, içinde yaşanı-
lan evlerin arasında kocaman bir harabeye dönüşerek
hepsine yolun sonunu hatırlatmaktır.

Yolun sonuna vardığımızda, tam da *izler silinmeye
başlıyor* diye düşünürken kırık dökük duvarlara al-
dırış etmeden soğuk betonların arasından bir yeşillik
belli belirsiz filizlenir. Bir gül, bir sarmaşık, bir
asma heybesindeki umutla terk edilmişliğe rağmen
yeşillenmeye başlar. Bütün ihtişamıyla çatlakları
sarıp sarmalamaya çalışır. Güneş ve yağmurla el ele
verip gidenlerin yokluğunu konu komşuya haykırır-
lar. Kollarını kuşlara açarlar ve onlara ev sahipliği
yaparlar ki onların sesi galip gelsin bu mateme. Silik
ve donuk renklerin kasvetine meydan okuyarak kü-
çük ama kararlı adımlarla en canlı hâliyle büyürler.
Geçenleri ve geçmişi unutmayarak vefanın en derin
göstergesi olurlar. İnsanın bıraktığı boşluk, yine
insanın ektiği tohumla umut dolmaya başlar. Ta ki

bir sonraki yıkım başlayana dek. Devasa makineler
eskiyi alıp gitmeye başlayınca metalik sesler yıkı-
mın gürültüsü, patırtısı, kargaşasıyla harmanlanır.
Yeşillerin direnişine gölge çöker. Betonun soğukluğu
mekâna bir kez daha hâkim olur. Çatlaklardan sızan
kökler, toprağın derinliklerine çekilir. Sonra mı? Taş
çatlar... yeşil yeni bir başlangıca sızar.



SENA ŞEKER

Avusturya - Bregenz

Yaşamından Vazgeçenler

Esra Bayram

Mithat Cemal Kuntay'ın "Toprak, eğer uğrunda ölen varsa vatandır." dizesi neredeyse herkesin malumudur. Toprakla vatan ilişkisini böylesine güzel hülasa eden bir söylemin insanoğlunu düşündürmesi gerekir. Bu dize, bize coğrafyanın nasıl vatan kılındığını altı kelimedede açıklamaktadır.

Ölümü ya da vatanı herkes aynı biçimde idrak edebilir mi? Tek tanrılı dinlerde ölen kişi genellikle toprağa gömülür. Dünyada pek az dinde ölümler yakılır.

Ölümlerini yakanlarla gömenler arasındaki toprak anlayışı ayırımından yola çıkarak toprağın herkese aynı duyguyu, aynı düşüncüyü ifade etmediğini söyleyebiliriz. Kimi toplumlar için sadece bir renktir toprak: kahverengi. Kimileri için çamurdur. Kimileri içinse bereketi, sevgiyi, filizi temsil eder.

Hiç kuşkusuz şehit anaları herkesten farklı algılar toprağı. Çünkü toprak evladının yuvası olmakla birlikte, evladı toprağın bir karışına bile namahrem eli değmemesi için kendinden vazgeçmiştir. Şehit anası için ölüm hiçbir zaman çocuğunu alıp gitmemiş, ger-

çekleşmemiştir. "Şehitler ölmez." Bir şehidin annesi evladının başucuna geldiğinde önce evladının çiçekleri selamlar onu. Gözyaşları içinde alır selamını ve her zaman yaptığını yapar: Evladının yuvasını güzelleştirir. Eline alır cân paresinin toprağını; düzenler, istenmeyen yabani otları koparır, evladına su içirir gibi toprağı sular. Severken ağlar, ağlarken muhabbet eder. Sonra dalgalanan bayrağı bakar... Gururla hüznü bir anda yaşar Anadolu anası... Ve "Vatan sağ olsun" der içinden. Anadolu coğrafyası, Anadolu toprağı hep böyle vatan kılınmıştır bize. Bu yüzden bizim toprakla ilişkimiz benzemez hiç kimseninkine.

Toprak kimini korkuturken kimini kucaklar. Herkes için aynı olabilir mi?

Toprağı verilen yiğitlerin diyarına vatan denir. Herkesin namusunu savunan yiğitlerin anaları dimdik yürür bu topraklarda. Anadolu evlatları sözünün eridir. Vatanı korumaya aynı ataları gibi söz verir. Ne pahasına olursa olsun diye çıktıkları yolda, imanları onlara makam-ı âliyi nasip eder.



Bursa’da Osman Gazi türbesinde nöbet değişiminde askerlerimiz “Anamdan, atamdan, yârdan ve evlattan kıymetli bildiğim al bayrak; pusatım gök girsin, kızıl çıksın ki canım pahasına bendedir karındaşım” der. Bu sözler, sadece türbede nöbet tutan askerlerimizin sözleri değildir. Bin yıldır yaşanan bir hâldir. Doğmamış bebeğine, dün nişanlandığı yârine, annesine verdiği sözlerin yarım kalmışlığına, oğlunun sünnet düğününü iple çektiği güne, kızının saçını örmeye hasret kalan yiğitler... Adanmışlığı ifade eden bu sözler ahirette tamamlanmak üzere yarım bırakılır.

Ölen herkesi toprak kabul eder mi? Etsin mi? Her ne kadar insanoğlu topraktan yaratılmış olsa da yine toprağa dönecektir. Fakat toprak, yeryüzünde yaşayan herkese yuva olmayı kabul etmeyecektir. Herkes aynı cennete talip lakin her kulun cennet için ödediği bedel çok farklı. Her geçen gün biraz daha yaklaşır insanoğlu yuvasına, her attığı adımda, her aldığı nefeste kendi eliyle hazırlanır toprağa kavuşacağı güne. Anne baba rızası, haklı ve haksız ayrımı helalinden kazancı, kul hakkına itaati, vakit değerlendirmesi... herkesin hazırlık anlayışı farklıdır lakin

herkesin vicdanı kulağına doğruyu içten içe fısıldar. Her insan hisseder hazırlıkları tamam mı eksik mi. Belki de hazırlığın en önemli ayrıntısı insana karşı merhametidir. Peki, yuvası kendine cennet mi yoksa cehennem mi olacak?

Kendi kararını kendi verecektir. Attığı her adımda, aldığı her nefeste. Belki de verdiği her nefesle. Burası ölümlü dünya. Kimse kalmak için gelmedi. Ve kimse kalamayacaktır da... Yaşanabilsin diye yaşamından vazgeçenlere minnettarız.



ESRA BAYRAM

Almanya – Hamburg



Mesele: Mücadele

M u h a m m e d Y ü c e l

Derdi olan insan okur, derdi olmayan da okuyarak dert sahibi olur.

Asıl mesele derdimizin olmasıdır.

Rasim Özdenören

insanın bir derdi, bir amacı, ulaşmaya çalıştığı bir hedefi olmalı. Hedefe ulaşmak değil asıl mesele. Yola revan olmak, yolu dert bilmek ve istikametten şaşmamak uğraşımız olmalı. Bu dert, gönlümüzün en derinlerine kazınmış olsa da gözden kaybolması an meselesidir. İnsan fıtratı böyle olsa gerek: Bir gün çok önemseydiğimiz bir düşünceyi, bir hedefi yahut bir derdi, başka bir gün pek de önemsememeye başlıyoruz. Gönlümüz bu dünya meşgalesinde savrulup duruyor. Rüzgârın şiddeti o kadar sert ki dertlerimizin o rüzgâra kapılması da an meselesi oluyor. Kaldı ki sadece dışarıdaki etkenlerle mücadele etmiyoruz. İçimizdeki nefis çokça mağlubiyete sebep oluyor bu çetin mücadelede. Mağlup olmak da bu işin bir parçası olsa gerek ve onca mağlubiyete rağmen hâlâ bu dert benim derdimdir kararlılığını göstermektir aslolan. Zannımca Rahman ve Rahim olan Allah'ın rahmetiyledir bu derde vâkıf olmak.

Kalbî arzularımız karşısında şaşırıp kalmamak elde değil. Amacımız cennetken dünyalığa gereğinden fazla değer vermiyor muyuz? Sanki sonsuz yaşayacakmış gibi biriktirmeye çalıştığımız mülk, gün gelecek yerle yeksan olacak. Yok olmaya mahkûmken neden biriktirilir? Aklen anlam taşımasa da aslen zarar gören basit bir dünyalığa dahi bir nebze üzüntü hissetmemek elde değil. Bunun çeşitli nedenleri vardır, lakin bizim çabamızın değiştirebileceği ve hükmümüzün geçtiği mesele kalp meselesidir. İnsan gönlünü ne ile doldurursa ona

yönelmez mi istikameti? Peygamber efendimiz bir hadis-i şerifinde mealen şöyle buyurmuş: “Bilin ki! Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o, iyi (doğru ve düzgün) olursa bütün vücut iyi (doğru ve düzgün) olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Bilin ki! O, kalptir.”¹ Her şeyde olduğu gibi kalp meselesi de âlemlerin Rabbi olan Allah'ın istediği üzere doğruya yahut yanlışla yönelir. Ümmü Seleme (r.a.) peygamberimize (s.a.v) “Ey Allah'ın Resulü! ‘Ey kalpleri çeviren (Allah'ım)! Benim kalbimi dinin üzere sabit kıl.’ diye neden çok dua ediyorsun?” diye sorar. Allah Resulü (s.a.v) mealen şöyle karşılık verir: “Ey Ümmü Seleme! Hiçbir insan yoktur ki kalbi Allah'ın (c.c) iki parmağı arasında olmasın. O, dilediği (kulunun kalbini) istikamet üzere kılar, dilediğini ise saptırır.”² Buradan şu sonucu çıkarabiliriz: Gayret bizden netice Allah'tan. Vaktini dünyalık ile harcayan bir insan dünyalığı sever, vaktini Kur'an ile kuşatan bir insan ise Kur'an'ı sever. En nihayetinde kalp neyi severse onunla meşgul olur.

Derdimiz yolun sonuna ulaşmak değil, bilakis bu yolda yolcu olmaktır. Bazı günler gönlümüz geçmişte yaşamış ve gelecekte yaşanacaklara takılıp kalıyor. Geçmişte yaşananlar üzerimize yıkılıyor, gelecekte olacakların vesvesesiye kuyumuzu kazıyor... Böyle durumlarda ibadet nefes olmakla saadetimizi artırıyor. Allah'a olan yakınlığımızı sorgulamak ve derin bir muhasebeye kapılmak asıl derdimizi hatırlamakta yardımcı oluyor. Bu da yolda yanımızda olan yoldaşlarımız sayesinde



gerçek-
leşiyor çoğu
zaman. Doğruyu hatırla-
tan, yanlışa yöneldiğimizde bize el
uzatıp yön gösteren yoldaşlar muvaffak olmamızı
sağlıyor. Derdimize ortak olanlarla, yükümüz hafifliyor
ve yürümek kolaylaşıyor. Bir başımıza bu yük de bu
dert de taşınmaz bir hâl alırken esir olmamız da an me-
selesi oluyor. Sürüyle ilerleyen koyunların, kurtla olan
mücadelesi gibi ayrılan, yalnızlaşan kaybolmaya aka-
bindeyse yok olmaya mahkûm oluyor. Şüphesiz şeytan
ve nefsimizle olan mücadelede bize hakkı hatırlatan
yoldaşlarımızla daha güçlüyüz. “İkna edilmişlerle yola
çıkılmaz. Yola, inanmışlarla çıkılır.” diyor İsmet Özel.
Ezcümle, mesele yalnızca yoldaş edinmek değildir,
kiminle yola çıkacağımız da bir hayli önemlidir.

Yaşadığımız modern çağda ve bilhassa sosyal medyay-
la birlikte vaktimizin bereketini öldüren mecraların,
gelecek kaygımızı arttırdığını ve benliğimizi önemsiz-
leştirdiğini görüyoruz. Günbegün aktarılan dört dörtlük
insan rolü, kendimizi değersizleştirmek için kurgulan-
mış gibi âdeta. Yahut okullardaki tek taraflı eğitim siste-
mi düşünmeye, muhasebe etmeye dahi fırsat tanımıyor.
Aksine ezber bilgilerle kısa süreli öğrenimi dikte ederek
herkesi aynı kefeye sıkıştırıyor. İnsan birbirinden ögre-
nerek gelişir ve farkındalığını artırır. Lakin hem tele-
vizyon hem de sosyal medya bize gerçeklikten, kültürü-
müzden ve dinimizden uzak dört dörtlük hayat örnekle-
riyle toplumun inceliklerine ve hassasiyetlerine dinamit
döşüyor. Bu nedenle zorlukların ardı arkası gelmezken
hayatımız boyunca Allah için ilerlediğimiz yola sadık
kalmak, iman, çaba, sadakat, dost ve ihsan gerektirir.

Biz
çabamızı
ortaya koymalı-
yız ki gelecek nesiller
bundan/bizden feyz alsın.
Bizden sonrakilere bir damla umut
miras bırakmalıyız ki onlara rehber olsun ve yolumuza
yoldaş olup derdimize ortak olsunlar. Tıpkı bizden önce
bu dünyadan geçip giden, iz bırakan önderler, şairler,
neneler ve nice isimsiz kahramanlar gibi.

dipnotlar

1 Buhari, İman. 39.

2 Tirmizî, Deavât, 89.



MUHAMMED YÜCEL

Avusturya - Bregenz

Sosyal medya paylaşımlarınız için #telvedergi
Yazı göndermek için: dergitelve@gmail.com

BEKLEDİKÇE GELMEYEN

*Yüzüme vurmuş ferahlığın, avuçlarında tahtım,
Ebedî bahtsızlığım bizi senden ayırmasın.*

*İlk kez aşık olmak, cebimde leblebi daha gencim,
Annemle aynı yaştayım, düşmanım senden büyük,
Kulağıma ismin değdi sırtım hıyanetlere dönük
Bir aşk şiiri değil bu
Bu bir dünyaya küsmüşlük.*

*Rafine ettiler kalbimi yaş aldım tuzum kuru,
Cetvelime sordum cetvelim, Allah'ın hesabını doğrulamadı.
Üç ömrü olsa beşerin birini görmek için siyâhı,
Bilmez mi incitir ten de bin can annemin her kelâmı.*

*Uzun uzun bakıyordu dünya sırtını dönmeden bana,
Yalnızlıktan yana, kayıtsızlıktan yana, aşksız düşmanlardan sığınırım sana.
Allah'tan geldim diyorum yine dönerken ona.
Giderken yükünü omzuma koymayı unutma.
Ölecek olursan beni hatırla.*

A L P E R T U N Ç Y Ü R E K